

ERASMI
D'ORSUSS.
Ciceronianus.

190

M

15

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 15 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 15 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 15 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 15 [1]

190 M 15 [1]

KW 190 M-9 15
DES. ERASMI

1

Roterodami

DIALOGUS
CICERONIANUS:

SIVE

*De optimo genere
dicendi.*

LUGDUNI BATAVORUM,
Ex officinâ JOANNIS MAIRE

clo clo c xliii.

Koninklijke
Bibliotheek
te s. Haag.

D E S . E R A S M U S

Roterodamus ,

Ornatissimo Viro ,

IOANNI VLATTENO ,

S. D.

*Rduum in primis ;
planeque regium
munus est , Vir or-
natissime , pruden-
tibus fidisque consiliis reipubl.
prospicere. Quod nimirum in-
telligens Homerus , eum , pe-
nes quem erat summa re-
rum , Βουληφόρον appellat. Nec
alii mortalium ulli præcla-
rius de civitatibus ac regio-
nibus merentur , quum omni*

* * 2

qui-

quidem tempore , tum vero
præcipue hoc seculo , quo ne-
scio quo fatali tumultu , sur-
sum deorsum miscentur omnia ,
sive Christianæ religionis sta-
tum inspicias , sive monar-
charum ac rerum publ. condi-
tionem reputes , sive studio-
rum ac literarum rationem
intueare , omnibus sic perturba-
tis , ut non alio tempore verius
fuerit illud Græcis celebra-
tum : iεgōv n̄ βouλy. Te vero in
hoc pulcerrimo negocio summa
fide , mira vigilantia , parique
dexteritate versantem inter-
pellare , fortassis improbum ,
aut impium etiam , videatur :
sed quoniam arbitror , non sine
causa

causa præcipere Flaccum: Mis-
ce stultitiam consiliis bre-
vem: en adest ab Erasmo tibi
libellus, qui suis nugis aliquan-
ti per avocet animum tuum à
gravibus tetricisque negotiis.
Quanquam hæ nugæ sunt eius
generis, ut, quemadmodum ait
idem: Seria ducant. Tantum
autem abest, ut nihil attineant
ad rem publ., ut ad te quoque
peculiariter spectent, qui rei
scholasticæ apud Aquisgranos
summam curam suscepéris.
Multorum enim partim igna-
via, partim sinistris motibus
fit, ut bonæ literæ, quæ sat fe-
liciter cœperant efflorescere,
iam passim vergant ad interi-
tum.

tum. Et quasi sit hoc parū, extitere pridem, qui nobis veluti novam sectam moliuntur invehere: Ciceronianos sese vocant, intolerabili supercilio rizientes omnium scripta, quæ Ciceronis lineamenta non referrunt: & adolescentiam à ceterorum scriptorum lectione deterritam, ad unius M. Tullii superstitionem emulacionem adidunt: quum nulli minus exprimant Ciceronem quam ipsi, qui se huius tituli fumo molestissime venditant iactitantque. Quanta vero studiorum pernicies, si persuasum fuerit, neminē præter unum M. Tullium vel legendum

dum esse vel imitandum? Sub-
olet autem, & aliud huius no-
minis prætextu geri, nimirum
ut pro Christianis reddamur
Pagani: quum ego nihil prius
agendum existimem, quam ut
bonæ literæ, Christi domini
Deique nostri gloriam, ea ser-
monis copia, splendore, nito-
reque prædicent, quo M. Tul-
lius de rebus profanis dicere
solitus est. Et animadverto
iuvenes aliquot, quos nobis
remittit Italia, præcipue
Roma, nonnihil afflatos hoc
affectu. Visus itaque sum mi-
hi rem facturus, nec inutilem
ad pietatem, & studiis ado-
lescentiæ conducibilem, si lu-
cubra-

cubratiunculam unam huic rei
darem: non ut eloquentiæ can-
didatos à Ciceronis imitatio-
ne deterream: quid enim in-
sanus? sed ut ostendam, quo
pacto fieri posset, ut vere Ci-
ceronem exprimamus, & sum-
mam illius viri facundiam
cum Christiana pietate copule-
mus. Argumentum hoc dialo-
go tractavimus, quo simul &
minus esset tædii lectoribus, &
res facilius illaberetur in affe-
ctus iuvenum. Bene vale. Ba-
sileæ postridie Idus Februarii,
Anno M. D. XXXVIII.

D E S.

I
DE S. ERASMI

Roterodami

CICERONIANS,

Sive Dialogus

D E

OPTIMO DICENDI
GENERE.

P E R S O N A E:

Bulephorus, Hypologus, Nosoponus.

Bulephorus.

Uem video nobis pro-
cul in extrema porticu
deambulantem? Nisi
parum prospiciuntocu-
li, Nosoponus est, ve-
tus sodalis, & studiorum σωτήρος.
Hyp. An hic est ille Nosoponus o-
lim congerronum omnium lepidissi-
mus, rubicundulus, obesulus, *Vene-*
ribus & *Gratiis* undique scatens?
Bu. Is ipse est. Hypo. Unde
hæc nova species? Laryæ similior vi-

A detur,

2 ERAS. ROTEROT.

detur, quam homini. Num quis hominem habet morbus? BULEPHOR. Habet gravissimus. HYPO. Quis? obsecro. Num hydrops? BULEPHOR. Interius malum est, quam in cute. HYPO. Num novum hoc *lepræ genus*, cui vulgus hodie scabie in nomine blanditur? BULEPH. Et hoc interior hæc lues. HYPO. Num phthisis? BULEPH. Penitus insedit malum, quam in pulmone. HYPO. Num *phthisis* aut *icterus*? BULEPH. Est quiddam felle interius. HYPO. Fortasse febris in venis & corde grassans? BULEPHOR. Febris est & non febris, interius quiddam adurens, quam si febris in venis aut corde grassetur, ab intimis animi penetralibus, quæ in cerebro sunt, proficiscens. Sed desine frustra divinare; novum mali genus est. HYPO. Nondum igitur habet nomen? BULEPH. Apud Latinos nondum, Græci vocant *Zelodulean*. HYPO. Nuper accidit, an $\chi\sigma\pi\tau\alpha\tau\omega\tau$ est malum? BULEPH. Annos iam plus septem eo tenetur miser. Sed heus conspectis sumus. Videtur huc gradum flectere.

CICERONIANUS. 3

fectere. Melius ex ipso cognosces quid sit mali. Initio *Dænum agam*, tu fac orationi subservias, & fabulæ partem agas. HYPO. Evidet hoc faciam sedulo, si norim quid mihi deleges. BULEPH. Percupio veterem amiculum tanto levare malo. HYPO. Etiamne rem medicam calles? BULEPHO. Scis, esse dementiæ genus, quod non totam mentem adimit; sed unam modo partem animi lædit, verum insigniter; veluti sunt, qui sibi videntur *capite taurina gestare cornua*, aut *naso prælongo onusti*, aut *ingens idque fictile portare caput exili collo innixum*, mox comminuendum si se vel tantulum commoveant. Nonnulli sunt, qui, quoniam se mortuos arbitrantur, vivorum exhortrent congressus. HYPOLO. Desine: novi istud morbi genus. BULE. Ad his medendum non alia via commodior, quam si simules eodem teneri malo. HYPO. Isthuc audivi frequenter. BULE. Id nūnc fiet. HYPOLOG. Huius fabulæ non modo spectator, veram etiam adiutor iubens fuero. Nam ho-

4 ERAS. ROTEROD.
mini cum primis bene volo. BULEPHOR. Ergo compone vultum , & sume personam ; ne quid illi suboleat rem de composito geri. HYPOL. Fiet. Nos. Nosoponum etiam atque etiam salvere iubeo. HYP. Et Hypologus Nosopono salutem dicit. Nos. Evidem vobis ambobus paria vicissim precor. Sed utinam adsit quod optatis mihi. B. Non abeffet , si nobis tam *effet in manu dare* , quam est optare. Sed quid est , rogo te , mali ? Nam ista facies ac macies nescio quid sinistri pollicentur. Apparet , hepatis esse vitium. NOSOPH. Imo cordis , vir optime. HYP. *Bona verba*. Siquidem malum immedicable narras. BUL. Nullane spes in medicis ? NOSOPH. Ab humanis præfidiis nihil est quod sperem. Numinis opus est ope. BULEPH. Atrocem morbum narras. At cuius tandem numinis ? NOSOPH. Est diva quæ Græcis dicitur Πενθώ. BULEPH. Novi deam flexanimam. NOSOPH. Huius amore depereo , emoriturus ni potiar. BULEPH. Haud miror , Nosopone , si contabescis. Novi quam

CICERONIANUS. 5

quam sit res violenta *Cupido*, & quid
sit esse γυμφόν πάν. Sed quam pridem te
corripuit amor? No s o p. Anni sunt
ferme decem, quod *hoc saxum vol-*
vo, nec adhuc succedit. Itaque certum
est aut immori negotio, aut assequi
tandem quod amo. B u l e p h. Te-
nacem pariter atque infelicem amo-
rem narras, qui tot annis nec elabi po-
tuerit, nec copiam adamati fecerit. H y-
p o. Fortassis hunc nymphæ suæ co-
pia discruciat magis quam inopia.
N o s o p h. Imo inopia maceror in-
felix. Bu. Qui potest? Quando
sic hactenus omnium unus excellaisti
dicendi facultate, ut pleriq; de te pre-
dicarent quod olim de *Pericle* dictum
est: *Suadelam in tuis sessitare labris.*
N o s o p h. Ut paucis dicam, mihi putet
omnis eloquentia præter Ciceroniana-
nam. Hæc est illa nympha, cuius amo-
re colliquesco. B u l e p h. Nunc affe-
ctum intelligo tuum. Speciosum illud
& amabile *Ciceronianus* cognomen am-
bis. N o s o p h. Adeo ut ni conse-
~~rum, num accebat exultinem.~~
Bu. Prorsus mirari desino. Ad rem
A 3 enim

6 ERAS. ROTEROD.

enim omnium pulcherrimam animum adiecisti. Sed nimium verum est quod dici solet, Δέσμοι τὰ νυκτά. Iam tuis votis in me ipso faveo, si quis deus propitius nos respiciat. NOSOP. Quid rei est? BULEPH. Dicam, si potes rivablem perpeti. NOSOP. Quorsum ista? BULEPH. Eiusdem nymphæ me discruciat amor. NOSOP. Quid audio? Teneris eadem cura? BULEPH. Ut qui maxime; & indies accrescunt flammæ. NOSOP. Isto quidem nomine in hi charior es, Bulephore; ut quem hactenus semper in primis dilexi, nunc etiam amare incipiam, posteaquam convenienter animi. BULEPH. Fortasse nolles ito levari morte, si quis herbis, gemmis, aut incantamentis opem polliceatur. NOSOP. Istuc esset occidere, non mederi. Aut moriendum est, aut potiundum, nil medium est. BULEP. Ut facile tuum affectum ex meo divinabam! NOSOPON. Nihil itaque te cœlabo, velut iisdem mysteriis initiatum. BULEPH. Tuto quidem iithuc recens, ruror ne. NOSOP. Me non solum pulcher-
rimi

rimi cognominis splendor solicitat, verum etiam Italorum quorundam procax insultatio: qui quum nullā omnino phrasim probent præter Ciceronianam, summique probri loco ducant, negari quempiam esse Ciceronianum; tamen huius cognominis honorem ab orbe condito nemini *Cisalpinorum* cōtigisse iactitant, præterquam uni *Christophoro Longolio*, qui nuper è vivis excessit. Cui ne videar hoc laudis invideare, idem ausim de illo prædicare, quod de Calvo scripsit *Quintilianus*: *Fecit illi properata mors iniuriam*. Hy. Imo non tam illi, quam optimis studiis, præpropera Longolii mors fecit iniuriam. Quid enim ille non potuisset nobis in bonis literis restituere, si tali ingenio, tali industria, iustum vitæ spatum ad didissent superi? Bu. Verum, quid vetat, quo minus quod uni datum est, *Musis faventibus*, obtingat pluribus? N o s. Ille huic pulcherrimo facinori immortuus est, mea sententia felix. Quid enim pulchrius, quid amplius, quid magnificentius, quam *Cisalpinum* hominem Italorum suffragiis

8 ERAS. ROTEROD.

appellari Ciceronianum? Bu. Gratulandum arbitror illius felicitati, qui suo tempore deceperit, priusquam hanc gloriam aliqua *nubecula offuscareret*: vel ob Græcarum literarum studium, cui se dicare cæperat: vel ex Christianis autoribus oborta nebula: à quibus fortasse non satis constanter abstinuisset, si diuturnior vita contigisset. Bul. Sic est, ut ais: illi pulcherrimo facinori immori datum est. At mihi spes est futurum, ut huic pulcherrimo facinori supersimus etiam, non immoriamur. N o s. Quam faveo tuis votis! Dispeream, ni isthuc malim, quam in divorum ascribi numerum. Bu. Quis enim non malit apud posteros celebrari Ciceronianus, quam sanctus? Cæterum quando hoc amoris genus zelum nescit, obsecro te, perque curas, perque spes, mihi tecum communes, ut pariter amanti saltem consilium tuum impartias, quibus rationibus tu tuam amicam ambias. Fortasse citius perveniemus ambo si uterque alteri fuerit auxilio. N o s. Musæ resciunt in viliam, multo minus Gratiae Musarum

CICERONIANUS. 9

Musarum sodales. Studiorum socio nihil negandum est, & amicorum opportet esse *communia omnia*. Bul. Plane bearis me, si id feceris. Hyp. Quid si me quoque in vestrum *contubernium* recipiatis? Sum enim iam pridem eodem *œstro* percitus. Nos. Recipimus. Ergo velut eidem initiatis Deo, retegam *mysteria*. Iam annos septem totos nihil attingo praeter libros Ciceronianos, à cæteris non minore religione temperans, quam *Carthusiani* temperant à carnisbus. Bu. Cur isthuc? Nos. Ne quid aliunde hæreat alienæ phrasenos, ac veluti labem aspergat nitori Ciceroniani sermonis. Proinde ne quid hic peccem imprudens, quicquid est aliorum codicum, ab oculis submovi, scriniis inclusum: nec ulli prorsus est locus in mea bibliotheca, praeterquam uni Ciceroni. Bul. O me negligentem! tanta religione nunquam colui Ciceronem. Nos. Non tantum in *Larario Musæoque*, verum & in omnibus ostiis imaginem illius habeo belle depictam, quam & gemmis insculptam circumfero, ne unquam non

A ; obver-

10 ERAS. ROTEROD.
obversetur animo. Nec aliud simulacrum in somnis occurrit præterquam Ciceronis. Bu. Non miror. Hyp. Ego Ciceroni inter Apostolos in Kalendario meo locum dedi. BuL. Nihil miror; Deum enim eloquentiæ quondam appellabant. Nos. In huius igitur scriptis evolvendis, ac revolvendis, adeo sum assiduus, ut totum propemodum edidicerim. Bu. Industriam tuam mihi narras. Nos. Nunc accingor ad *imitationem*. Bu. Huic quantum temporis destinasti? Nos. Tantundem, quantum lectioni. Bu. Rei tam arduæ parum est. Utinam mihi vel septuagenario contingat tam speciosi cognominis decus! Nos. At mane: Non huic fido diligentia. Nulla est in omnibus divini viri libris vocula, quam non in *Lexicon* alphabeticum digeſſerim. BuL. Ingens volumen sit oportet. Nos. Duo robusti baiuli vix tergo gestent probe *slitellati*. Bu. Hui. At ego vidi Lutetię, qui Elephanto gestando sufficerent. Nos. Verum est *alterum volumen*, hoc etiam grandius, in quo iuxta literarum ordinem annotavi formulas loquen-

CICERONIANUS. II

quendi nostro Tullio peculiares. BUL.
Nunc demum me puēt oscitantiæ
meæ pristinæ. Nos. Additum est *ter-*
tium. BUL. Hui etiam ne tertium? No.
Sic opus est. In hoc concessi pedes o-
mnes, quibus Cicero vel incipit vel fi-
nit, commata, cola, periodos, qui-
busque numeris horum media tem-
perat, tum quibus sententiis quam mo-
dulationem accommodet, ut ne tan-
tillum quidem possit subterfugere. Bu.
Verum qui fieri potest, ut primus in-
dex tanto maior sit toto Cicerone? No.
Disce rem, & mirari desines. Tu for-
te me credis hac cura contentum, ut
singulas annotem dictiones. BUL. Sic
opinabar. Est ne amplius? No s. Imo
isthuc plus quam nihil est. Quis quoq[ue] so.
No s. Vide quantum aberres à scopo.
Eadem vox non semper eodem usur-
patus modo. Sit exempli gratia. Refe-
ro verbum, aliam vim habet cum ait
M. Tullius referre gratiam: aliā quum
ait, *Liberi, parentes & forma corporis &*
moribus referunt: aliam quum ait, Re-
fero me ad intermissa studia: rursus a-
liam cum ait, si quiderit, quod me a ro-

A. 6

feras

ferat scire: denique aliam, cum ait, *Non ignota referam*. Item aliud est, *orare Lentulum*, aliud, *orare causam*. Rursus aliter contendit, qui cum altero certat; aliter qui quid instanter ab aliquo petit: aliter contendit, qui magno studio connititur ad aliquid efficiendum: aliter qui res duas inter se committit comparatque. Hyp. Papæ! isthuc est scribere λεξικον εγχειρίδιον. Bul. Nunc demum intelligo & tuam vigilantiam & meam oscitantiam. Nos. Nec singulas dictiones incomitatas noto, sed adiungo, quæ præcedunt ac sequuntur. Nec sat habeo unum aut alterum notasse locum, quod alii solent; sed quoties quoties dictio reperitur apud Ciceronem, quamvis consimili forma, toties noto *pagina*, *latus paginæ*, & *versus numerum*, addito signo, quod indicet, in medio ne versus sit dictio, an in initio, an in fine. His rebus fieri vides, ut una dictio plures occupet paginas. Bul. Deum immortalem, quid tanta non efficiat cura? Nos. Mane dum, Bulephore. Nihil est quod hactenus audisti. Bul. Quid istis potest accedere?

cedere? Nos. Quid prodest tenere verbum si hæreas aut etiam labaris in deflexis, derivatis & compositis? Bul. Non satis percipio quod dicis. Nos. Expediam. Quid tritus aut vulgarius his verbis, *amo, lego, scribo?* Bul. Etiam ne hæc in dubium veniunt? Nos. Aut his nominibus, *amor, lectio, scriptor?* Bul. Nihil. Nos. At illud habeo persuasum, & necessum esse mihi, & opus esse quicunque contendat ad Ciceroniani cognominis dignitatem, tanta religione, ut nec his quamlibet vulgaris dictiōibus utatur, nisi consulto indice; nisi forte tutum existimas, fideare grammaticis; qui verba per omnes modos, personas, genera & tempora; nomina, pronomina & participia per omnes casus & numeros inflectunt; quum nobis fas non sit, quicquam horum usurpare, quod à Cicerone non fuerit usurpatum. Non magnum est grammaticē dicere, sed divinum est Tulliane loqui. Bul. Dic obsecro clarius. Nos. *Amo, amas, amat,* sit enim hoc exempli causa dictum, apud Ciceronem invenio: At *amamus & amatis* fortasse

fortasse non invenio. Item amabam in-
venio, amabis non invenio. Rursus a-
maveras invenio, amaras non invenio.
Contra amasti reperio, amavisti ne-
quaquam. Iam quid si legeram, legeras,
legerat, reperias, legeratis non reperias?
si scripseram invenias, scripseratis non
invenias? Ad eundem modum conie-
cta de verborum omnium inflexioni-
bus. De casuum inflexionibus similis
est ratio. *Amor, amoris, amori, amo-*
rem, comperio apud Ciceronem: ô *a-*
mor, hos *amores*, horum *amorum*, his *a-*
moribus, ô *amores* non comperio. Item
lectio, lectionis, lectioni, lectionem inve-
nio: lectiones, lectionibus, lectionum, has
lectiones & ô lectiones non invenio. Ita
scriptorem & scriptores reperio: scripto-
ribus, & scriptorum pro substantivo no-
mine non reperio. Non obsto quo mi-
nus hæc videantur ridicula, si vos au-
debitis stultitias & stultiarum, vigi-
lantias & vigiliarum, speciebus &
specierum, fructuum, ornatuum, cul-
tuum, ambitibus & ambituum, alia-
que huius generis innumera fando u-
surpare. Ex his paucis exempli gratia
propo-

propositis æstimare potes de cæteris o-
mnibus , quæ consimilem ad modum
inflectuntur. HYP. In tenuilabor. BUL.
At tenuis non gloria. Nos. Succinam &
ego , si quem Numinis lava sinunt , au-
ditque vocatus Apollo. Nunc de deriva-
tis accipe. Lege , non vereor usurpare,
legor non ausim dicere. Nasutus ausim
dicere : nasutior & nasutissimus nequa-
quam. Ornatus & ornatissimus , lauda-
tus & laudatissimus intrepide dico : or-
natior & laudatior nisi comperero , di-
cere religio sit. Nec quia scriptor & le-
ctio offendit apud Ciceronem , statim
ausim dicere scriptorculus & lectiuncu-
la. BUL. Immensam retū silvam video.
Nos. Nunc accipe de compositis. Amo ,
adamo , redamo , dicam: deamo non di-
cam. Perspicio dicam: dispicio non item.
Scribo , describo , subscribo , rescribo , in-
seribo , dico: transscribo non dicam , nisi
deprehendero in libris Marci Tullii.
BUL. Ne te plane commemorando de-
fatiges , Nosopone , rem non aliter ,
quam in speculo , videmus. No s. Hæc
index ille minimus omnium comple-
titur. BUL. Cameli video sarcinam.

HYP.

HYP. Et quidem iustum. BUL. Qua ratione fit, ut in his tam variis non ab erres? Nos. Primum hic nihil fido nec Grammaticis, nec cæteris autoribus quamlibet probatis, nec præceptionibus, nec regulis, nec analogiis, quæ plurimis imponunt. In elenco noto omnes singularum vocum inflexiones, tum derivationes, postremo compositio nes. Quæ sunt apud Ciceronem, minia ta virgula signo: quæ non sunt, atra. Ita fieri non potest, ut fallar unquam. BUL. Quid si dictios sit apud Terentiū, aut æque probatum autorē? notabitur atra virgula? Nos. Nulla est exceptio. Ciceronianus non erit, in cuius libris vel una dictiuncula reperiatur, quam nō possit in Ciceronis lucubrationibus ostendere; totaque Phrasim hominis, non aliter quā adulterinū numisma, reprobā iudicabo, in qua vel unum verbū resederit, quod Ciceroniani characteris nō habet notā, cui soli, velut eloquentia principi, datum est à superis, Romani sermonis monetam cedere. BUL. Ista lex severior est etiā Draconis legibus, si ad unam dictiunculam parum Ciceronianam, totum volumen damnatur,

mnatur, quamvis alias elegans ac fa-
cundum. HyP. Atqui iustum est. An-
non vides, ob unicum rumulum adul-
terinum ingentem pecuniæ vim *confis-
cari*: & uno nœvo quamlibet exiguo to-
tam puellæ formam, licet alias egre-
giam, *devenustari*? Bu. Accedo. Nos.
Ex his quæ diximus, si iam omnia con-
jicientes, satis intuemini quanta sit
huius indicis moles: cogitate quanto
major sit eius indicis, in quo *formulas*
*loquendi, tropos & schemata, gnomas, e-
piphonemata, lepide dictæ, similesque
dictionis delicias* omnes sum comple-
xus. Rursus tertii, qui *numeros omnes
& pedes*, quibus M. Tullius orationis
partes inchoat, profert, finitque, con-
tinet. Nullus est enim in toto Cicero-
ne locus, quem non ad certos pedes
redegerim. BuL. Ista moles vel elephâ-
tem baiulum desideret. HyP. Prorsus
~~εμαζιάρων~~ onus narras. Nos. Atqui nihil
mentior. Bu. Næ tu septennium hoc
haud male collocasti. Nunc quando
per pulchre instructus es indicibus, su-
perest ut nobis amicus amicis ac ~~συμ-
πονταις~~ illud indices, quibus rationi-
bus

bus supellectilem istam præclaram ad scribendi dicendive usum accommodare soleas. No s. Non committam, ut quicquam per me quidē vos latuisse videatur. Ac de scribendo dicam prius, quando vere dictum est, *stylum optimum esse dicendi magistrum*. Primum illud est: Nunquam ad scribendum accingor, nisi nocte intempesta, quum profunda quies, & altum silentium tenet omnia; &, si mayultis Maronis audire carmen,

--- placidum cum carpunt fessa soporem
Corpora per terras, sylvaque & savia
quierunt
Æquora, cum medio volvuntur sidera
lapsu;

Quum taceat omnis ager, pecudes pictæq;
volucres;

denique cum tanta rerum omnium
tranquillitas est, ut Pythagoras, si vi-
veret, orbium cœlestium harmoniam
exaudire liquido posset. Nam tali tem-
pore dii deæque gaudent cum puris
mentibus miscere colloquium. H y p.
Isto noctis tempore nos prophani le-
~~monium~~ occursus formidare solemus.

Nos.

Nos. At nobis Musæ dederunt, & in-
auspicatos lemures & malignum sper-
nere vulgus. Bu. At sunt noctes adeo
tranquillæ, ut in his Austri Boreæque
ruinas adium miseranda ludant nau-
fragia. Nos. Novi: sed ego tranquil-
lissimas eligo. Non arbitror esse vanū
quod scripsit Ovid. *Est Deus in nobis: ag-
gitante calescimus illo.* Si quid igitur di-
vinum habet hominis animus, id sese
profert in eo profundissimo silentio.
Bu. Non me fugit, istud secretum
sempera laudatissimis viris fuisse ca-
ptatum, quoties aliquid immortalis-
tate dignum molirentur. Nos. Habeo
Musæum in intimis ædibus, densis pa-
rietibus, geminis & foribus, & fene-
stris, rimis omnibus gypso piceque di-
ligenter obturatis, ut vix interdiu lux
aut sonitus ullus possit irrumpere, nisi
vehementior, qualis est fœminarum
rixantium, aut fabrorum ferrariorum.
Bu. Vocum humanarum tonitrua, &
officinarum strepitus, non sinunt ani-
mum sibi præsentem esse. Nos. Proin-
tane in proximis quidem conclavibus
patior quenquam habere cubile, vel

vel dormientium voces ronchive, cogitationis secretum interpellent. Sunt enim qui in somnis loquuntur, & non nulli tam clare stertunt, ut procul etiam audiantur. Hyp. Mihi frequenter & sorices noctu scripturienti negotium faceant. Nos. In meis ædibus ne musæ quidem locus est. Bul. Sapienter tu quidē, atque etiam feliciter, Nosopone, si queas & animi curas obstrepentes excludere: quæ si nos & nocte comitantur in abditum illud, quid profecerimns captato silentio? Nos. Reete mones, Bulephore. Nam intelligo, tumultus istos aliis saepe molestiores esse, quam vicinorum fabrorum folles aut malleos. Bu. Quid ergo? tibi nunquam obstrepunt, amor, odium, livor, spes, metus, zelotypia? Nos. Nete multis morer, illud semel scito, Bulephore. qui amore, zelotypia, ambitione, studio pecuniae, similibusque tenentur morbis, eos frustra hanc ambire laudem, cuius nos sumus candidati. Res tam sacra requirit pectus non modo purum ab omnibus vitiis, ~~re-~~ sum etiam ab omnibus curis vacuum.

Non

Non aliter quam secretiores illę disciplinæ : Magia , Astrologia , & quam vocant *Alcumisticam*. Porro leviores illæ curæ facile cedunt intentioni tam acri tamque seriae. Quanquam & has, si quę sunt, dispello, priusquam sacrum illud adeam. Nam in hoc animū multo studio consuefeci meum. Atque hac potissimum de caussa cœlebs agere decrevi : nequaquam ignarus, quam sancta res sit cōiugium: sed quod vitari nequit, quin uxor, liberi, affines, multam curarum materiam secum trahant. B u. Sapuisti, Nosopone. Nam mea coniux, si noctu parem ad istum modum operam daret Ciceroni, per rumperet ostium , laceraret indices , exureret schedas Ciceronem meditantes , & quod his etiam est intolerabilius , dum ego do operam Ciceroni, illa vicarium accerferet, qui ipsi pro me operam daret. Itaq; fieret, ut dum ego meditor evadere Ciceroni similis, illa gigneret aliquem Bulephoro dissimilem. Nos. Isthuc quoniam scio quibusdam usu venisse , alieno monitus periculo , mihi in tempore cavi. Eodem

22 ERAS. ROTEROD.

dem consilio, nec ullum munus publicum, nec Ecclesiasticam dignitatem suscipere volui, ne quid ex his accederet animo solicitudinis. Bu. At ista magnis studiis ambiuntur ab aliis. No. Non equidem invideo. Mihi vel consulatu, vel summi Pontificis regno potius est, tum esse, tum haberi Ciceronianum. Hyp. Qui vere amat, præter unam amare non potest. Nos. Tum si quid huius rei paro, sub eam noctem à cœna temporo, leviter etiam pransus, ne quid crassæ materiæ, liquidioris animi sedem invadat: neu qua nebula è stomacho exhalata gravet, atque affigat humo divinæ particulam aura. Bul. Sic affectum fuisse arbitror Hesiodum, quem Musæ cum ipso loquerentur. Hyp. At Ennius ipse pater nunquam nisi potus ad arma profiliit dicenda. Nos. Et ideo scripsit vinum orentia carmina. Bul. Et satur est quum dicit Horatius, Ohe. Nos. Quid agat furor Poeticus, nihil ad nos. Ciceronianum esse, sobria res est. Hyp. Me cerebrum destituit si quando ieiuno. Nos. Non plane ieiunium est. Sumo decem acinos

uvæ

uva & passa minutulæ, quam Corinthiam vocant. Hic neque cibus est, neque potus, & tamen utrumque est. Bu. Intelligo. Leniter humectant, conseruantque cerebro ac memoriæ. Nos. Addo tria *Coriandri* grana saccaro incrustata. Bu. Optime, ne quid vaporis ex decem illis acinis provolet in mentis sedem. Nos. Neque vero quibuslibet noctibus abutor ad hanc rem. Bu. Non? Eas excepisti, quibus sævit Auster aut Boreas? Fortassis hybernas fugis ob noctis rigorem. Nos. Hoc incommodi facile depellit *focus luculentus*. Hy p. At interim obstrepit fumus & materiæ crepitus. Nos. *Acapnis* utor. Bu. Quas igitur noctes eligis? Nos. Paucæ sunt felices huic sano negotio: proinde prosperas deligo. Bu. Unde? quæso. Nos. Ex *Astrologia*. Bu. Quum te plus quam totum possideat Cicero, qui fuit ocium astrologię perdiscendę? Nos. Indicem mihi mercatus sum ab huius artis peritissimo. Huius consilio rem gero. Hy p. Audio, multos indicibus istiusmodi fuisse delusos, quoties scriptor erravit in numero. Nos.

Explor-

Exploratum ac spectatum emi. Bu.
Deum immortalem, isthuc est scribe-
re? nec iam miror, Hypologe, si nostra
sunt incondita rudiaque. Verum ad
istum composito modum, *utra cogita-
tio prior, de rebus an de verbis?* Nos. U-
traque prior, & utraque posterior. Bu.
Ænigma dedisti, non responsum. No.
At *Explicabo nodum. In genere: de rebus*
prior est cogitatio, in specie posterior.
Bu. Nondum satis liquet quid velis.
N. Exemplo faciam perspicuum. Sta-
tui scribere Titio, sic fingite, ut quam-
primum curet ad me remittendos co-
dices, quos illi cōmodato dederam, si
nostram amicitiam velit esse incolu-
mem. Nam incidisse quiddam, ut illis
mihi vehementer sit opus. Id si fecerit,
nihil esse in rebus meis, quod non
suum ducere possit: Sin minus, me ve-
teris amicitiae tesseram illi remittere, ac
simultatem denuntiare. Hæc prima
cogitatio, nimurum de re, sed in gene-
re. Bu. Intelligo. Nos. Huic illico suc-
cedit verborum cura. Evolvo quam
plurimas Ciceronis epistolas: elenchos
meos omnes consulgo: feligo *voces ali-*
quot

quot insigniter Ciceronianas , deinde
tropos, formulas: tum numeros: Demum
affatim instructus huiusmodi supelle-
ctile, dispicio quos *flosculos* quibus lo-
cis possim inserere. Mox ad *sententia-*
rum curam redeo. Hoc enim iam artis
est, sensus ad hæc verborum ornamen-
ta invenire. Hyp. Haud aliter , quam
si quis egregius artifex, vestem præcla-
ram appareret ; ad hæc monilium , anu-
lorum & gemmarum vim , mox ce-
ream effingat statuam, cui hæc accom-
modet ornamenta , vel potius , quam
ad ipsa conflectat ornamenta. Bu. Quid
ni? Verum age, Nosopone. Num tota
nox uni datur epistolæ? Nos. Quid
mihi narras unam? *Musis* pulchre vi-
deor *litasse*, si periodum unicam absolv-
erit nox hyberna. Bu. Itane de re tam
non magna , tam prolixas scribis lite-
ras? Nos. Imo per breves , ne sis in-
sciens , ut quæ sextam periodum non
excedant. Bu. Quin igitur sex noctes
sufficiunt his absolvendis ? Nos. Qua-
si satis sit scripsisse semel. Decies refin-
gendum quod scripseris : decies ad in-
dicem exigendum , ne qua forte *dicti-*

B uncula

uncula te fefellerit adulterina. Rursus altera superest examinatio de tropis ac formulis, postrema de numeris & compositione. Bu. Isthuc nimurum est opus absolvere. Nos. Ne id quidem satis, ô bone. Dehinc quod elaboratum est cura quanta potest maxima, seponendum est in aliquot dies, ut ex intervallo, refrigerato iam inventionis amore, velut aliena legas, quæ tua sunt. Hic demum gravis agitur cœsuræ. Hoc severum, incorruptum, & ut Grœci vocant, *ad eugenov* iudicium, ubi qui scripsit ex parente fit *Areopagites*. Hic sæpen numero fit, ut verso stylo nihil relinquas. Bu. Omnia sic fiunt accuratae, sed interim ille fruitur codicibus abs te desideratis. Nos. Isthuc incommodi malim perpeti, quam aliquid à me proficiisci, quod non sit Ciceronianum. Dicitur quisque suo iudicio. Ego malim *multum* scribere *quam multa*. Bu. Scribendi rationem habemus. Ad dicendum qua meditatione te paras? Nos. Prima cautio est, ne cui loquar Latine quod queam effugere. Bu. Ne Latine? Atqui *dicendo fieri prædicant, ut benedicamus*. Novum autem

autem exercitationis genus si silendo
discimus loqui. Nos. Dicendo fit ut
dicamus expedite : ut Ciceroniano
more , nequaquam. Qui se parant e-
questri certamini , generosos equos à
cursu prohibent, quo ad seriam rem in-
tegris viribus veniant. Nec viator prius
demit lorum generoso cani, quam vi-
sa est fera. Ad garriendum de quibus-
libet nugis , sufficit mihi sermo Galli-
cus , aut Batavicus : profanis ac vul-
garibus fabulis non contamino sacram
linguam. Quod si qua res urget, ut La-
tine dicendum sit, & pauca loquor, nec
sine præmeditatione ; & in eum usum
habeo paratas aliquot formulas. Bu.
Quas dicis formulas ? Nos. Velut si sit
salutandus , aut resalutandus amicus e-
ruditus, qui forte factus est obvius, aut
vicissim laudandus , quite laudarit, aut
si gratulandum ex longinqua peregri-
natione reduci , sive ex ægrotatione
gravi redivivo, aut agenda gratiæ, qui
præsttit officium , aut bene precan-
dum ei qui nuper duxit uxorem , aut
deplorandus casus , cui periit uxor. Ad
hæc & huiusmodi , formulis instructus

B 2 sum

sum è Cicerone decerptis atque concinnatis, eas edidici, quo possim uti velut ex tempore. Porro si quis casus inciderit, ut vitari non queat quin in longum proferatur sermo, protinus lectione diluo quod contractum est labis. Neque enim me fugit, hoc ipso colloquio, quod vobiscum nunc habetur, quantum flagitiorū admittam, quantum detrimenti capiam, ad id quod molior. Itaque ad sarcendum vix menstrua suffecerit lectio. Bu. Quid si detur spacio meditationi? No. Tum quod fuerit iis quas dixi rationibus elucubratum edisco, quoque sit memoria certior, subinde mecum recito. Ita sit ut cum res poscit, veluti de scripto pronunciem. Bu. Quid si qua necessitas exigeret extemporalē orationem? Nos. Qui potest incidere, qui nihil ago publicum? Et si quam functionem publicam obirem, non sum melior *Demosthene*, qui nunquam voluit nisi meditatus assurgere, quamlibet populi vocibus efflagitatus: Nec mihi pudendum ducerem, quod in oratorū apud Græcos principe laudatur: nec me pœnitentiat

niteat convicci, si quis dicat mea τὸν
λόχον δοτίζει. Ba. Evidem & proposi-
tum tuum admiror, & animi fortitu-
dinem suspicio, Nosopone, supra quam
dici possit: inviderem etiam, si vel in
hoc genere studiorū, vel inter tam
coniuctos amicos ac sodales tanta pe-
stis incidere posset. Ceterum quoniam
arduum est, quod expetimus, & via
non modo longa ac perdifficilis est, ve-
rum etiam anceps, si periculum pro-
prietum esset; tamen arbitrarer hoc
esse necessitudinis nostræ, neque vul-
garis neq; recentis, liberis consiliis a-
mico prospicere, ne tot curas, tot vi-
gilia cum valetudinis ac rei familiaris
dispendio frustra susciperet, susceptas
urget, neve, quod in rebus humanis
nimium frequenter accidere videmus,
pro thesauro diu multumque quæsito
tandem reperiret *carbones*. Nunc vero
cum pari cupidine ducamur omnes,
eiusdemque nymphæ teneamur amo-
re: (Nam & Hypologus eiusdem est
animi) tuæ quoque fuerit humanitatis,
& si quid admonemus, boni con-
sulere, & si quid habes melius, libenter

30 ERAS. ROTEROD.

amicis communicare. Nos. *Æquissimum*, Bulephore, postulas: proinde nec te gravatim audiam, nec maligne: si quid consulere queam, in medium conferam. Bu. Primum illud mihi tecum convenit, opinor, ei qui dicendi scribendive laudem affectat, cognitis ante diligenterque perceptis artis præceptionibus, ex multis laudatis scriptoribus *optimum quempiam esse s eligendum, quem imiretur, & ad quem exprimendum se componat*. Nos. Maxime. Bu. Neminem autem esse, duntaxat apud Latinos, qui pluribus eloquentiæ virtutibus excellat quam M. Tullius, de quo iure optimo prædicatum est quod de *Apelle*, in quem unum conflatum erat quicquid in cæteris pictoribus erat eximium ac singulare. Nos. Quis isthuc neget? Bu. Dabis veniam, Nosopone, si crassius rusticusque collegero, Dialectices rudis. Nos. *Inter amicos decet omnia boni consulere. Quanquam & alioqui mihi satis argute colligit, qui vere colligit.* Bu. Age, quid igitur sentis de *Zeuxide Heracleota?* Nos. Quid aliud, quam quod

quod excellentissimo graphices artifice
dignum est? Bu. Num & ingenio iu-
dicioque valuisse putas? Nos. Qui po-
tuit ars tanta carere iudicio? Bu. Com-
mode respondes. Quid igitur illi ve-
niebat in mentē, quod, cum Crotonia-
tis picturus Helenę simulacrum, in quo
decreverat, quicquid artis suæ viribus
posset, explicare, & absolutum formæ
muliebris (nam in hoc argumento cæ-
teris antecelluisse legitur) exemplar vi-
væ simillimum edere, in quo nulla ve-
nustatis portio desiderari valeret; non
unam quampiam omnium pulcherri-
mam adhibuit, sed ex omnibus oblatis
aliquot cæteris præstantiores elegerit,
ut è singulis decerperet quod in qua-
que decentissimum esset? itaq; demum
admirandum illud artis suæ monumen-
tum absolverit? N.o s. Diligentissimi
pictoris officio functus est. Bu. Vide
igitur, num recto cōsilio ducamur, qui
eloquentię simulacrum ab uno Cicero-
ne, quamvis præstantissimo, petendum
arbitramur. Nos. Si tali forma virgi-
nē Zeuxis esset natus, qualis est in e-
loquentia Marcus Tullius, fortassis

unius corporis exemplo fuisset conté-tus. Bu. Atqui hoc ipsum quo pacto iudicare potuisset, nisi multis corporibus diligenter inspectis? Nos. Finge persuasum fuisse. Bu. In hac igitur es-sententia, nullam in aliis orationibus esse virtutem imitatu dignam, quæ non eximia sit in M. Tullio? No s. Ita censeo. Bu. Nec ullum in hoc esse næ-vum, qui non maior sit in cæteris? No. Ita proflus. Bu. Non hic proferam *M. Brutum*, qui totum hoc dicendi ge-nus, quod Ciceroni visum est op-timum, improbavit: cumque status ac divisionis propositiones, velut cau-sæ totius columnæ, præcipua sit ora-tionis pars, in oratione pro Milone, quam adeo suspiciunt omnes, Brutus non probavit primarium ac secunda-rium causæ statum adhibitū à M. Tul-lio, sed eandem causam aliter tractavit. Non obiiciam *Pomponium Atticum*, cuius unguiculos ac miniatulas cerulas se metuere scribit Cicero, quibus ille notare solitus est quæ in M. Tullii scri-ptis offendebant: non *M. Catonem*, qui *Ciceronem* quum sibi maxime festivus videre-

videretur, ridiculum appellavit. Hactenus & viros graves, amicos Ciceronis recensui. Hic si adiiciam Gallum, Larantium, Licinium, Cestium, Calvum, Asfinium: si Cœlium ac Senecam, si complures alios: qui quum de Ciceronis ingenio non satis magnifice senserunt, tum orationis genus damnarunt: aliis illum appellantibus, aridum, ieunum, exsuccum, exanguem, elumbem ac dissolutum, mollem ac parum virum: rursum aliis tumidum, Asiaticum, ac superfluis redundantem: respondebis hæc esse vel inimicorum, vel invidorum iudicia, qui iam Triumvirali proscriptione deieeti, famam etiam moliti sunt, si minus extingueret, certe obscuraret? Nos. Recte divinas. Nam isthac plane responsurus eram, & optimo iure respondendum arbitror. Bu. Tribuantur sane hæc iudicia, vel odio vel livori, certe fateberis, opinor, cum eruditis omnibus, facetiam seu risum esse partem artis rhetoricae. Nos. Alioqui quorsum opus erat ab oratoribus tam multis de hoc præcipi? Bu. Nemo negat Ciceronem in iocando fuisse multum, alii

B 5 nimi-

nimum prædicant, tum intempesti-
vum & scurrilitati proximum. Certe
modum illi defuisse, quemadmodum
Demostheni facultatem, doctorum
fere consensus fuit: nec admodum re-
pugnat *Quintilianus*, culpam in Ti-
ronem conferens, qui nimium indul-
serit numero dictorum, ac plus in con-
gerendis studii, quam in eligendis iu-
dicii adhibuerit. Verum hæc Tironis
accusatio in patronum recidit. Sed hæc
ut cunque habent, quis unquam in
hoc genere laudis primas tribuit M.
Tullio? Lacedæmoniorum peculiaris
hæc erat laus, & secundum hos Atti-
corum. Adeo ut cum *poema bucolicum*
& *comœdia lepore* facetiaque potissi-
mum commendetur, ad hanc Venerem
Latini ne aspiraverint quidem. Est igi-
tur aliqua virtus oratoris, qua rectius
petatur ab aliis, quam à Cicerone. Nos.
Nos de Latinis agimus. Bu. Age, aude-
bimusne Ciceronis iocos cum *C. Cæ-*
saris aut *Oclavij Cæsar*is dictis con-
ferre? Nos. Vix ausim quod adhuc
nemo doctorum ausus est. Bu. Itaque
si res festivitatem desideret, non mihi
fas

tas erit aliquid ex Octavii dictis effun-
gere. Nos. Non, si velis haberi Cicero-
nianus. Bu. Rursus abs te quæro, num
sententias ponas inter ornamenta dictio-
nis. Nos. Gemmæ sunt & lumina, tan-
tum abest, ut submoveam ab arte. Bu.
Hic appello tuum iudicium, an in hoc
genere laudis Cicero cæteris omnibus
antecellat. Nos. Non me clam est,
quod Seneca Publ. *Mimographum* in
haclaudē præfert omnibus. Verū non
protinus oraculum est, quod Senecæ
visum est, qui ipse in sententiis immo-
dicus est, & quibusdam frivolis indul-
get. Hyp. Et istud Quintiliani, & Au-
li Gellii iudicium reiici poterat, quod
uterque videatur invisum habuisse Se-
necam; alter ob æmulationem, alter
ob ingenii dictionisq; similitudinem.
Bu. At idem *Gellius*, quamvis parum æ-
quus, fatetur, inter Senecæ sententias
esse, quibus nihil melius dici poterat.
Nec fieri potest, ut omnes æque feli-
ces sint, ubi sermo totis sententiis con-
textus est. Verum ex his facilius inve-
nias, quod imiteris, quam ex aliis, in
quibus nec crebræ sunt, nec insignes.

B 6 Age-

Agedum ; Nonne *res interdum exigit brevitatem* ? Nos. Fortassis. Bul. Hu-
ius exemplum utrum rectius petes à *Salustio, Brutove, an à Cicerone* ? Nos.
Cicero brevitatem non affectavit. Bul.
In Demosthene laudatur vis orationis,
hoc est, nervosum quiddam ac natu-
rale: ab utro hoc rectius petemus? Nos.
De Latinis agebamus. Bu. Verum hæc
sunt omnium linguarum communia.
Rursum; res interdum postulat *severi-
tatem*; huius exemplum rectius pete-
mus à Cicerone, an à Bruto & Pollio-
ne ? Hyp. Ut pro hoc respondeam, ab
his qui hac nota fuerunt insignes. Bul.
Ubi *negocium involutum, partitioni-
bus explicandum est*, utrum à Cicerone
petemus, an ab Hortensio, aut si quis
Hortensio similis? Nos. Quid petemus
ab illo, cuius præter memoriam nihil
extat? Bul. Verum disputandi gratia
fingamus extare. Nos. Nihil opus fin-
gere; veris ac notis agamus. Bul. Ne-
mo non fatetur, *fidem in oratore præci-
puam esse*. Eam conciliat probitatis &
gravitatis opinio. elevat artis aut in-
temperantiae suspicio. Habeatur sane

Cicero

Cicero vir bonus, quod vix illi *Fabius*,
licet impedio favens, audet tribuere:
sed, quod dissimulari non potest, ar-
tem magis ostentat: de se plura glo-
riose commemorat: licentius in alios
invehitur, quam *Cato*, *Brutus*, aut
Cælius, cui sanctitatem tribuit *Quin-*
tilianus. Harum itaque rerum exem-
plum nonne rectius petemus ab *Aristi-*
de, *Phocione*, *Catone*, *Bruto*, quam à
Cicerone? Nos. Videris hoc venisse
meditatus Ciceronis vituperationem.
Bul. Minime gentium, ô Nosopone.
Si sermonis exitum patienter expecta-
ris, intelliges & Ciceronis & nostram
agi causam. Ciceronis, ne forte per-
peram illam exprimentes, gloriam eius
obscuremus, quemadmodum solent
imperiti pictores eos traducere, quo-
rum effigiem secus quam oportet ex-
presserunt: Nostram, ne male collo-
cemos amores nostros: ac ridiculum
quiddam, nec minus infelix usu veniat
nobis, quam quod obtigisse dicitur *I-*
xioni, qui pro adamata Iunone, nubis
inanis simulacrum complexus est: aut
Paridi, qui pro rapta Helena decem
annis

annis bellum gessit, quum interim mēdax Helenæ simulacrum amplectetur, nimirum ipsa procul in Ægyptum Deorum artificio sublata. Quid enim nobis infelicius, aut magis ridiculum, si tot laboribus nihil aliud, quam inanem ac fallacem Ciceronis umbram assequi contingeret? Nos. Isthuc omen avertant superi. BUL. Avertant, inquam: & hoc agimus, ne quid simile eveniat. Nos. Non nihil & illud conduct ad imitationem Ciceronis, ut quam optime sentiamus de Cicerone. BUL. Novus candor, si melius sentiamus de Cicerone, quam ipse sensit de se ipso. Verum tribuatur hoc illius modestiæ, si parcus de se prædicavit: quis unquam veterum sic admiratus est Ciceronem, ut ab uno petenda putarit omnia dictio[n]is ornamenta? Nos. At hodie sunt quam plurimi, quos hæc habet opinio. BUL. Nihil moror quam plurimos: cor-datum ac vere doctum reor esse neminem. Cui mortalium hactenus sic indulxit natura, vel in una quapiam disciplina, ut unus in singulis eius parti-bus excelleret omnes, ut non aliquid reli-

reliquerit in eo desiderandum, aut ita
dederit, ut non ab aliis superaretur?
Quanto id incredibilius in dicendi fa-
cilitate, quæ disciplinis propemodum
omnibus constat, quæ tot alias res de-
siderat, quas nemo præceptis tradere
possit? Fingamus, hodie Ciceronem
vivere, & esse quendam *Trachalo* si-
millimum: utrum malles à Cicerone
vocis moderationem petere, an à Tra-
chalo? Opinor ab eo, qui hac parte pre-
fertur omnibus. Pudoris ac modestiæ
specimen utrum malles à Crasso, si vi-
veret, petere, an à Cicerone? Et ne de-
singulis commemorem, nonne sume-
res à singulis, in quo cæteris antesta-
rent? Hyp. Quis non eligeret potio-
ra, nisi qui vel non dijudicaret, vel sibi
inviderer? Bul. Itaque mihi probatur
Zexudis exemplum: quod sequutus
etiam *Quintilianus*, imitatori præci-
pit, nec unum esse legendum, nec omnes,
nec quoslibet; sed ex præcipuis diligendos
aliquot eximios, inter quos Ciceroni pri-
mas tribuit, non solitudinem. Sum-
mum enim esse vult inter proceres,
non solitarium, exclusis cæteris. No. Si

Quin-

Quintiliani consiliis auscultabimus, idem nobis usu veniet, quod evenit ipsi. BUL. Quidnam? Nos. Ut parum evadamus Ciceroniani. Nobis alias propositus est scopus. BUL. An parum erit Ciceronianum, cui quicquam accesserit, quod à Cicerone petitum non fuerit? Nos. Sic autemant. BUL. Etiam si melius fuerit, quod ab alio petitur, aut ne sit quidem illud apud Ciceronem? Nos. Quid ni? BUL. Sed interim illud mihi cogites velim, optime Nosopone, quanta pars Ciceroniorum voluminum interciderit, & in his divinum illud *opus De republica*, cuius fragmentum, nescio quo fato, servatum, nihil aliud quam desiderio reliquorum voluminū discruciat animos nostros, quæ cuiusmodi fuerint, hinc licet *estimare, leonem*, ut aiunt, *ex unguibus*. Ne quid interim commemorem, de tot *epistolarum* libris, de tot *orationibus* iniuria temporum intercessis, de tribus voluminibus, quibus *Tyrro libertus iocos & scite dicta* Ciceronis complexus esse legitur, deque cæterorum huius viri scriptorum naufragio.

gio. Qui potes igitur absolutus esse Ciceronianus , qui tam multa illius non legeris? Adde quod *Cicero non tractavit omnes materias*: Ergo si forte dicendum fuerit de his , quas ille non attigit , unde tamen petemus orationis suppellectilem ? an proficisciemur in *campos Elysios* , ab ipso percunctaturi , quibus verbis ille talia fuerit dicturus ? Nos. Ea duntaxat tractabo , quæ possint verbis Tullianis explicari. Bu L. Quid ? An non iudicas Ciceronem oratorum præstantissimum ? Nos. Plus quam præstantissimum. Bu. Quid Appellem ? nonne pictorem optimum ? Nos. Aiunt ; & credo. Bu. An eum Appellæum appellares , qui non posset quarumlibet rerum imagines effingere ; sed tantum eas , quas ante pinxit Apelles ? Atque adeo qui non omnes tabulas Apellis manu depictas conspexisset ? Hyp. Quis istud diceret , nisi si cui placet ille pictor , in quem iocatur Horatius , qui dato precio conductus ad pingendum naufragium , pinxit cupressum , & indignatum conductorem rogavit , ecquid vellet appendi prominentis

nens è cupresso. Bu. Quid aliud est esse Citeronianum, quam illi simillimum esse? Nos. Nihil aliud. Bu. An ille similis videtur Ciceroni, qui non potest nisi de certis materiis dicere? Nos. Perge. Bu. Mihi ne oratoris quidem titulo dignus haberetur. Si Cicero quavis de re potuit optime dicere: *is mihi Ciceronianus erit, qui quacunque de re valeat præclare differere:* quemadmodum Apelli simillimus erit, qui & deorum & hominum, & animantiū & omnium denique rerum formas penicillo suo poterit adumbrare. Nos. Evidem pulchrius esse duco tres epistolas scribere phrasī Ciceroniana, quam centum volumina stylo quamlibet expolito, modo à Ciceroniano discrepante. Bu. Verum, Nosopone, si isthæc sententia sederit animo nostro, vereor futurum, ut non solum non evadamus Ciceroniani; sed ipsi etiam Ciceroni *anoī* videamur. Quæso illud mihi bona fide respondeas: Totum Ciceronem exprimendum censes, an mutilum? Nos. Et totum quantus est, & solum. Bu. Qui totum, qui sc̄ totum non expressit?

Rufus

Rursus qui ea parte qua se nobis conspicuum fecit, mutilus est, ac vix dimidiatus? Adde quod in his ipsis quæ extant, aliquando sibi non satisfecit. Siquidem De *inventione libros*, substituto *Oratore*, veluti damnavit. Et orationem pro *Deiotaro munus levidense* vocat. Ad hæc in his quæ scripsit tantum, non etiam recognovit, ipse Ciceron non est Ciceronianus, cuiusmodi sunt *libri de legibus*, præter alia multa. Qui fiet igitur, ut totum quantus est æmulemur, quem & mutilum habemus, & truncū, & in nonnullis *indolatum*, ac sui dissimilem? Nisi forte probaturus es illum, qui inchoatas Apelles tabulas, aut rudes Lysippi statuas imitans, speret, se alterum Apellem aut Lysippum evasurum. Id si conspiceret Apelles ipse, quem ferunt ingenio candido liberoque fuisse, nonne clamaret, Quid facis, *κακόζηνε?* Isthic non est Apelles. Iam si quis sibi proposuisset insignem Lysippi statuam effingendam, cui rubigo vitiasset mentum & os, aut ei parti non imposuisset artifex summam manum, gravaretur eius partis exemplum.

exemplum ab alio quopiam artifice sumere, an potius haberet, illud, ut est corruptum & imperfectum, æmulari, ne recedat ab exemplo cui semet addixit, quam ex alterius artificis signo, quod deest, supplere? Nos. *Vt possimus*, aiunt, *quando ut volumus non licet*. B.U.L. Aliis, Nosopone, reætius istud verbum usurpatitur, qui quod in Cicerone diminutum est, ex aliis scriptoribus sarcinunt. Mallent enim ex uno omnia, vel quia promptius est, vel quia nullus illo dixit felicius: verum quando id non est datū, ex aliis mutuantur. Quid? quod Ciceronem habemus non modo truncum ac lacerum; verum etiam ita depravatum, ut si revivisceret ipse, opinor, nec agnosceret sua scripta, nec restituere posset, quæ librariorum ac semidoctorum audacia, incuria, insciatioque corrupta sunt: quod malum Teutonibus potissimum imputat *Politianus*: quibus ut hic patrocinari nolim, ita puto, nihilo minus invectum mendarum ab audacibus quibusdam ac sciolis Italos. Ut ne commemorem interim

interim supposititia falsoque titulo Ciceronem autorem mentientia. Quo degeneres sunt *libri rhetorici quatuor ad Herennium*, hominis haudquam indocti, sed ad Ciceronem balbi. Sunt & inter *orationes*, quæ non à Cicerone scriptæ, sed ab alio quopiam eruditio exercendæ dictionis gratia confitæ videntur. Adiecta est nuper *oratio pro M. Valerio*, quæ solœcismis scatebat, tantum abest, ut Ciceronianæ dici possit. Nec desunt qui *Portii Latronis declamationem in Catilinam* pro Ciceronianæ legant oratione. Proinde si devotis animis nos unius Ciceronis imitationi dediderimus, citra delectum expressuri quicquid apud illum compererimus, nonne nosmet in summum coniecerimus discrimen, ne quum diu multumque nos ipsos torserimus, tandem *Gotticas voces*, aut *Teutonum solœcismos* pro Ciceronianis flosculis amplectamur æmulemurque? Nos. Istud malum advertant Musæ. Bu. Vereor ne Musis dormantibus id nobis frequenter eveniat, Nosopone. Nec enim semel lusum hunc vidi-

mus

mus. Fragmentum è Cicerone decer-
ptum, addito Germani cuiuspiam ti-
tulo, quam deridebant, quoties bar-
barum inclamabant, qui sibi valde
Ciceroniani videbantur? Rursus ali-
quid pridie confictum proferebatur in
medium, addebatur Ciceronis nomē,
& fingebat exemplar repertum in
bibliotheca pervetusta; quam exoscu-
labantur, quam adorabant divinam
illam, & inimitabilem Ciceronis phra-
sim? Quid quod eruditi non negant, in
Ciceronis scriptis inveniri solæcismos in-
excusabiles? quales & olim excide-
runt, & excidunt hodie viris eruditis,
dum in varias res distracta cogitatio-
ne, magis sententiæ præcedentis me-
minerunt, quam verborum, eoque
fit, ut periodi clausula prioribus non
respondeat. **Quod genus sit: Diutius**
commorans Athenis, quoniam venti ne-
gabant solvendi facultatem, erat ani-
mus ad te scribere: Initio versabatur
in animo, volebam, aut statueram, post
magis arrisit, in animo erat: quæ voces
eundem efficiunt sensum, sed parum
congruunt iis, quæ præcesserant. Quin

A. Gel.

A. Gellius libro 6. cap. decimo quinto, profert locum ex secundo libro Ciceronis *De gloria*, in quo manifesto lapsus est, Versus aliquot Homericos ex Iliadis tribuens Aiaci, quem ibi dicantur ab Hectore. An id quoque conabimur æmulari? Id profecto faciendum, si totum exprimemus. Adhæc obser-vatum memoriæque proditum est, Ciceronem dixisse quædam quæ nemo doctus putavit imitanda, veluti cum ait, *in potestatem esse, pro, in potestate esse.* Ac sane fieri potest, ut illud *tem, pro te,* fecerit in autographo calami fluxus, aut alias quispiam casus, aut in aliis exemplaribus librarius oscitans induxit. Rursus in edicto M. Antonii M. Tullius veluti barbarem & Latinis inauditam vocem proscindit, *piissimus à pio,* quum ea apud probatissimos Latinæ linguæ scriptores reperiatur. Idem ut solœcon in eo reprehendit, quod scripsisset, *facere contumeliam, quemadmodum dicimus Latine, facere iniuriam,* quum apud Terentium, optimum, ni fallor, elegantiae Romanæ autorem, ita loquatur Thais: *Nam si ego*

si ego digna hac contumelia sim maxime;
at tu indignus qui faceres tamen; opinor enim,
tacite repeti contumeliam. Idem ab his vocibus novissime & novissimus,
ceu male Latinis abstinuit, quum eis
non veriti sint uti M. Cato & Salustius.
Qua religione M. Tullium A. Gellius
testatur usum & in aliis multis dictio-
nibus, quibus autores bene Latini &
ante illum & post illum frequenter usi
sunt. Fertur & geminum s scripsiisse,
quoties antecedebat longa vocalis,
velut in *caussa*, *visse*, *remissi*, pro *cau-*
sa, *vise*, *remisi*. Num igitur totum Ci-
ceronem imitantes abstinebimus ab
his quæ contra doctissimorum homi-
num sententiam uni Ciceroni non pla-
cuerunt, aut ea sequemur, quæ nulli
docti voluerunt imitari, ac nec excusa-
re potuerunt? H Y P. Isthuc quidem a-
mantium est, etiam nævos earum, quas
amant, exosculari. B u. Age si totus e-
rit exprimentis, num illius exemplo
*Musis & Apolline nullo scribemus ver-
sus?* Nos. Carmen excipio. Bu. Ne tu
bonam eruditionis partē excipis, dum
carmen excipis. Cæterum quid vetat,
quo

CICERONIANUS. 49

quo minus utamur hac exceptione & in his virtutibus, in quibus ab aliis superatur Cicero, quemadmodum in hoc toto genere multis est inferior, ne dicam omnibus? Quam multos versus admiscet scriptis suis ex Homero & Euripide, parum feliciter versos, præter Græcorum exemplum in Iambicis eam usurpans libertatem, quam sibi Latini Comœdiarum scriptores permiserunt. Tu si quid simile voles facere, num vereberis ea felicius, si possis, ac mi-
more licentia vertere, ne sis parum Ci-
ceroni similis? An non de honestat ora-
nctionem solutam qui versiculos, quos
vertendo facit suos, parum reliquæ
dictioni congruentes admiscet? Tum
quoniam identidem illis suis libris a-
pergit versus Ennianos, Nævianos, Pa-
uvianos & Lucilianos, horridam illam
& inconditam antiquitatem resipien-
tes: tibi religio erit, similes, imo dissi-
miles versus, ex Virgilio, Horatio, O-
vidio, Lucano, Persiove, proferre, quo-
rum lucubrationes, ut minus horroris,
ta plus habent tum elegantiae, tum e-
uditio[n]is? An hic metues videri

C M.Tul-

50 E R A S . R O T E R O D .

M. Tullio dissimilis? Nos. Certe non-nihil recesserimus ab eo, quem modis omnibus exprimere conamur. Bu. At quid est necesse, semper ac modis omnibus esse similem, quum saepe potius sit esse parem; & interdum facilius sit superare quam aequare, hoc est, meliora scribere, quam similia? N o s . Meliora Ciceronianis ne Musas quidem ipsas dicturas opinor. H y p . Fortasse possent, si nervos intenderent, & noctu incœnatæ scribebent ad lucernulam. Bu. Ne quæso commoveare, Nosopone; semel stipulatus sum, impune dicendi quæ viderentur, potestatem. Si quis sit usque adeo deditus ad dictusque Ciceroni, quemadmodum nos hactenus sumus, an non periculum sit, ne cæcus amore vel pro virtutibus admiretur vitia, vel sciens quoque ipsa vitia effingat? Nos ἡράκλειον in Cicerone vitia? Bu. Nulla? nisi forte solæcismus vitium est apud alios, apud Ciceronem non est. At solæcismos, ut diximus, eruditæ commonstrant in libris M. Tullii. Nisi labi memoria vitium est; & hoc commonstra-tum

CICERONIANUS. 5

tum est à doctis. Si vitium non est immoderata mentione propriarum laudum etiam illum gravare cui patrocinari, quod in Milonis defensione factum testatur *Asconius Padianus*; & vix usquam non submolestus est hoc affectu *Cicero non sine causa, ut eleganter inquit Seneca, sed sine fine glorians.* Et haud scio utra re sit intemperatior, de se gloriando, an alios insectando. Quocunq; colore defenderimus hæc, illud inficiari non poterimus, hac duntaxat parte, rectius exemplum ab aliis peti posse. Nos. Missum faciamus sermonem de moribus. de viribus ac virtutibus eloquendi nobis instituta est disputatio. Bu. Ego vero lubens missum fecero, nisi rhetores ipsi contendere, bonum oratorem esse non posse, qui non sit idem vir bonus. Verum age, num tibi videtur esse vitiosa compositio, si dictio sequens incipiat ab iisdem syllabis, in quas desit præcedens, velut Echus imaginem ludicram referens? Quod genus, si dicas, ne mihi dona denato, ne feras referas voces, ne per imperitos scribas sribas Basso. N o s. Fateor

C 2 in eptam

ineptam & absurdam compositionem.
Bu. Atqui talem proferunt ex amasio
nostro Cicerone: *O fortunatam natam*
me consule Romam. Nos. Iam semel
carmen excepti. Bu. Per me licebit, mo-
do simul excipias illud, totum Cice-
ronem. Sed nondum elapsus es. En-
tibi nihilo meliorem compositionem ex
oratione soluta refert Quintilianus:
Res mihi invisa vis& sunt, Brute. Aut
si malis Ciceroniano sonare more, *invisa*
& sunt. Ne quid calumnier interim
de duobus molossis in clausula. Nos.
Isthuc excidit in epistola familiari. Bu.
Nihil repugno; tantum quæro, num
existimes imitandum? Certe fateris
aliquid posse dici melius. Nos. Nescio.
Bu. Quid hic memorem de *vocalium*
crebra collisione, quæ reddit hiulcam &
in amœnam orationem? An non hoc
quoque notatum est à doctis in Cice-
rone? Neglexit, inquires. nihil recla-
mo, modo fateamur, quiddam esse,
quod apud alios non sit, aut sit melius.
Rursus ex te quæram, ecquem novisti
scriptorem tam vigilantem tamque fe-
licem, ut non alicubi dormitarit? Nos.
Quid

Quid ni? homines erant. Bu. Inter homines igitur numeras Ciceronem? Nos. Interdum. Bu. Utrum igitur putes esse consultius, imitari dormitatem Tullium, an vigilante Salustum, aut Brutum, aut Cæsarem? Hyp. Quis non mallet vigilante exprimeret? Bu. Annon sic *Homerum* imitatus est *Virgilius*, ut multa correxerit, non nulla reliquerit? Nonne sic *Hesiodum*, ut nusquam non vicerit? Nonne sic Horatius est *Lyricos Græcos æmulator*, ut, ex unoquoque decerpens, quod esset bellissimum, omnes post se reliquerit?

--Ego, inquit apis, *Matina*
More modoque

Grata carpentis thyma per laborem
Flurimum, circa nemus, uvidique
Tyburis ripas, operosa parvus
Carmina fingo.

Annon sic imitatus est *Lucilium*, ut quædam in illo sciens prætermiserit, ab aliis sumpturus quod imitatione dignius esset? Quid alios commemorem? Num ipse M. Tullius tam admirabilem eloquētiā ex uno quopiam

C 3. con-

contraxit? An potius excusis Graecorum
pariter ac Latinorum Philosophis, histo-
ricis, rhetoribus, comicis, tragicis, ly-
ricis: demum ex omni scriptorū omnium
genere suam illam divinam phrasim col-
legit, contexuit, absolvit? Si modis o-
mnibus libet imitari Ciceronem, &
hoc illius exemplum imitemur. HYP.
Nō absurde mihi, Nosopone, loqui vi-
detur Bulephorus. BU. Quid? An non
ipse docuit Cicero; caput artis esse dis-
simulare artem? Friget enim & fide ca-
ret, ac velut invidiosa timetur oratio,
qua significationem artis dedit. Quis e-
nī ab eo non metuat, qui fucūm &
vīm parat animis nostris? Itaque si fe-
liciter Ciceronem imitari volumus,
dissimulanda cum primis est ipsa Cice-
ronisimitatio. At qui nusquam disce-
dit ab illius lineamentis, qui verba,
figuras, numeros, ex illo concinnat,
quādam imitans etiam non imitanda:
veluti quidam Platonis discipuli, addu-
ctis humeris praeceptorem referebant;
*Aristotelis auditore s*ubbalbum quid-
dam in loquendo, quod in eo fuisse
legitur, reddebant: quoniam manife-
sto

sto præ se fert imitandi studium, cui vis-
debitur ex animo loqui, aut quid lau-
dis assequetur denique? Nimirum id
quod assequuntur ii qui scribunt cen-
tones. Delectant fortassis, sed pauli-
sper, sed ociosos duntuxat: cæterum
nec docent, nec movent, nec persua-
dent. Summa laus est; probet enet Virgi-
lium, multo sudore concinnavit emble-
mata. Nos. Quo magis elucebit imi-
tatio, hoc magis habebor Ciceronianus.
Hæc est votorum summa. B u.
Recte dicis, si facundiam ostentationi
paramus, non usui. Verum plurimum
interest inter histrionem & oratorem.
Illi delectasse satis est, hic etiam pro-
desse studet, si modo vir bonus est:
quod si non est, nec oratoris nomen
tueri poterit. Iam demonstravimus, o-
pinor, in Cicerone quædam esse vita-
da, quædam in eo desiderari, quædam
sic adesse, ut in his ab alijs hac parte
felicioribus superetur. Sed donemus,
nullum esse virtutum aut ornamento-
rum genus, in quo non sit cæteris vel
par vel superior: certe in aliis alia ma-
gis eminent, ob raritatem quæ in M.

56 ERAS. ROTEROD.

Tullio ornamentorum densitate velut obscurantur: perinde quasi si certas stellas notare velis, facilius id facies, si rarae luceant, quam si tota cœli pars pariter insignibus obsita sit. Itidem si vestem conspicias totam gemmis obtectam, minus te capient singulæ. Nos. Qui totum imbabit Ciceronem, non potest aliud quam Ciceronem exprimere. Bu. Eodem revolvimur. Fatebor eloquentem, qui Ciceronem feliciter expresserit: sed qui totum, exceptis vitiis: & ne sim iniquior, una cum ipsis vitiis, modo totum. Feremus illud subinane, feremus mentum læva demulceri, feremus & colum oblongum, atque exilius, feremus perpetuam vocis contentionem, feremus indecoram parumq; virilem in initio dicendi trepidationem, feremus iocorum intemperantiam: & si qua sunt alia, in quibus M. Tullius vel sibi, vel aliis disPLICuit: modo simul & illa exprimant, quibus ista vel texit ille, vel pensavit. Nos. Utinam id mihi contingat ante supremum vite diem! Bul. Isthuc ut contingat nunc agimus

agimus, Nosopone. At vide quā multa
quam paucis complectitur, qui totum
dicit Ciceronem. Sed ô Musæ , quan-
tulam Ciceronis portionem nobis re-
ferunt isti Ciceronis simii , qui vocu-
lis, formulis, tropis & clausulis ali-
quot, hinc atque hinc corrogatis, sum-
mam modo cutem , seu bracteam po-
tius Ciceronis nobis exhibit. Sic o-
lim Atticum dicendi genus quidam
æmulabantur , quum interim essent
aridi, ieuni, frigidique semper, ut ait
ille, *manum inter pallium habentes*, nec
subtilitatem , nec sanitatem , nec gra-
tiam Atticorum ulla ex parte possent
assequi. Optimo iure Quintilianus ir-
ridet quosdam , qui se germanos Ci-
ceronis haberi volebant , quod ali-
quoties his vocibus absolverunt clau-
sulam, *esse videatur* , propterea quod
ea semel atque iterum Ciceroni forsitan
excidit, si periodum longiore am-
bitu circumduxisset , quod initiis pre-
sertim nonnunquam fecit ille. Nec
hodie parum multi sunt istorum simi-
les, qui se valde mirantur, & alteros,
ut aiunt, Cicerones esse credunt , si

prima vox orationis sit, *quamquam*, aut *etsi*, aut *animadvertisi*, aut *cum*, aut *si*, quod officiorum libros sic ordiatur M. Tullius: *Quamquam te, Marce fili*; periodum vix nono versu absolvens. Et pro lege Manilia; *Quamquam mihi semper*. Laudatissimam illam pro Milone orationem sic auspicatus est: *Et si vereor, iudices*. Rursus Philippicarum duodecimam: *Et si minime decere videtur*. Item pro C. Rabirio: *Et si, Quirites*. Et epistolis aliquot simile est initium. Et haud scio an isti libros ad Herennium ob id tribuant Ciceroni, quod ab *etsi* accipiat exordium. Porro de finibus bonorum librum quintum sic incipit: *Quum audivisset Antiochum, Brute*. Tusculanas quæstiones sic au- spicatur: *Quum defensionum laboribus*. Eteiusdem operis quartum librum: *Quum multis in locis nostrorum hominum ingenia*. Pro L. Flacco: *Quum in maximis periculis*. Item pro domo sua ad Pontifices: *Quum multa divinitus*. Iterum pro Plancio: *Quum propter egregiam*. Ad hęc librum de natura Deorum primum: *Quum multares in Philoso-*

Nosophia. Et Scipionis somnium: *Quum multæ res in Africa.* Pro Rabirio dicens sic orditur: *Animadverti, iudices.* Rursus ad Brutum de paradoxis Stoicorū: *Animadverti, Brute.* Pro L. Cornelio Balbo sic orditur: *Si autoritas Patronorum.* Pro P. Sestio: *Si quis ante, iudices.* Pro Cecinna: *Si quantum in agro.* Pro Archia poeta: *Si quid est in me ingenii.* In Vatinium testem: *Si tna, tantummodo, Vatini.* Ad equites, iturus in exilium: *Si quando inimicorum.* Ad Senatum post reditum. *Si, P. C., vestris.* Pro M. Cælio: *Si quis, iudices.* De provinciis consularibus: *Si quis vestrum, P. C.* Quid autem magis ridiculum, ac Ciceroni dissimilius esse possit; quam nihil habere Ciceronis, præter tales voculas in orationis exordio? De quibus si quis percontetur Ciceronem, cur ab iis vocibus sit ɔrsus, respondebit, opinor, quod in Insulis fortunatis *Luciano* respondit *Homerus*, roganti, cur primam Iliadis dictiōnē voluerit esse *μῆνα*. nam hæc quæstio multis seculis torserat Grammaticos. illud, inquit, *tum forte venit*.

C 6 in men-

in mentem. Consimilis impudentiae sunt, qui sibi plus quam Ciceroniani videntur, quod aliquoties infulciant, etiam atque etiam pro vehementer, & maiorem in modum pro valde, identidem pro subinde, quum & tum quoties inæqualis momenti sunt quæ connectimus, tum & tum quoties æqualis, tuorum in me meritorum. Quid quarus? pro in summa, aut breviter. Non solum peto; verum etiam oro contendoque. Ante hac dilexisse tantum, nunc etiam amare mihi videor. Valetudinem tuam cura, & me, ut facis, ama. Non ille quidem vir malus, sed parum diligens: qua loquutionis formula sic M. Tullius videtur delectatus, ut in eadem pagina crebro repetitam invenias. Simile est cum per illud, pronomen, indicat, non quod præcessit, sed quod mox sequitur. Et in Epistolis fortassis semel atque iterum dixit; cogitabam in Tusculanum. Itaque Ciceronianus sibi videtur, Romam cogitabam, pro eo quod erat, in animo habebam, sive statueram proficisci Romanam. M. Tullius anni numerum non adscribit Epistolis; sed tantum mensis diem:

diem : & Ciceronianus non erit, si quis
à Christi natali annū asscriperit, quod
sæpe necessarium est, semper utile? Ii-
dem non ferunt, si quis honoris gra-
tia, nomen eius ad quem scribat, suo
præferat, quod genus sit, *Carolo Cesa-
ri Codrus Urceus salutem.* Post flagi-
tium existimant; si quid dignitatis, aut
laudis addas proprio nomini, velut, *in-
clyto Pannoniae Boëmiaque Regi Ferdi-
nando, Velius salutem dicit.* Nec Plinio
iuniori possunt ignoscere, quod *Suum*
appellat, si quando scribit amico, quum
eius facti nullum apud Ciceronem ex-
ter exemplum. Ut patrum Tullianus
reiicietur, qui, quod exemplum à prin-
cipum officiis mutuati, docti quidam
nuper usurpare cæperunt, summam
eius epistolæ, cui respondere parat, in
initio proponat, quod id nusquam fa-
ctum sit à M. Tullio. Novi quosdam
notatos ut solœcos, quod in salutatione
pro S. D. posuerint S. P. D. id est, *sa-
lutem plurimam dicit,* quod negarent
hoc apud Ciceronem inveniri. Non-
nulli vero putant, & illud *Tullianum*
esse, salutationem non in fronte, sed in
tergo

tergo literarum ponere, quod his verbis
admoneretur Lator, quas quibus de-
beret reddere, non sine salutationis of-
ficio. Quantula res facit, ut ab hac pal-
ma decidamus? Multo vero minus e-
rit Ciceronianus, qui salutarit hac for-
mula, *Hilarius Bertulphus, Levino Pa-*
nagatho totius hominis salutem, aut sa-
lutem perpetuam. Verum hic quoque
longius aberitā Ciceroniano, qui sic
orsus fuerit epistolam, *Gratia, pax, &*
misericordia à Deo Patre, & Domino
Iesu Christo. Item qui pro, *cura ut re-*
cte valeas, ita claudat epistolam; *So-*
spitet te Dsminus Iesus: aut, *in columem*
te servet dominus totius salutis autor.
Quosrisus, quos cachinnos hic tollent
Ciceroniani? Quid autem admissum
est piaculi? An non verba Latina sunt,
munda, sonantia, atque etiam splen-
dida: Iam si sensum introspicias, quan-
to plus est hic, quam in, *Salutem dicit,*
&, *Bene vale?* Quid vulgarius quam di-
cere salutem? Præstat hoc officium he-
rus servo, inimicus inimico. Quis au-
tem crederet esse Latinum, *dicit illi sa-*
lutem, & iubet illum salvare, nisi no-
bis

is sermonem hunc veterum consue-
tudo commendaret? Hoc in aditu.
nam in digressu *vale* dicimus, & his
quibus male precamur. Qanto melior
emphasis in formulis Christianorū, si
modo vere & ex animo simus Christiani.
Gratia declarat gratuitam condo-
nationem admissorum: *pax* quietem
& gaudium conscientiæ, quod Deum
pro irato habemus propitium: *miseri-
cordia* dotes varias & corporis & ani-
mi, quibus suos locupletat arcani spi-
ritus benignitas: quoque magis spere-
mus nobis hæc fore perpetna, additur,
à Deo Patre & Domino nostro Iesu Chri-
sto. Quum Patrem audis, ponis servi-
lem trepidationem, ascitus in affectum
filii: quum Dominum audis, confir-
maris adversus vires Satanæ. Non de-
seret ille quod tam care redemit, & u-
nus potentior est universis Satanæ co-
hortibus. Quid suavius his verbis ei,
qui iam hæc apud se sentit? quid uti-
lius hac admonitione ei, qui nondum
in hunc affectum transiit? Verbis ita-
que non vincimur, imo vincimus po-
tius: sententia longe superamus. Re-
star

stat illud decorum & aptum, quod ubique cum primis spectandum est. Ad hæc, quanto magis convenienter homini Christiano, quam illa, *salutem dicit, & cura ut valeas?* Tantum faces-
sat illa puerilis imaginatio, *non sic loquutus est Cicero.* Quid miri, si non
sic loquutus est, quum rem ignorarit? *Quot millia sunt rerum?* de quibus
nobis frequenter dicendum est, de qui-
bus M. Tullius ne somniavit quidem?
At si viveret, nobiscum eadem loque-
retur. Annon igitur frigi videntur
imitatores, qui talium rerum observa-
tiunculis referunt M. Tullium, ac dis-
simulatis, tot divinis viri virtutibus,
numeris, tropis, formulis ac dictiun-
culis, ea imitantur, quæ M. Tullio
vel placuerunt, vel crebrius excide-
runt? Hæc ad te quidem nihil attinent,
Nosopone, sed tamen, quoniam inci-
dit, ut de Ciceronis imitatoribus lo-
queremur, & hæc commemorare non
ab revisum est. Hoc hominum genus,
& nobis & ipsi Ciceroni, pariter invi-
sum esse debet: *nobis*, qui vere Cicero-
ne conamur exprimere, quia per istos

voca-

vocamus in iocum & fabulam, dum
ex illorum æstimamur stultitia: *Cicero-*
ni, qui per tales, ut ante diximus, imi-
tatores non aliter infamatur, quam
onus præceptor per malos discipu-
los, probus vir per improbos liberos,
formosa mulier per imperitum picto-
rem. Perspexit hoc *Quintilianus*, dum
queritur, *Senecā infamari quorundam*
immodico studio, qui *vitia duntaxat i-*
mitabantur; itaque siebat, ut qui Se-
necam non legerant, ex illorum scri-
ptis Senecæ facundiam æstimarent.
Quemadmodum autem nulli magis se
iactant venditantque de præceptorum
ac maiorum nomine, quam indocti
discipuli & improbi filii, aliunde ca-
ptantes virtutis opinionem, quum
suis bonis eam conciliare non queant:
ita nulli gestiunt insolentius nomine
Ciceronis, quam qui sunt *Ciceronis*
dissimillimi. Novi medicos insigniter
artis quam profitebantur imperitos,
qui quo questum facerent ubiorem,
celebris alicuius medici, quem vix vi-
derant, se discipulos iactabant, ro-
gatique quur præter artem hoc aut
illud

66 ERAS. Roterod.

illud ministrarent ægrotis , convitio respondere solent : *num tu illo doctior?* *Hunc præceptorem sequor.* At qui illius, quem nominabant, pene nihil imitabantur : præter vitanda potius, quam æmulanda : puta si forte celebris ille fuit in respondendo consultoribus difficilior aut morosior, vel in exigenda mercede durior. *Quo tandem animo credis egregium illū medicum esse erga tales discipulos?* Hyp. Haud dubium , quin pessimo , nisi prorsus nullam habet existimationis suæ rationem. Bu. *Quoniam reliquos eiusdem medici veros & germanos discipulos?* Hyp. Æque malo , quod apud vulgus tales habentur discipuli , qualem experiuntur illum glriosum impostore. Atqui si pateris ut orationis tuæ cursum interpellem , faxo ut videas. Bu. Licet.. Hyp. *Quidam casu viderat Erasmus scribere calamo , cui ob brevitatem additum erat lignum : cœpit illico suis pennis alligare baculum , atque ita sibi visus est Erasmico more scribere.* Sed perge obsecro. Bu. Nec illepidum est , nec ~~æ~~prosternitur quod narras.

marcas. Cæterum ut institutum profesuar. An non audimus patres familias obiurgantes male moratos filios: *Vos ne redditis infamem & invisum civibus nois, vos obscuratis imagines maiorum, udet metatum liberorum: si tergitis, abdicabo vos.* Nonne ad consimilem modum audimus interdum fratrem insignari fratri, quod illius improbis horibus detrimentum opinionis suæ apiat? Hoc animo probabile est Ciceronem esse in istos ridiculos simios; ocanimo non esse decet, qui illius studemus haberi. Nos. In e tam præclara non nihil est vel umbram assequi. B a. Sit hoc aliquid iis, quibus satis est umbras vocari Cicero: ego nec Apollinis umbram dici me occupiam. Malim enim esse vivus *Craffus*, ex his quam umbraticus *Cicero*. Verum, ut, quod instituimas, pergamus; fac esse, qui totū Ciceronē in verbis, figuris & numeris exprimat, quod ipsum tamen multi possint nescio; quantulum is habebit Ciceronis? Sit hoc in imitando Cicerone, quod *Zeuxis* fuit in effigiando corpore muliebri. Expressit linea-

neamenta , colorem , ætatem , & ut
summum artificium præstiterit , affe-
ctus non nihil , hoc est , dolentis , gau-
dientis , irati , metuentis , attenti , aut
dormitantis : Hæc qui præsttit , non-
ne quidquid ars potest absolvit ? Quan-
tum licuit , vitam hominis speciem in-
mutum simulacrum transtulit . Nec
aliud exigi potest à pictore . Agnoscis
formam eius quæ depicta est : vides
ætatem & affectus , fortassis & valetu-
dinem : adde , quod à quibusdam ef-
fectum legimus , agnoscit indolem &
mores & vitæ spatium physiognomon .
Sed immane quantum illic abest ho-
minis ? Quod ex summa cute coniici
potest , expressum est . Cæterum quum
homo constet ex anima & corpore ;
quantulum illic est unius partis , eius-
que deterioris ? Ubi cerebrum , ubi
caro , ubi venæ , ubi nervi & ossa , ubi
intestina , ubi sanguis , spiritus &
phlegma , ubi vita , ubi motus , ubi
sensus , ubi vox & sermo , denique ubi
quæ sunt hominis propria , mens , in-
genium , memoria , consilium ? Qué-
admodum quæ sunt hominis præci-
pua .

pua, pictori sunt inimitabilia: ita summas oratoris virtutes nulla assequitur affectatio; sed à nobis ipsis sumamus oportet. Verum à pictore nihil aliud exigitur, si præstítit, quod unum ars profitetur: à nobis, si totū Ciceronem exprimere volumus, multo aliud requiritur. Si nostrum simulacrum, quo M. Tullium effingimus, careat vita, actu, affectu, nervis & ossibus, quid erit imitatione nostra frigidius? Sed multo magis erit ridiculum, si tuberibus, nævis, cicatricibus, aliave membris deformitate demum efficiamus, ut lector agnoscat nos legisse Ciceronem. Hyp. Istius generis pictor quidam nuper risui nobis fuit. Suscepérat effigendum ad vivam formam Murium Iodalem nostrum: quumque veram hominis formam reddere non posset, circumspectabat si quid haberet in corpore seu vestitu notabile. Æstate cœperat, iamque magna ex parte tabulam absolverat; pinxerat anulum quem gestabat, pinxerat crumenam & cingulum, tum pileum capitis diligenter expressit. Animadvertisit, illi in

læyx

lævæ manus indice esse cicatricem
eam expressit accurate. Tū in dextra
qua manus *peninsula* brachio com-
mittitur, tuber insigne; ne hoc præ-
termisit. Rursus in supercilio dextro
pilos aliquot in diversum flexos redi-
dit. Item in bucca læva cicatricem
effinxit, vulneris vestigium. Ubi re-
versus, (nam crebro redibat ad exem-
plar) vidisset barbam demessam, affin-
xit novum mentum: rursus ubi bar-
bam aliquantulum provenisse, quia
magis id placebat, mutavit illi men-
tum. Interim oborta est Murio febri-
cula, ea, ut solet recedens, in labium
eruperat; pictor expressit pustulam.
Tandem venit hyems; sumptum est
aliud pileum; mutavit ille picturam:
sumpta est vestis hyberna, pellibus
subducta; pinxit novam vestem. Ri-
gor mutarat colorem, & cutem, ut so-
let, contrixerat; mutavit totam cu-
tem: inciderat pituita, qui sinistrum
oculum vitiarat, & nasum, dum fre-
quenter emungitur, reddiderat & ali-
quanto maiorem, & multo rubicun-
diorem; pinxit illi novum oculum &
nasum

nasum novum. Si quando vidisset im-
pexum, ex primebat capillorum inæ-
qualitatem: rursum si pexum, com-
nebat capillitium: forte dormitabat
Murius dum pingeretur, expressit dor-
mitantem. sumpserat pharmacum hor-
tatu medici; ea res addidit aliquid se-
nii: mutavit faciem. Si veram ac nati-
vam hominis formam potuisset ex-
primere, non confugisset ad hæc
 $\pi\alpha\pi\sigma\gamma\alpha$. Itaque si ad istum modum imi-
temur Ciceronem, nonne merito cla-
met in nos Horatius:
*O imitatores, servum pecus, ut mihi sape
Risum, sape iocum vestri mouere tu-
multus?*

Sed finge nos feliciter expressisse in Ci-
cerone quicquid hominis exprimere
potest absolutus pictor, ubi pectus il-
lud Ciceronis, ubi rerum tam copiosa,
tam felix inventio, ubi dispositionis
ratio, ubi propositionum excogitatio,
ubi consilium in tractandis argumen-
tis, ubi vis in movendis affectibus,
ubi iucunditas in delectando, ubi tam
felix ac promta memoria, ubi tanta-
rum rerum cognitio, deniq; ubi mens
illa

illa spirans etiamnum in scriptis, ubi
genius ille peculiarem & arcanam ad-
ferens energiam? Hæc si absint, quam
erit frigidum imitationis nostræ simu-
lacrum? Nos. Ita diserte tu quidem,
Bulephore: sed quorsum spectant, nisi
ut adolescentes ab effingendo Cicero-
ne deterreas? Bu. Bona verba, Noso-
pone. Quin potius eo spectant hæco-
mnia, ut contemptu simiorum quo-
rundam inepto tumultu, Ciceronem,
quatenus licet, & totum & feliciter
imitemur. Nos. Hic sane rem eandem
agimus. Bu. Id ni fiat dextre, fututum
est ut sedulo quidem, sed parum feli-
citer æmulando, Ciceronis dissimiles
reddamur. Nihil enim periculosius esse
scio, quam affectare Ciceronis imagi-
nem. Male cessit *Gigantibus* affectasse
sedem Iovis. Nonnullis exitium attu-
lit evocasse Deos. *Periculosa plenum*
opus aleæ est, divinam illam & humana
natura superiorem exprimerelinguam.
Ciceronasci fortassis potest aliquis, fieri
nemo. Nos. Quid nunc ais? Bu L.
Quia virtutes illius ut summæ sunt, ita
vitiis sunt proximæ. Porro fieri non
potest,

orest, quin imitatio defluat ab eo,
uod sequi tantum, non etiam vincere
tudet. Proinde quo impensis affectas
illius simulacrum, hoc vitio prior
s. Nos. Non satis intelligo, quid
dicas. Bul. Efficiam ut intelligas.
Nonne medici corporis optimam valetu-
linem prædicant periculosisimam, quod
adversæ valetudini sit proxima? Nos.
Audivi. Quid tum postea? Bul. Sum-
ma monarchia nonne tyrannidi proxima
est? Nos. Aiunt. Bul. Et tamen sum-
ma monarchia nihil est melius, si absit
tyrannis. Et summa liberalitas nonne
vicina est profusionis vitio? Et summa
severitas an non affinis est truculentia.
Nos. Sane. Bul. Et summa festivitas
urbanitasque nonne ad scurrilitatis ac
levitatis accedit viciniam? Nos. Desi-
ne commemorare cætera, finge me de
singulis esse confessum. Bul. Prius au-
dies illud Horatianum:

--- *Brevis esse labore,*

*Obscurus fio: sectantem lenia, nervi
Deficiunt, animusq; professus grandia,
turgit.*

Ita qui affectant Atticismum, pro ar-

D

gutis

gutis ac venustis fiunt aridi: qui *genus Rhodiense*, dissoluti: qui *Asiaticum*, tumidi. Laudata est in Salustio compositionis brevitas: nonne si quis hanc superstitione conetur æmulari, periculum sit ne concisus & abruptus evadat? Nos. Fortasse. B u L. Prædicatus est in *Demosthene* verborum & argumentorum modus, cui nihil possis detrahere. Nos. Ita censuit *Quintilianus*. Bu. Ad hanc laudem æmulandam, si quis componat se anxie, quo Demosthenicus videatur, periculo vicinus est, ne minus dicat quam oportet. Applauditur *Iosocratis* structuræ numerisque. Huc qui vehementer annitatur, in periculum veniet, ne superstitione compositionis sit molestus, & artificii iactatione fidem amittat. *Seneca* laudata est copia. Huius incautus ac sedulus æmulator periclitatur, ne redundans & immodicus evadat pro copioso. *Bruti* gravitatem si æmuleris anxie, fortassis tristis & asper evades. Laudatur *Crispi* iucunditas. Huius æmulator veniet in discrimen, ne pro iucundo fiat ineptus ac levis. Novi qui
quum

uum mirabilem illam Ovidii facultatem conarentur exprimere, versus effigient, & nervis & spiritu carentes. ne singulos commemorando tibi tam molestus, dicam in genere quod estat. In quibusdam eminet argumen-
tandi subtilitas. Hanc qui vehemen-
ter affectat, periclitatur, ne vel frigi-
us, vel obscurus evadat. In aliis ad-
miramur felicem artis neglectum. Hoc
qui contendit effingere, fortassis in
ulgare dicendi vel potius garriendi
enus incidet. In alio dulucet summa
artis observatio. Id qui nitatur expri-
mendere, incidet in scenicum quoddam
dicendi genus. Atticæ frugalitati pro-
ima est exilitas, copioso verborum
auxi vicina est loquacitas. Summam
movendis affectibus ~~deinō~~ excipit
saniae species, ut granditatem, fa-
bus, asseverandi fiduciam, improbi-
as. Nos. Confessa prædicas. Bu. Ex-
is vero sunt quædam, quæ sic eminent
autoribus, ut pro vitiis habenda sint,
si iunctis virtutibus pensarentur:
uemadmodum in Seneca compositio-
s abruptum, & sententiarum immo-

D 2 dicam

dicam densitatem multæ virtutes excusant; ut præceptorum sanctitas, verborum rerumque splendor ac iucunditas orationis. Nec Isocratis laudatur compositio, nisi perspicuitas dictionis & sententiarum gravitas illi patrocinaretur. Nos. Nihil adhuc audio falsi: cæterum quorsum hæc tendant nondum video. Bu. Nimirum huc. Quum in uno Cicerone tam multa sint huiusmodi, periculosa mihi videtur illius superstitionis & addicta æmulatio, quando virtutes, quibus ista vel commendavit, vel texit, æmulari non possumus. Nos. Quænam ista dicis? Bu. Tam fluidum est illi dictionis genus, ut remissus ac solutus alicubi videri queat: tam exuberans verborum copia, ut redundans: tam artis observans, ut declamatori quam oratori propior, fidei iactura captans artificii gloriam: tam liber in insectando, ut maledicus haberi possit: tam effusus in iocos, ut Catoni consuli risum moverit: tam blandus alicubi, ut abiectus: tam compositus, ut severioribus ingeniis mollis ac parum vir dictus sit.

Hæc

Hæc ut fateamur in Cicerone vitia non esse, propter insignem illam naturæ felicitatem quam decent, quæ facit, omnia ut etiam virtutis sint; sic tamen insunt, ut ob viciniam non careant specie vitiorum sub iniquo iudice: attamen ille reprehensionem omnem eximiis ac plurimis virtutibus pensavit, ut omnium iudicio calumniator & impudens habeatur, qui conetur aliquid in huius oratione reprehendere. Verum has virtutes non studemus exprimere, & si Fabio credimus, sunt inimitabiles, nec ab exemplo præceptis peti possunt, sed à Minerva. Hæ vero si absint, qualis erit eorum, quæ cōmemoravimus, imitatione? Colligimus igitur, nullius imitationem periculosem esse, quam Ciceronis: non tantum eo nomine, quod summus orator, & extra omnem ingeniorum aleam positus est: (quo titulo Flaccus ab æmulatione Pindari deterret, videlicet Icari exemplo) verum etiam quod pleraque in illo sic summa sunt, ut vitiis sint proxima. Hic nimirum præcipitii discrimin. Nos. At prius conveniebat

D 3 inter

inter nos, quæ maxime eminent, a
imitationem esse accommodatissima
quo videlicet, ut non nihil decidas al-
eo, quod effingere studes, tamen lau-
dem auferas rectæ dictionis. **BUL.** *A*
liud est eadem reddere, aliud similia
aliud imitari præscriptum, aliud servi-
re, nec non aliud sequi. Denique de-
fluit ab exemplo, qui non reddit & illa,
quæ reprehensionem excludunt. [At-
qui hæc Fabius indicat fere inimitabi-
lia felicibus etiam ingenii. Nos. At-
qui ego ad huius laudis ambitum non
recipio, nisi vehementer eximia quæ-
dam ac diis proxima ingenia, quibus
si accesserit indefatigabile studium, ita
demum spes est fore, ut feliciter expri-
mant phrasim Tullianam. **BUL.** Fortaf-
se, sed ita raros, ut numerari non va-
leant. Iam sunt arguti quidam qui *di-*
stinguunt imitationem ab amulatione.
Siquidē imitatio spectat similitudinem,
amulatio victoriam. Itaque si totum &
unum Ciceronem tibi proposueris,
non in hoc tantum, ut illum exprimas:
verum etiam ut vincas: non præter-
currentus erit, sed relinquendus ma-
gis.

gis. Alioqui si illius copiæ velis addere, fies redundans: si libertati, fies petulans: si iocis, fies scurrilis: si compositioni, fies pro oratore cantor. Itaque fit, ut si Tullium æquare studeas, pericliteris, ne hoc ipso peius dicas, quod divinas hominis virtutes, quibus ea pensavit, quæ vel vicia sunt, vel vitio proxima, non possis assequi, cætera nimirum assequutus: sin coneris & antevertere, etiam si in illis, quæ nullo studio possis assequi, *paria cum illo facias*, tamen vitiosum erit, quicquid Ciceroni fuerit adiectum, de quo verum pronunciatum videtur, quod *illius eloquentia nihil possit addi; quemadmodum Demosthenis nihil demi.* Vides, Nosopone, periculum?] N o s. Nihil me terret periculum, modo tandem hoc laudis assequi liceat, ut dicar Ciceronianus. B u L. Hæc omnia si contemnis, est alias *scruples*, qui magis urget animum meum, si non gravaberis audire. N o s. Uttere pactis arbitratu tuo. B u L. An censes illum hominem *eloquentis nomen promereret, qui non dicat apte?* Nos. Nequaquam, quando-

D 4 qui-

quidem hæc præcipua virtus est oratoris, apposite dicere. **B**UL. Verum illud appositum, unde perpenditur? nonne partim à rebus de quibus verba fiunt: partim à personis, tum dicentium, tum audientium: partim à loco, tempore, reliquisque circumstantiis? Nos. Maxime. **B**UL. Ciceronianum autem præstantem oratorem esse vis? Nos. Quidni? **B**UL. Itaque non erit Ciceronianus, si quis in theatro differat de Stoicorum paradoxis, deque Chrysippis argutis: aut apud Areopagitas in capitibus discrimine lasciviat facetiis: aut de reculinaria, verbis ac figuris tragicorum loquatur. Nos. Istenihilo minus ridiculus erit orator, quam si quis in tragico cultu saltet Atellas: aut feli, quod est in proverbii, ducat crocoton, simia purpuram, Bacchum aut Sardanapalum leonis exuvio & clava exornet Herculis. Nihil enim laudis meretur quamlibet perse magnificum, si sit ineptum. **B**UL. Et commode respondes, & vere. Ergo M. Tullius, qui suo seculo dixit optime, non optime dixisset, si ætate Catonis Censorii, Scipionis aut Ennii simili

mili modo fuisset loquutus. Nos. Non
tulissent aures comtum illud & nume-
rosum dictionis genus , nimirum hor-
ridioribus assuetæ. Nam istorum ora-
tio moribus illorum temporum con-
gruebat. Bul. Dicis igitur orationem
quasi vestem esse rerum? Nos. Aio, nisi
mavis picturam dici. Bul. Vestis igi-
tur quæ decora est puer, non decet se-
nem: nec, quæ fœminæ congruit, con-
veniet viro : nec quæ decet in nuptiis,
deceret in funere: nec quæ laudi daba-
tur olim ante annos centum , nunc
probaretur. Nos. Imo sibilis omnibus
& risu omnium exciperetur. Contem-
plare in picturis non admodum vetu-
stis , fortassis ante annos sexaginta e-
ditis , cultum muliercularum aulica-
rum ac procerum , quo si quis nunc
prodeat in publicum , futurum sit ut
putribus malis à pueris ac morionibus
lapidetur. Hyp. Verissimanaarras. Quis
enīm nunc ferat in honestis matronis
cornua, pyramides, metasque prælon-
gas in vertice prominentes , frontes ac
tempora pilis arte vulsis glabra ad me-
dium prope cranium: in viris pileorum.

D 5 to-

toros cum ingenti cauda pensili , oras
vestium insectas , toros in humeris
tumentes, cæsariem duobus digitis su-
pra aures derasam , vestem longe bre-
viorem, quam ut ad genua porrigitur,
vix pudenda tegentem , calceos ro-
stris in immensum porrectis , cate-
nam argenteam à genu ad talum us-
que revinctam. Nec illis temporibus
minus prodigiosus fuisset cultus, qui
nunc habetur honestissimus. Nos.
De veste convenit. Bul. Da nunc,
si libet , ex pictoribus Apellem, qui
suæ ætatis & deos & homines op-
time pingere solitus est, si quo fato re-
diret in hoc seculum , & tales pingeret
Germanos , quales olim pinxit Græ-
cos , tales monarchas , qualē olim
pinxit Alexandrum , quum hodie ta-
les non sint , nonne diceretur male
pinxisse? Nos. Male, quia non apte.
Bul. Si tali habitu pingeret quis Deum
patrem , qualē pinxit olim Iovem :
tali specie Christum, quali tum pingi-
bat Apollinem , num probares tabu-
lam? Nos. Nequaquam. Bul. Quid,
si quis *virginem matrem* hodie sic ex-
prime-

primeret, quemadmodum Apelles o-
lim effigiebat *Dianam*: aut *Agnem* vir-
ginem ea forma, qua ille pinxit *illam*.
omnium literis celebratā *A'vædus'p'la*:
aut divam *Teclam* ea specie, qua pin-
xit Laidem: num hunc diceres Apelli
similem? Nos. Non arbitror. Bul. Et
si quis templo nostra talibus ornaret
simulacris, qualibus olim Lysippus or-
navit fana deorum, num hunc dice-
res Lysippo similem? Nos. Non di-
cerem. Bul. Quur ita? Nos. Quia si-
gna rebus non congruerent. Idem di-
cerem, si quis *asinum* pingere specie
bubali: aut *accipitrem* figura *cuculi*, et-
iamsi ad eam tabulam summam alio-
qui curam & artem adhiberet. HYP.
Ego nec illum appellarem probum
pictorem, qui deformem hominem, in
tabula formosum redderet. Bu. Quid
si alioqui summam artem præstaret?
HYP. Non artis expertem tabulam di-
cerem, sed mendacem. Potuisset enim
aliter pingere, si voluisset: Cæterum
ei, quem expressit, vel blandiri ma-
luit, vel illudere. Sed quid? Num hunc
putas probum artificem? N o s. Ut sit,

D 6

hic

hic certe non præsttit. Bu. Bonum igitur virum existimas? N o s. Nec bonum artificem, nec bonum virum. Si quidem caput artis est, rem ut est, oculis repræsentare. Bu. Ad hoc non est magnopere opus eloquentia Ciceroniana. Nam vestri Rhetores permittunt oratori mentiri nonnunquam; res humiles verbis attollere; magnificas deicere; quod sane præstigii genus est, obrepere insidiis in animū auditoris. Postremo movendis affectibus, quod veneficii genus est, vim adferre mentibus. N o s. Verum ubi dignus est auditor qui fallatur. Bu. Sed hæc interim mittamus alienora. Mihi satis est, quod amictum non probes corpori parum accommodum: quod picturam damnas, non aptam ei rei, quam profiteretur se velle effingere. N o s. Sed quem exitum habituræ sunt istæ tuæ *Socratica εισαγωγαι*? Bu. Videlicet hic ibam, mi Nosopone. Hoc mihi tecum convenit, Ciceronem omnium optimedicere. N o s. Convenit. Bu. Nec Ciceroniani pulcherrimum mereri cognomen, nisi qui similiter possit dicere.

Nos.

Nos. Prorsus. Bu. Tum ne bene qui-
dem dicere, qui non dicat apte. Nos.
Convenit & isthuc. Bu. Ut autem apte
dicamus, ita demum fieri, si sermo
noster personis & rebus præsentibus
congruat. Nos. Scilicet. Bu. Quid? Vi-
detur præsens seculi status, cum eorum
temporum ratione congruere, quibus
vixit ac dixit Cicero, quum sint in di-
versum mutata religio, imperium, ma-
gistratus, res publica, leges, mores, stu-
dia, ipsa hominum facies, denique quid
non? Nos. Nihil simile. Bu. Quid igi-
tur frontis habeat ille, qui à nobis exi-
gat, ut per omnia Ciceronis more di-
camus? Reddat is nobis prius Romam
illam, quæ fuit olim, reddat senatum
& curiam, patres conscriptos, equestrem
ordinem, populum in tribus & centuriis
digestum: reddat augurum & aruspici-
cum collegia, Pontifices maximos, fla-
mines & vestales, adiles, praetores, tribu-
nos plebis, consules, dictatores, Cæsares,
comitia, leges, senatus consulta, plebis-
cita, statuas, triumphos, ovationes, sup-
plicationes, fana, delubra, pulvina-
ria, sacrorum ritus, deos deasque, Capi-
tolium

tolium & ignem *sacrum*: reddat provincias, colonias, municipia, & socios urbis rerum dominæ. Porro quum undequaque tota *rerum humanarum scena inversa sit*, quis hodie potest apte dicere, nisi multum Ciceroni dissimilis? Adeo mihi videtur hoc quod agebamus in diversum exisse. Tu negas quæquam bene dicere, nisi Ciceronem exprimat: at res ipsa clamitat, neminem posse bene dicere, nisi prudens recedat ab exemplo Ciceronis. Quocunque me verto, video mutata omnia, in alio sto *proscenio*, aliud conspicio *theatrum*, imo mundum alium. Quid faciam? Christiano mihi dicendum est apud Christianos de religione Christiana: num ut apte dicā, imaginabor me vivere ætate Ciceronis, & in frequente Senatu apud Patres conscriptos in arce *Tarpeia* dicere, & ex orationibus quas in Senatu dixit Cicero, voculas aliquot, figuræ & numeros emendicabo? Habenda est concio apud promiscuam multitudinē, in qua sunt & virgines & uxores & viduae: dicendum est de laude ieiunii, de pœnitentia,

entia, de fructu orandi, de utilitate e-
eemosynarū, de sanctitate matrimo-
niī, de contemtu rerum fluxarum, de
studio divinarum literarum: quid hic
opitulabitur mihi Ciceronis eloquen-
tia, cui quemadmodum res, de qui-
bus dicendum est, erant ignotæ, ita
non potuerunt usitata esse vocabula,
quæ post illum nova cum rebus novis
exorta sunt? Annon frigidus orator
erit, qui ad has materias, veluti pan-
nos Ciceroni detractos assuat? Refe-
ram non rumore perlata, sed quod his
auribus audivi, his oculis conspexi.
Florebant id temporis Romæ præter
cæteros dicendi laude *Petrus Phœdrus*,
& *Camillus* hoc ætate minor, sed elo-
quendi viribus maior, nisi quod ille
in primam huius laudis arcem occuparat, ve-
rum horum neuter, ni fallor, genere
Romanus erat. Erat autem cuiquam
delegata provincia, qui *de morte Chri-*
sti diceret die sacro, quem *parasceves*
appellant, idque apud summum Pon-
tificem. Aliquot ante diebus ad eam
orationem audiendam sum invitatus
ab cruditis. *Cave, inquietabant, ne defisis:*
nunc

nunc demum audies, quid lingua Roma-
na sonet in ore Romano. Adfui percipi-
de, astiti suggesto proximus, ne quid
effugeret. Aderat ipse Iulius secundus,
qui id solet, valetudinis opinor causa,
admodum raro: aderat frequens Car-
dinalium Episcoporumque confessus,
ac præter ignobilem turbā, docti ple-
riique, qui tum Romæ agebant. No-
men oratoris non edam, ne cui videar
hominis probi & eruditī famam arro-
dere voluisse. Erat hoc animo quo tu
nunc es, Nosopone, nimirum Cice-
ronianæ facundiæ candidatus. Proœ-
mium & peroratio, oratione pene tota
longior, consumebatur prædicandis
Iulii secundi laudibus, quē appellabat
Iovem Opt. Max., qui dextra omnipoten-
te tenens ac vibrans trisulcum & inevi-
tabile fulmen, solo nutu faceret quicquid
vellet. Quicquid aliquot annis gestum
fuerat, in Galliis, in Germania, in Hi-
spaniis, in Lusitana, in Africa, in Græ-
cia, id unius nutu perfectum esse præ-
dicabat. Atque hæc quidem Romæ
Romanus, ore Romano, sonoque
Romano. Sed quid hæc ad Iulium
Christia-

Christianæ religionis antistitem, Christi vices gerentem, Petri & Pauli successorem? Quid hæc ad Cardinales & Episcopos reliquorum Apostolorum vicem obtinentes? Iam argumento, quod suscepereat tractandum, quid sacratus, quid verius, quid mirabilius, quid sublimius, quid commovendis affectibus accommodatius? Quis hic vel vulgari quapiam eloquentia præditus, non saxeis etiam hominibus excitet lacrymas? Consilium orationis hoc erat, ut primum Christi mortem faceret luctuosam, mox in diversum flexa dictione redderet gloriosam ac triumphalem, nimirum ut nobis exhiberet exemplum Ciceronianæ *dynoseos*, qua potuit auditorum animos in quæcunque vellet affectum rapere. H y p. Quid? successitne? Bu. Mihi, cum maxime tractaret affectus illos tragicos, quos Rhetores appellant *σάρπη*, ne quid fingam, ridere libebat. Nec quemquam in toto illo confessu vidi pilo tristiorē, quum totis eloquentiæ viribus exageraret indignos innocensissimi Christi cruciatus. Rursum ne tantu-

tantulo hilariorem quemquam, quum totus in hoc esset, ut mortem illam redderet nobis triumphalem, plausibilem & gloriosam. Commemorabat *Decios* & *Q. Curtium*, qui se pro salute Reipub. diis manibus devovissent. Item *Cecropem Menœcium*, *Iphigeniam*, & *alia* aliquot, quibus patriæ salus ac dignitas, ipsa vita fuisset charior. Deplorabat autē valde lugubriter, quod fortibus viris qui suis periculis Reipublicæ subvenissent, publicis decretis relata esset gratia, aliis in foro posita statua aurea, aliis decretis honoribus divinis: Christum pro suis benefactis abingrata Iudæorū gente præmii loco tulisse crucem, dira passum, summaque affectum ignominia. Atque ita nobis bonum illum & innocentē virum, deque gente sua optime meritum, reddebat miserandum; quasi *Socratis* aut *Phocionis* mortē deplorasset, qui quum nihil admisissent sceleris, cīvium suorum ingratitudine coacti sunt cicutam bibere; aut *Epaminonda*, qui ob res præclare gestas compulsus est capitis causam apud suos dicere; aut *Scipionis*,

nis, qui, post tot in Rempub. merita exulatum abiit; aut *Aristidis*, quem populus Atheniensium, non ferens cognominis invidiam, quod ob insignem morum integritatem vulgo Justus diceretur, *ostracismo* iussit in exilium proficisci. Quæso quid his dici potuit frigidius aut ineptius? Et tamen Ciceronem pro viribus æmulatus est. Cæterum de arcano supremi numinis consilio, quod hac inaudita ratione voluit genus humanum à diaboli tyranide redimere per mortem unici Filii, tum de mysteriis, quid sit commorari Christo, quid sit cum illo sepeliri, quid cum illo resurgere, nulla mentio. Deplorabatur illius innocentia; traducebatur Iudeorum ingratitudo: at non deplorabatur nostra malitia, nostra ingratitudo, qui sic redemti, tot beneficiis affecti, ad tantam felicitatem inaudita benignitate provocati rursus illum, quod in nobis est, crucifigimus ultro revoluti in Satanæ tyrannidem, servientes avaritiæ, luxui, voluptatibus, ambitioni, magis huic mundo dediti quam unquā fuerint ethnici, quibus

bus Deus nondum aperuerat hanc cœlestem philosophiam. Iam in diversa parte quum ille magno conatu id ageret, ut gaudio gestiremus, magis libebat flere, quum auditem, Scipionis, Pauli, Æmylii, & C. Cæsaris triumphos, & imperatores in deorum numerum relatos, cum crucis triumpho conferri. Huius gloriam qui voluisset verbis attollere, *Paulum Apostolum* potius sibi proponere debebat, quam Ciceronem. Quam ille in hoc argu-
mento exultat, attollitur, superbit, re-
gnat, triumphat, omnia mundana vel-
ut è *sublimi despiciens*, quoties in cru-
cis prædicationem incidit. Quid mul-
tis? *Tam Romane dixit Romanus ille, ut*
nihil audirem de morte Christi. Et ta-
men ille Ciceronianæ dictionis ambi-
tiosissimus candidatus, Ciceronianis
videbatur mirifice dixisse, quum de re
nihil pene diceret, quam nec intelli-
gere, nec amare videbatur, neque quic-
quam apposite dicebat, nec ullos mo-
verat affectus. Tantum hoc laudis fe-
rebat, quod Romane pronunciaisset,
& aliquid Ciceronis retulisset. Probari
pote-

poterat hoc velut indolis ingeniique
specimen, si à puerō apud pueros in
schola fuisset habita talis oratio. Ve-
rum ad talem diem, ad tales auditores,
ad tale argumentum, quid faciebat ob-
secro? Nos. Est *ἀνάγνωστος* de quo loque-
ris? BUL. Nomen, ut dictum est, intel-
ligi malo, quam exprimi. Neque enim
a nobis hic propositum est ullius nomen
aspergere; sed errorem vitandum of-
tendimus, qui non paucis hodie sub
splēdidi nominis umbra imponit. Hoc
nostra refert, Nosopone; nomen ho-
minis, de quo narravi fabulam, scire
nihil refert. Pertinet autem hoc & ad
Ciceronis gloriam, cui video te supra
modum favere, cui quotquot usquam
terrarum sunt eruditī merito farent.
Nam isti simii non solum officiunt ad-
olescentiæ studiis ac moribus; verum
etiam ipsum Ciceronis nomen obscu-
rant, cuius cognomine sese venditant,
quum nihil sint minus quam Cicero-
niani. Quemadmodum eximiæ pieta-
tis viram *Benedictum* infamant, qui
se cultu tituloque iactant Benedicti-
nos, etiam illi qui *vita propius* ad Sar-
dane

danapalum accedunt, quam ad Benedic-tum : & minime malitiosum hominem Franciscum , qui se huius cognomine iactitant, quum moribus Phari-saos proprius exprimant, quam *Fran-ciscum & Augustinum*, qui se ferunt Augustinenses, quum à doctrina simul ac pietate tanti viri procul abhorreant: fortasse & Christum , qui præter titulum nihil habent illius: ita Ciceronis famæ labem aspergunt, qui nihil ha-bent in ore, præter Ciceronem & Ci-cheronianos, quum nulli magis absint ab eloquentia Ciceronis. Mirum quo supercilio Thomæ, Scoti, Durandi similiumque barbariem execrentur: & tamen, si res vocetur ad exactum iudicium , illi quum se nec eloquentes, nec Ciceronianos iactitent, magis Ci-cheroniani sunt, quam isti , qui postu-lant haberi non iam Ciceroniani, sed ipsi Cicerones. Nos. *Monstri simile* narras. BUL. Non est monstrosa veri-tas ; qui mentitur, monstri simile di-cit. Nonne fateris Ciceroni similli-mum, qui de quacunque re dicit opti-me? Nos. Fateor. Bu. *Ad benedicen-dum*

um *dua potissimum res* conducunt: ut
penitus cognitum habeas, de quo di-
cendum est: deinde ut pectus & affe-
ctus suppeditet orationem. Nos. Ista
quidem docent *Horatius & Fabius*, &
alioqui citra autorem verissima sunt:
quare non conabor inficias ire. Bu L.
Unde igitur Ciceroniani nomen feret,
nec est, optime dicentis, qui de rebus
poquitur, quas nec penitus intelligit;
nec affectu pectoris prosequitur, ut ne
dicam, quas plane negligit oditque.
Hyp. Id quidem perdifficile est. Qui
possit enim pictor, quamvis probus
artifex, affingere figuram hominis,
quam nunquam attente eontemplatus
est, aut fortasse ne vidi quidem? De-
inde vix impetres ab hoc artificum ge-
nere, ut scite rem exprimant; nisi de-
lectentur argumento. Bu. Illud igitur
in primis curandum erat Ciceronianis,
ut intelligent mysteria Christianæ re-
ligionis; nec minore studio libros sa-
cros evolvant, quam Cicero Philoso-
phorum, Poetarum, Iurisperitorum,
Augurum & Historicorum evolverat.
His rebus instructus ille fuit Cicero.

Nos.

Nos qui nostræ professionis , nec le-
ges , nec prophetas , nec historias , nec
interpretes attingimus , contemnimus
etiam & horremus ; qui tandem eri-
mus Ciceroniani ? Verum age dicen-
dum est apud Christianos , sed de re
prophana , puta *de creando magistratu* ,
de matrimonio , aut *de pangendo fœdere* ,
aut *de bello suscipiendo* : an his de rebus
Christiani apud Christianos eodem
modo dicemus , quo Cicero ethnicus
loquebatur apud ethnicos ? An non o-
mnes vitæ nostræ actiones conferen-
dæ sunt ad Christi regulas ? à quibus si
tua recedat oratio , iam nec bonus o-
rator nec vir fueris bonus . Quod si is
qui dicit , nullum verbum promit , nisi
ex indice suo : quum res mortalium in
diversum commutatæ , novas voces in-
vexerint , quid hic faciat Ciceronianus ,
quum eos non reperiet , nec in M. Tul-
lii libris , nec in suo elenco ? Si reii-
cietur , quicquid non deprehenditur
in libris illius , quum tam *multi inter-
ciderint* ; vide quam multa vitabimus
ut barbara , quæ sunt à Cicerone pro-
dita ? Rursus quam multa , quibus erat
usurus

asurus, si de rebus huiusmodi dicendum fuisset? Nusquam apud Ciceronem legimus: *Iesu Christi, verbi Dei, spiritus sancti, aut Trinitatis vocabulum, nec Euangeliū, nec Euangeliā, nec Mosen, nec Prophetam, nec Pentateuchum, nec Psalmos, nec Episcopum, nec Archiepiscopum, nec Diaconum, nec Hypodiaconum, nec Acoluthum, nec Exorcistam, nec Ecclesiam, nec Fidem, spem & charitatem, nec trium personarum etiā essentiam, nec p̄aresim, nec symbolum, nec septem ecclesiæ sacramenta, nec baptismum aut aptistam, nec confirmationem, nec eu-haristiam, nec sacram unctionem, nec cœnitentiam, nec sacramentalem confes-sionem, nec contritionem, nec absolutio-nem, nec excommunicationem, nec Ec-lesiasticam sepulturam, nec missam,* hec alia innumera, quibus constat o-nnis vita Christianorum. Hæc nu- quam non sunt obvia, quacunque de-rentias dicere, ingerunt sese vel no-enti. Quid faciet? quo se vertet hic ille superstitiose Ciceronianus? An pro-patre Christi dicet, *Iupiter Opt. Max.*?

E pro

pro Filio dicet *Apollinem*, aut *Æsculapium*: pro virginum regina dicet *Dianam*: pro ecclesia, sacram concessionem; aut civitatem, aut Rempublicam: pro ethnico perduellem: pro heresi, factiōnem: pro schismate, seditionem: pro fide Christiana, Christianam persuasionē: pro excommunicatione, proscriptionem: pro excommunicare, diris devovere, aut, quod nonnullis magis arridet, aqua & igni interdicere: pro Apostolis legatos, aut veredarios: pro Romano Pontifice, flaminem dialem: pro confessu Card. Patres conscriptos: pro synodo generali, S. P. Q. Reip. Christianæ: pro Episcopis, praesides provinciarum: pro electione Episcoporum, comitia: pro synodica constitutione, senatusconsultum: pro summo Pontifice, summum civitatis praefectum: pro Christo capite Ecclesia, summum Reipublicæ praesidem, pro diabolo sycophantā: pro Propheta, vatem aut divinum: pro prophetiis, oracula divum: pro Baptismo, tincturam: pro missa, victimam: pro consecratione corporis domini ci, sacrosanctum panificium: pro Eucharistia. sanctificum crustulum: pro sacerdete

CICERONIANUS. 99

cerdote sacrificulum, aut sacrorum anti-
ſitem: pro diacono, ministrum aut cu-
rionem: pro gratia Dei, numinis muni-
ficientiam: pro absolutione, manumis-
ſionem? Vides ex innumera vocabulo-
rum turba quantulam portionem at-
tigerim. Quid hic faciet Ciceronianæ
phraseos candidatus? Utrumne tace-
bit, an ad hunc modum immutabit
recepta Christianis vocabula? Nos.
Quid ni? Bu. Fingamus igitur exem-
plum. Hanc sententiam: Iesus Christus,
verbum & Filius aeterni Patris, iuxta
prophetias venit in mundum, ac factus
homo, sponte se in mortem tradidit, ac
redemit ecclesiam suam, offensique Pa-
tris iram avertit a nobis, eique nos re-
conciliauit; ut per gratiam fidei iustifi-
cati, & a tyrannide liberati, inseramur
ecclesia, & in ecclesia cōmunione perseve-
rantes, post hanc vitam consequamur
regnum cœlorum: sic efferet Ciceronia-
nus: Optimi maximique Iovis interpres
ac filius servator rex, iuxta vatum re-
ſponsa ex olymbo devolavit in terras, &
hominis assumpta figura, ſeſe pro salute
Reipublica ſponte devovit diis manibus,

E 2

atque

100 ERAS. ROTEROD.

atque ita concionem sive civitatem, sive
Rempublicam suam afferuit in liberta-
tem, ac Iovis Optimus Maximi vibratum
in nostra capita fulmen restinxit, nosque
cum illo redigit in gratiam, ut persuasio-
nis munificentia ad innocentiam repa-
rati, & à sycophanta dominatu manu-
missi, cooptemur in civitatem, & in Rei-
publica societate perseverantes, quum
fata nos evocarint ex hac vita, in deo-
rum immortalium consortio rerum sum-
mam potiamur. Nos. Ludis tu quidem,
Bulephore. Bu. Ita me bene amet no-
stra ~~deus~~, rem seriam ago. Iam si u-
sus venerit, ut de difficillimis dogma-
tum nostrorum quæstionibus sit dis-
serendum, quantum lucis habebit dis-
putatio, si talibus flosculis ornatus in-
cedat sermo? Quid aliud, quam fu-
mum ingeram materiæ tenebris? Quo-
ties ad has salebras restitabit lector? Sed
age licet hactenus ludere Ciceronis
imagine; quid fiet, ubi res posset di-
vinarum scripturarum testimonia? An
quum erit citandum aliquid ex decalo-
gi præceptis, tantum ascribam, reci-
ta legem? Quum pronuncianda erit
consti-

constitutio synodi, ascribam, *recita-*
senatus consultum? Quum erit aliquid
promendum ex Prophetis aut Aposto-
lis, ascribere sat erit, *recita testimo-*
nium? Sic enim omnino solet Cicero.
Itaque vitabo, ne dictionem Cicero-
nianam verbis non Ciceronianis con-
taminem? No s. Quid igitur? Num
autor eris nobis sic loquendi, quemad-
modum scripserunt *Thomas & Scotus?*
Bul. Si melius dicit qui dicit aptius, sic
de rebus sacris loqui præstiterat, quam
in his Ciceronem exprimere. Quan-
quam est medium quiddam inter Sco-
tos & Ciceronis simias. Nec statim ma-
le Latinum est, quod apud Ciceronem
non extat, qui, ut sæpe iam dictum est,
nec extat totus, & si totus extaret, non
tractavit omnes materias, & si tra-
ctasset omnes illorum temporum, no-
stras res nec tractavit, nec novit. Po-
stremo, quod ad sermonis proprieta-
tem & elegantiam attinet, nec Cice-
roni cedit M. *Varro*, & hac dote præ-
fertur C. *Cæsar*. Neque enim M. *Tul-*
lius fuit autor ac parens Romani ser-
monis; sed Orator maximus, & in

E 3 caussa-

102 ERAS. ROTEROD.

caussarum civilium actionibus primæ laudis; in aliis inferior nonnullis, in cœrmine frigidus, in vertendis Græcis parum felix: qualis futurus in ceteris, incertum. Si mihi de matrimonio dicendum sit, cuins multo alia nunc est ratio, quam fuit olim, & de quo M. Tullius nihil memoriæ prodidit, num verebor ex Aristotele, Xenophonte, Plutarcho, & divinis libris, è Tertulliano, Hieronymo & Augustino, sententias ac verbalegere, ne cui videar parum Ciceronianus? Item si de re rustica præcipiendum fuerit, fas non erit ex Virgilio, Carone, Varrone, Columella decerpare quæ placent? Si barbarum habetur, quicquid est novum & recens natum, nulla vox non fuit aliquando barbara. Quam multa reperies apud ipsum Ciceronem nova? præsertim in his libris, in quibus tractat artem Rheticam, aut rem philosophicam. Quis ante Ciceronem audivit beatitudinem & beatitudinem? Quid apud Latinos sonat finis bonorum, quum apud illum significet summum bonum, aut id in quo quis statuit summam felicitatem? Quid nobis sonat

ionat visum & visio, species, præpositum,
& reiectum? Quid Latinis auribus so-
net occupatio, quid contentio, quid su-
perlatio, quid complexio, quid traductio,
quid frequentatio, licentia, gradatio,
quid status & constitutio, quid iudica-
tio, quid continens, quid firmamenum,
quid demonstrativum genus, quid indu-
ctio, quid propositum, quid aggressio, quid
insinuatio, quid acclamatio, quid aliæ
voces innumeræ, quas aut prius Lat-
inis inauditæ ausus est fingere, aut in
eam significationem detorsit, quam
populus Romanus non agnoscebat?
Hoc ille reclamante seculo non est ve-
ritus facere, quum philosophorum
Græcorum dogmata Latinis auribus
traderet; & ut, quod erat in præce-
ptis rhetorum, peculiaribus vocabulis
in hoc proprie repertis explanaret, nō-
nullas peregrinas voces civitate Ro-
mana donavit: & nos piaculum admis-
sum credimus, si rebus novatis voci-
bus aliquot novis utamur? Nulla est
ars humana, cui non concedimus ius
utendi suis vocabulis: licet Gramma-
ticis dicere, supinum & gerundium:

E 4 Mathe-

Mathematicis, sesquialteram & superbi-
partientem: habent agricola & fabri
propria suarum artium vocabula: &
nos cœlum terræ miscemus, si nostræ
religionis mysteria suis verbis explice-
mus? Voces aliquot Hebraica, com-
plures Graecanica, (quoniam è Palæsti-
na, Asia minore & Græcia, primum ad
nos demanavit Christiana philosophia)
una cum ipsis rebus inventæ sunt: quod
genus sunt, *osanna, amen, ecclesia, apo-*
stolus, episcopus, catholicus, orthodoxus,
hereticus, schisma, charisma, dogma,
chrisma, Christus, baptizo, paracletus,
euangelium, euangelizare, euangelista,
proselytus, catechumenus, exorcismus,
eucharistia, symbolum, anathema: non
nullas prisci Christianæ religionis an-
tistites usurpatunt, quo commodius
possent de rebus tam sublimibus dispe-
rere: cuiusmodi sunt *ipse nos*, quod
nos *consubstantialis vertimus, fides, gra-*
tia, mediator, & si qua sunt alia, quæ an-
tehac vel inaudita Latinis erant, vel
non in eundem sensum usurpata. Num
igitur tanti nobis erit dici Ciceronia-
num, ut de rebus, de quibus solis
erat

erat loquendum, prorsus sileamus: aut
pro verbis vel ab apostolis traditis, vel
a maioribus repertis, & in hunc usque
diem tot seculorum sensu receptis, abs-
tinebimus, alia quedam in illorum lo-
cum pro suo quisque arbitrio commi-
niscentes? Imo mel, piper, & sinapi
cum suę nationis vocabulis receperunt
primum Græci, mox Latini: & nos fa-
stidimus aliquot dictiones, quæ nobis
cum illa cœlesti philosophia per Chri-
stum, per Apostolos, per afflatos sacro
Spiritu Patres, veluti per manus tra-
ditæ sunt: atque interim ad Cicero-
nem confugimus, inde mutuo sum-
pturi voces, videlicet οὐτὸς φρεστός,
quod apud Græcos dici solet? Si quis
nobiscum summo iure contendat, ci-
tius diceret, Ciceronis verbis, figuris
ac numeris, Christianæ philosophiæ
maiestatem fœdari. Verum istis non
assentior, mihi placet in quavis mate-
ria nitor ac mundicies orationis. At
non ille dicit Ciceroniane, qui Chri-
stianus apud Christianos de re Chri-
stiana sic loquitur, quemadmodum o-
lim ethnicus apud ethnicos de rebus

E 5 prophæ-

prophanis loquutus est Cicero; sed quemadmodum ille, eo prædictus ingenio quo tum erat, eo dicendi usu, ea rerum nostrarum cogitatione, quam prophanarum erat instructus, postremo sic inflammatus studio pietatis erga Rempublicā Christianam, quemadmodum tum vel gloria vel studio flagrabat in urbem Romanam & in maiestatem Romani nominis, dicturus esset hodie Christianus apud Christianos si viveret. Hoc qui præstare valet, prodeat, & æquis animis feremus illum dici Ciceronianum, si tanzopere ducitur huius amore cognominis. Ipse M. Tullius si viveret hoc rerum statu, Dei patris nomen non iudaret minus elegans, quam Iovis Opt. Max. Nec minus decoris putaret accedere dictioni, si subinde repeteret Iesum Christum, quam si Romulum, aut Scipionem Africanum, aut Q. Curtium, aut Marcum Decium. Nec minus splendidū existimaret ecclesia Catholica nomen, quam patrum cōscriptorum, quam Quiritium, quam Senatus populique Romani. Diceret nobiscum, fidem in Christum,

Christum, diceret infideles qui à Christo sunt alieni, diceret paracletum Spiritum, diceret sanctam Trinitatem. Quod dico, probabilibus argumentis colligi potest. Num illum deterruit elegantiæ studium, quo minus in Philippicis, dum præit formulam senatus consulti, utatur verbis solennibus magis quam Latinis? An non in Topicis uititur verbis iureconsultorum longe alienis à phrasι rhetorica? An ille fastidisset verba nostræ philosophiæ peculiaria! Nos. Mihi quidem videris satis feliciter declamare. Bul. Ad hæc, nonne gratia sermonis, bona ex parte p̄det ex condituris & allusionibus? At M. Tullius unde sumit hæc condimenta? Nonne ex Homero, Euripide, Sophocle, Ennio, Lucilio, Accio, Pacuvio, Nævio: tum ex philosophorum & historico- rum libris? Nos. Nimirum sine his ornamenis fôrdida ac trivialis est oratio. Hæc ceu gemmæ flosculive intertexta, reddunt admirandum quod scribitur. Bul. Quid si nos eadem petamus ex Virgilio, Flacco, Ovidio, Seneca, Luano, Martiale? num hac parte dissimiles

E 6 erimus

erimus Ciceronis? Nos. Isthuc con-
cedunt, licet ægre. Habet enim apud
Ciceronem nescio quid maiestatis an-
tiquitas eorum, quorum dicta refert.
BUL. Qui sit igitur ut nos existimemus,
totam orationem conspurcatam, si
condimenta, quæ Cicero petebat e-
thnicus ab ethnicis, nos ex antiquissi-
mis prophetis, Mose, Psalmis, Euangelicis
& Apostolicis literis petamus? Admi-
randam quandam gemmā appositam
existimamus, si quod Socratis dictum
admiscerimus orationi: & maculam
accessisse credimus si quid admixtum
erit è proverbiis Solomonis? An præ
Socrate nobis putet Solomon? Si quid
ex Pindari Flaccive dictis fuerit inter-
iectum, splendet oratio: & fordescit,
si quid è sacris Psalmis apte fuerit at-
textum? Pondus ac maiestatem addi-
tam arbitramur orationi, si quam Pla-
tonis sententiam inseruerimus; &
plurimum gratiæ decessisse videtur, si
quam Christi sententiam ex Euangeli-
cis literis addiderimus? Unde hæc tam
præposta iudicia? An Platonis sapien-
tiæ vehementius admiramur, quam

Christi?

Christi? An libri Spiritus cœlestis affectu proditi sordent nobis præ scriptis Homeri, Euripidis, aut Enni? Quin nissam hic faciamus Spiritus sacri mētionem, ne videamur divina cum humanis conferre. Historia, si fidem detrahas, ne nomen quidem historia meretur. Hic mihi confer, si lubet, fabulosum Herodotum cum Mose: confer historiam orbis conditi, exitus ab Ægypto, cum Diodori fabulis: confer libros Iudicum & Regum cum Tito Livio, qui non raro secum ipse dissidet in rerum gestarum narratione, tantum abest, ut nusquam aberret à vero: confer Platonem cum Christo, Socratis epopeias cum Christi cœlestibus oraculis: confer Psalmos nihil humani spirantes cum Pindaricis adulationibus: confer Solomonis canticum cum Theocriti næniis. Sive personas spectes, sive rem, nihil simile. Habet divina sapientia suam quandam eloquentiam, nec mirum, si non nihil diversam à Demosthenica, seu Ciceroniana, quum alias cultus deceat summi Regis uxorem, alias glorioosi militis amicam. Hoc dicturus eram,

110 ERAS. ROTEROD.

eram, si quis verba cum verbis, figuras cum figuris, numeros cum numeris incipiat comparare. An dulcius sonat auribus nostris, *Thepala tempe*, quam, mons *Sion*? an plus habet maiestatis, à diis immortalibus datū, quam, à Deo patre datum? an iucundius est auribus nostris, *Socrates Sophronisci filius*, quam, *Iesus Dei filius Deus*? Cur magis blanditur auribus nostris, *Anibal Pœnorum Imperator*, quam, *Paulus gentium Doctor*? Si personas æstimes, ille Romano imperio moliebatur exitium; hic salutiferam Philosophiam invexit: si voces conferas, quæso quid intetest? HYP. Si verum fateri volumus, nihil; nisi quod apud homines plurimum valet, vel quæ semel occupavit animum persuasio, vel penitus hausta imaginatio. Hoc acceperimus, hoc penitus insedit animis nostris, voces illas politas ac splendidas, has inamoenas & barbaras. BUL. Rem acutetigisti. Sed quæ res isthuc persuasit animis nostris? HYP. Nescio. BUL. Res ipsa? HYP. Non opinor. BUL. Vis eloquar, quod vero verius est? HYP. Per me

CICERONIANUS. III

me quidem impune. Bul. Huius ex-
cepto vocem. Nos. Utere iure, quod
stipulanti concessimus. Bul. At vereor,
ne parum videatur Ciceronianum,
quod dicturus sum. Nos. Hic nihil
refert. Bul. Paganitas est, mihi crede,
Nosopone, paganitas est, quæ ista
persuader animis nostris atq; auribus.
Titulo duntaxat sumus Christiani. Cor-
pus aqua tintatum est sacra, sed illotæ
mens est: frons cruce signata est, ani-
mus crucem execratur: Iesum ore pro-
fitemur, sed Iovem Opt. Max. & Ro-
mulum gestamus in pectore. Alioqui,
si vere, quod dicimur, essemus, quod
tandem sub sole nomen oportuit vel
cogitationibus vel auribus nostris esse
iucundius nomine Iesu? Per quem à
tantis malis erepti, cuius gratuita be-
nignitate ad tantam dignitatem voca-
mur, ad æternam fœlicitatem invita-
mur: ad cuius mentionem contremis-
cunt impii Spiritus, generis humani
plus quam capitales hostes; cervices ac
genua submittunt æthereæ mentes.
Quod tam efficax est, ut ad huius in-
vocationem fugiant dæmones, cedant
imme-

112 ERAS. ROTEROD.

immedicabiles morbi reviviscant mortui, tam blandum & amicum, ut nulla sit tam acerba calamitas, quin magno solatio leniatur, si Iesum ex animo nomines. Et hoc nomine persuademus nobis sordidari nitorē orationis, quum *Annibal* & *Camillus* mera sint orationis lumina? Eiiciamus, revellamus, profligemus ex animo paganitatem hanc, pectus vere Christianum ad electionem adferamus, & videbimus, lucidissimam stellam additam orationi, quoties Iesu Christi nomen fuerit inseratum: eximiam accessisse gemmam, quoties *Virginis matris*, quoties *Pauli Petri* quemadmodum admiscebitur: multum decoris accessisse, quoties ex divinarum literarum *adytis*, quoties è Spiritu Sancti *lecythis* ac *myrotheciis*, sententiam viderimus interiectam, modo in loco, modo ex animo: multoque plus dignitatis adiunctum dictioni, quam si ex Ennianis aut Accianis scriptis decem millia dictorum, quæ in illis habentur venustissima, fuissent addita. Hyp. Isto sane pacto vitatur, ne quid hæreseos insimulent Theologi.

BUL.

Bu L. Iam si quid in tropis ac schema-
tis , id totum est nobis cum Cicerone
commune: rerum maiestate, fideque
longe sumus illo superiores. Tantum
de vocibus imponit nobis imaginatio
paganica , fallit affectus parum Chri-
stianus , ideo putent nobis quæ suapte
natura sunt pulcherrima , quia non a-
mamus , utinam non odisemus ! Ut
enim , iuxta Theocriti sententiam , *a-*
manti pulchra sunt & ea quæ pulchra
non sunt : ita nihil est odio non defor-
me. Veniam ad *allusiones* , quas si tol-
las , scis ipse quantum *Veneris* decedat
orationi. Quur hic nobis vehemen-
tius blanditur , si quis , significans ali-
quem indecenter admixtū alieno gre-
gi , dicat , vidisses *corchorum inter ho-*
lera , quam si dicat , *Saulēm inter pro-*
phetas ? aut si significans quippiam non
in loco factum dictumve , dicat , *in len-*
ticula unguentum , quam , *annulum au-*
reum in nare suilla ? aut si significans ,
non fortunæ , sed bonæ conscientiæ
fidendū esse , dicat , *in sacræ ancora prä-*
sidio spem esse reponendam , quam si di-
cat , *solida petra innitendum* ? aut si quis
volens

114 ERAS. ROTEROD.

volens boni viri partes esse , alienis in-
servire commodis potius , quam utilita-
tis propria rationem habere , dicat , ni-
hil minus decet Christianum hominem
quam Aspendium agere citharædum ,
quam si dicat , ad Pauli dictum alludēs ,
magis esse spectandum quid liceat quam
quid expedit ? Hæc si persequi labo-
rem , iusti voluminis res sit : indicasse
sat habeo . Quam inhiamus , quam stu-
pescimus , si quod veterum dæmonio-
rum simulacrum , aut etiam simulactri
fragmentum nacti fuimus : & Christi
ac divorum imagines vix æquis oculis
aspicimus ? Ut admiramur epigramma
seu epitaphium corroso quopiam saxe
repertum ! Lucia coniugi clarissima an-
te tempus extinctæ , Marcellus posuit diis
manibus sacrum . O me infelicem ! Quur
vivo ? In huiusmodi quum sæpenume-
ro non solum sensus inepti & pagani-
ci , verum etiam insignes reperiantur
solœcismi : tamen ea exosculamur , ve-
neramur , ac propemodum adoramus
antiquitatem : & Apostolorum reli-
quias deridemus ? Si quis quid profe-
rat ex duodecim tabulis , quis non iu-
dicet

CICERONIANUS. 115

dicer sacratissimo loco dignum? Et leges dige*to* Dei tabulis inscriptas, quis nostrum veneratur, quis exosculatur? Quam habemus in deliciis *Herculis*, aut *Mercurii*, aut *Fortuna*, aut *Victoria*, aut *Alexandri Magni*, Casarive cuiuslibet simulacru, numismate expressum? & veluti superstitiones ridemus, qui lignum crucis, qui Triadis ac divisorum imagines inter res charas habent? Si quando Romæ conspicatus es Ciceronianorum *μυστια*, recole, quæso, nunc, ubi videris imaginē crucifixi aut sacræ Triadis, aut Apostorum: paganismi monumentis plena reperies omnia. Et in tabulis magis capit oculos nostros *Iupiter per impluvium illapsus in gremium Danae*: quam Gabriel sacræ Virgini nuntians cœlestem conceptum. Vehementius delectat raptus ab aquila *Ganymedes*, quam Christus ascendens in cœlum: iucundius morantur oculos nostros expressa Bacchanalia, Terminalia ve*tur*, turpitudinis & obscenitatis plena, quam Lazarus in vitam revocatus, aut Christus à Ioanne baptizatus. Hæc sunt mysteria,

ria, quæ sub Ciceroniani nominis ve-
lo teguntur. Mihi crede, per speciosi
tituli prætextum insidiæ tenduntur
simplicibus & ad fraudem idoneis ad-
olescentibus. Paganitatem profiteri
non audemus. Ciceroniani cognomen
obtendimus. At quanto satius esset
vel mutos esse nos, quam in hunc af-
fектum venire? Nos. Expectabam ut
adiuvares conatus nostros. Cæterum
nescio quomodo dilapsus alio, labefac-
tas animum meum, ne pertendam
quod aggressus sum. BUL. Iam dixi, &
repeto, non retraho animum tuum à
præclaris cœptis, sed ad ea quæ sunt
optima surrigo. Neque enim hæc ideo
commemorata sunt, quod arbitrer, te-
talibus affinitibus: sed illud pro
mea virili molior, ut feliciter affe-
ctemus Ciceronianam eloquentiam,
ne sedulo quidem, sed parum rectis iu-
diciis id agentes, nihil aliud assequa-
mur, quam ut dum valde studemus
haberi Christiani, nihil minus simus
quam Ciceroniani: si modo perpetuum
esse pateris quod donasti, Ciceronis esse
quam optimè dicere: ac ne bene quidem
dicere,

icere, qui non dicat apte: tum frigidam
c mortuam esse dictionem, qua non pro-
sciscatur è pectore. Nos. Qui fiet igi-
ur, ut reddamur aliquando germane
Ciceroniani? Neque enim gravabor
cum sequi consilium, si quod habes
neorectius. Bul. Hic est quod nobis
optare, quod te monere possim; præ-
terea non multum. Ingenium ac natu-
ram Ciceronis optare possum nobis, da-
re non possum. Habent singula morta-
lia ingenia suum quiddam ac genui-
num, quæ res tantam habet vim, ut ad
hoc aut illud dicendi genus natura cō-
positus frustra nitatur ad diversum.
Nulli enim bene cessit Θεομαχία, quem-
admodum Græci solent dicere. N o s.
Scio, quod dicis, non indiligerent ad-
monere Quintilianum. Bul. Sit igitur
hæc admonitio prima, ne quivis sese
addicat ad exprimentem Ciceronem, cu-
ius genius vehementer abhorreat à genio
Ciceronis: alioqui monstri similiſeva-
det, qui quum à suæ naturæ forma re-
cesserit, alienam tamen non assequa-
tur. Illud igitur in primis inspiciendum
est, ad quod dicendigenus te natura fin-
xerit.

xerit. Etenim si qua fides Astrologis,
nemo temere fortunatus est in eo, à
quo genesis abhorret. Qui Musis natus
est, nunquam felix erit in bello: Qui
bello natus est, nunquam scribet feli-
cia poëmata. Qui coniugio natus est,
nunquam erit bonus monachus. Qui
agriculturæ natus est, nunquam huic
erit aula prospera: & contra. N o s.
At qui nihil est quod non expugnet labor
improbus. Videmus, arte humana lapi-
dem verti in aquam, plumbum in ar-
gentum, æs in aurum, cura plantas ex-
uere sylvestre ingenium. Quid vetat
quo minus & hominis ingenium arte
& usu transformetur. B n L. Naturam
habilem adiuvat cura, leviter abhor-
rentem conciliat, & corruptam emen-
dat: at prolsus abhorrentem, & ad di-
versa compositam, frustra vexes, ò
Nosopone. Equus discit in gyrum cir-
cumagi, discit incessum gradarium: at
frustra bovem duxeris ad ceroma, fru-
stra canem vocaris ad aratum, fru-
stra bubalum ad equestre certamen. Aqua
fortasse vertitur in aërem, aër in ignē,
si quis omnino ignis est elementaris: sed
terra

terra nunquam vertitur in ignem, nec
gnis in aquam. Nos. Sed quid veter,
quo minus Ciceronis phrasin ad omnem
materiam accommodemus? Bul. Fa-
teor, in M. Tullio quædam esse genera-
lia, quæ possunt ad quodvis argumen-
tum transferri, veluti *candorem, perspi-*
cuitatem sermonis, elegantiam, ordinem,
& si qua sunt huius generis: at hoc istis
Tullii simiis non est satis, totam di-
ctionis faciem exigunt. Quod ipsum
ut in quibusdam materiis affinibus ut-
cunque fieri posset, certè in his quæ
tota ratione dissident, nequaquam va-
leat. Maronem sic opinor fateris *inter*
poëtas Latinos tenere primas, quemad-
modum M. Tullius inter oratores. Nos.
Fateor. Bul. Age si pares scribere car-
men Lyricum, utrum Horatium tibi
propones, an Maronem? Nos. Hora-
tium in hoc genere summum. BULEPH.
Quid si Satyram? Nos. Multo magis.
Bul. Quid si mediteris comœdiam?
Nos. Ad Terentianum exemplar me
conferam. Bul. Nimirum ob insignem
argumenti dissimilitudinem. Nos. Sed
habet Tulliana phrasis, nescio quid
privæ

privæ felicitatis. Bul. Totidem verbis
& ego possim dicere, nescio quid. Im-
ponit multis immodicus Ciceronis amor.
Nam M. Tullii phrasim ad materiam
vehementer diversam adaptare, est, dis-
similem illi fieri. Nec est necesse affe-
ctare similitudinem, si contingat esse
parem, aut certe propinquum, licet
dissimilem. Quid dissimilius, quam
smaragdus & *pyropus*? & tamen precio
gratiaque pares sunt. Dissimilis est *rosa*
lilio, diversus odor, & tamen uterque
flos alterum æquat. An non sæpe vidi-
sti duas puellas facie dissimili, sed am-
bas ea forma, ut excellentia factura sit
ambiguum delectum, si cui detur o-
ptio? Non statim melius est quod ad
Ciceronis imaginem proprius accedit,
quemadmodum antea dicere coepera-
mus, nullum animal omnibus mem-
bris proprius ad hominis figuram acce-
dere, quam simiam, adeo, ut si vocem
addidisset natura, homo videri possit:
nihil autem homini dissimilius esse
quam pavum & cynum, & tamen cy-
gnus, opinor, aut pavus esse malles
quam simius. HYP. Ego vel camelus
esse

fse malim aut bubalus, quam simio-
um formosissimus. BuL. Dic mihi,
Nosopone, utrum tibi dati malles vo-
cem lusciniæ, an coccycis? Nos. Lu-
sciniæ. BuL. Et tamen coccyx proprius
accedit ad vocem hominis. Utrum
malles cum alaudis canere; an cum
corvis crocitari? Nos. Cum alaudis
canere. BuL. Ettamen corvorum vox
similior est humanæ. Utrum malles
cum asinus rudere, an cum equis hin-
nire. Nos. Cum equis hinnire, si ad
alterutrum adigat fatorum necessitas.
BuL. Et tamen asinus veluti conatur
humanomore loqui. Nos. At opinor,
meam Minervam non usque adeo di-
versam esse ab ingenio Ciceronis. Pro-
inde quod naturæ deest, absolvet me-
ditatio. Quare fac absolvias, quod ad-
monendum existimas. BuL. Recte fa-
cis, quod in viam revocas. nam alio
dilapsurus erat sermo meus. Summa-
est, ut quod cupimus, vere facia-
mus, hoc est, totum Ciceronem ex-
primamus, qui nec in verbis, nec in
formulis, nec in numeris, nec in scri-
ptis totus est, imo vix dimidiatus, ut

F.

ante

ante satis declaratum est. Nos. Ubi igitur totus? Bul. Nusquam nisi in se ipso. Quod si totum vis exprimere Ciceronem, te ipsum non potes exprimere. Si te ipsum non exprimis, mendax speculum tua fuerit oratio: nihilq; minus absurdum videbitur, quam si coloribus oblita facie te pro Noso-
no Petronium esse simules. Nos. Ænigmata loqueris. Bul. Dicam crassius. Ineptiunt, qui setorquent in hoc, ut Ciceronem istis rationibus totum exprimant. quod fieri nec potest, si expedit: nec expedit, si fieri possit. Sic autem totus exprimi potest, si virtutes illius non easdem reddere contendamus, sed pares ad imitationem exprimere, aut si licet, etiam vincere. Siquidem fieri potest, ut Ciceronianus sit maxime, qui Ciceroni sit dissimillimus, hoc est, qui optime aptissimeque dicat, quum diversa ratione dicat, nimirum rebus iam in diversum commutatis: veluti si quis senem pingere velit, quem Apelles pinxerat adolescentem, hoc ipso fuerit Apelli dissimilis, si iam alium factum velit eodem modo pingere. Hyp.

Sphinge

hinge dignum enigma, ut hoc ipso
similis sit aliquis, quo similis est.
UL. An non id usu veniret, si quis eo
modo caneret in funere, quo *Hermo-*
enes canere solet epithalamia: aut ea
esticulatione causam diceret apud A-
eopagitas, qua saltare Roscius solet
in Theatro? Verum hactenus licebit
affectare Ciceronis similitudinem, si
sdem vestigiis ad eloquētiæ palmam
ontendamus, quibus ille pervenit.
N o s. Quibus? B U L. Num ad unius
mitationem semet addixit? Nequa-
quam. sed ex præcipuis, quod in
uoque esset aptissimum, exprimere
tuduit. Hic illi primus erat Demo-
thenes: non solus: nec hunc ita sibi
roposuit, ut totum exprimeret; sed ut
ongrua feligeret: nec ut sequi conten-
us esset, sed ut delectu quædam pru-
dens vitaret, nonnulla corrigeret: quæ
vero probabat, sic æmularetur, ut
præire contenderet. Ad hæc, pectoris
sui penum affatim explevit omnium
disciplinarum autorum, veterum ac
novarum rerum cognitione: suæ civi-
tatis familias, ritus, instituta, leges,

F 2 edicta,

124 ERAS. ROTEROD.

edicta, plebiscita, diligenter ediscebatur. Nec solum studiose versabatur in ady-
tis Philosophorum, verum etiam in
secessus Musarum se subinde recipie-
bat, ab aliis pronuntiationem, ab alii
gestum discebat. Hæc qui faciet ea-
dem, dissimillimus evadet M. Tullio
paria qui faciet aut similia, is Cicero-
niani cognomen promerebitur. Nostrum
Dic aliquanto dilucidius. BUL. Quo
pari studio sese exercebit in cognitio-
ne Philosophiæ Christianæ, quo ille se
exercuit in prophana: qui eo affectu
imbiber Psalmos & Prophetas, quo
ille hausit Poëtarum libros: qui tanta
vigilantia studebit cognoscere Apo-
stolorum decreta, Ecclesiæ ritus, pri-
mordia, progressum ac deliquium Rei-
publ. Christianæ, quanta ille labora-
vit Urbis Romanæ, provinciarum,
municipiorum & sociorum, iura le-
gesque perdiscere: tum qui quod his
omnibus studiis comparatum est, ad
res præsentes accommodabit: is pote-
rit aliquo iure Ciceroniani cognomen
ambire. Nos. Isthæc omnia tua non
video, quorsum pertineant, nisi ut
Chri-

Christiane loquamur, non Ciceronianus. **B u l.** *Quid?* num tibi Ciceronianus est, qui nec apte dicit, nec intelligit res, de quibus verba facit? **N o s.** Nequaquam. **B u l.** At hoc pertinent illorum studia, qui nunc Ciceroniani volunt haberi. Id ne nobis usu veniat, disquirimus. Nec ulla res vetat, quomodo idem & Christiane dicat & Ciceronianane, si modo fateriseum Ciceronianum, qui dilucide, copiose, vehementer & apposite dicat, pro rei natura, proque temporum ac personarum conditione. *Quidam* enim benedicendi facultatem non artem esse voluerunt, sed prudentiam. Et ipse M. Tullius in partitionibus eleganter definit eloquentiam: *Copiose loquentem sapientiam*. Nec dubitandum, quin hoc eloquentiae genus ipse sectatus sit. Ab hac formula, Deus bone, quantum absunisti, qui de rebus tota ratione diversis, quas ipsas nec intelligunt, nec amant, more Ciceronis volunt dicere? *Quod* autem nobis sordidum & solœcum videtur, quicquid à Cicerone dissonat, perniciosum ac mendax animi nostri

F 3 somnium

somnium est, procul à nobis relegandum, si velimus hoc laudis ferre inter Christianos, quod Cicero tulit apud suos. *Scribēdi, recte sapere, est & principium & fons*, ait ille Criticorum acutissimus. Fons igitur eloquentiae Ciceronianæ quis tandem est? Pectus opulenter instructum varia rerum omnium cognitione, præsertim earum, de quibus institueris dicere: pectus artis præceptionibus, tum multo scribendi dicendique usū, diutina meditatione præparatum: &, quod est totius negotii caput, pectus amans ea, quæ prædicat, odio prosequens ea, quæ vituperat. His omnibus coniunctum oportet esse naturæ iudicium, prudenter & consilium, quæ præceptis contineri non possunt. Hæc unde, ter rogo, suppetunt istis, qui nihil legunt præter Ciceronem, qui unum hunc student nocturna versare manu, versare diurna? Nos. Atqui non inscite dictum est, qui diutius in sole versati sunt, colorem ducere, & qui diutius in taberna aromataria confederint, odorem loci secum ferre quum discedunt. BUL.

Mihi

Mihi vero per placet ista similitudo.
Tincturam modo cutis secum ferunt,
& mox evanescentem aurulam. Hac
gloria qui contenti sunt, desideant
quantumlibet in myrotheciis aur rosa-
riis Ciceronis, apricentur in illius so-
le. Ego malim si quid est bonorum
aromatum demittere in stomachum,
traiicere in venas; ut non solum vici-
nos odore levi aspergam, sed totus in-
calescam ipse, vegetiorque reddar, ut
quoties res postulat, prodeat vox quæ
fani beneque pasti animi videri queat.
Ex intimis enim venis, non in cute, na-
scitur oratio, quæ moratur auditorem,
quæ movet, & in quemvis habitum a-
nimi rapit. Non hæc eo dico, quod ex
Ciceronis libris mediocrem aut pœni-
tendam rerum cognitionē colligi exi-
sttimem, sed quod ad parandam ora-
tionis opulentiam in quovis argumen-
to solus non sufficiat. Quid igitur su-
perest, nisi ut ipsam etiam Ciceronis
imitationem ex ipso discamus Cicero-
ne? Sic illum imitemur, quemadmo-
dum ipse est alios imitatus. Si totus
in unius lectione desedit, si se ad unius

F 4 præscri-

præscriptum addixit, si potiorem habuit verborum quam rerum curam, si non nisi nocte concubia scripsit, si se totum mensem in una torsit epistola, si quicquam putavit eloquens, quod ad res non congrueret: faciamus eadem, ut Ciceroniani simus. Sin hæc dissident plurimum ab exemplo Ciceronis, illius exemplo pectus supellectile rū cognitu necessariarum expleamus, ac prima sit sententiarum cura, *deinde* verborum, & verba rebus aptemus, non contra: nec inter dicendum usquam oculos à decore dimoveamus. Ita demum *vivida* fuerit *oratio*, si *in corde nascatur, non in labiis nates*. *Artus* præcepta non ignoremus: conferunt enim plurimum ad inventionem, tractationem argumentorum, ad vitanda, quæ vel supersunt, vel officiunt causæ: sed quum erit agenda causa seria, primas teneat consilium. Quanquam & in fictis causis, quæ exercitationis gratia tractantur, conductit, veris esse simillima quæ dicuntur, Cicerro scripsit, *animum Lelii spirare in scriptis illius*. Stultum est autem, hoc co-
nari,

nari , ut alieno scribas stomacho , des-
que operam , ut in tuis scriptis spiret
animus M. Tullii. Concoquendum est ,
quod varia diutinaque lectio ne devo-
ris , meditatione traiiciendum in venas
animi : potius quam in memoriam aut
indicem : ut omni pabulorum genere
saginatum ingenium ex sese gignat o-
rationem , quæ non hunc aut illum flo-
rem , frondem , gramen ve redoleat ;
sed indolem affectusque pectoris tui ;
ui qui legit , non agnoscat fragmenta
è Cicerone decerpta ; sed imaginem
mentis omni genere doctrinarum ex-
pletæ. Neminem priorum non legerat
Cicero : quid quisque probandum aut
reprehendendum haberet , diligenter
expenderat : at neminem illorum pro-
prie agnoscas in Cicerone ; sed vim
mentis ex omnium sententiis vegeta-
tæ. Si te parum movet exemplum a-
masii tui , contemplemure exempla na-
turæ. Apes num *ex uno frutice colligunt*
mellificii materiam , an potius ad o-
mnes florum , herbarum , fruticum spe-
cies mira sedulitate circumvolant , fre-
quenter è longinquò petentes , quod

F 5 condant

condant in alvearia? Nec statim mel est quod adferunt: singunt ore visceribusque suis liquorem, ac in ipsas transformatum rursus ex sese gignunt; in quo non agnoscas, nec floris, nec fructicis delibati saporem, odoremve, sed apiculae foetum ex omnibus illis temperatum. Iam nec iisdem frondibus pascuntur capellæ, quo lac illis modo cognatum reddant; sed omni frondium genere saginantur: itaque non succum herbarum, sed lac ex illis transformatum referunt. Nos. Refert ramen, unde mellis succum colligat apis, aut qua fronde satientur capellæ. Siquidem ex taxo toxica mella conficiunt, nec idem erit sapor lactis e capella quernis frondibus & salignis pasta. Bul. Assentior. Sed veniamus ad artifices. Quia laudem præclaram ambient in arte statuaria graphicave, num ad unius tantum manus æmulationem addicunt sese, au potius, quod in quoque delectat, id arripiunt ad artis absolutionem; sic imitantes ut conentur, si queant, anteire? Quid architectus parans insignem aliquam domum absolvere,

solvere, num ex unis ædibus sumit o-
nnia? Non opinor. Sed cum iudicio
deligit è plurimis, quid conspicerit
esse felix. Alioqui nihil egregiæ lau-
dis videbitur assequutus, si spectator
agnoscat, hoc aut illud ædificium imi-
tatione redditum esse. Et tamen hic
tolerabilius sit, servisse exemplari, quā
in oratione. Quæ ratio est igitur, nos
tanta superstitione uni Ciceroni addi-
ctos esse? Bis autem peccant, qui non
solum assident uni præscripto; verum
etiam nullis artis Rheticæ præceptio-
nibus instructi, nec alium legunt,
quam Ciceronem, nec aliud quid le-
gunt. Quid enim confert, oculos in
Ciceronem habere fixos, nisi admo-
veas artifices oculos? Quid enim mihi
profuerit graphicus ignaro, si totos dies
specte Apellis aut Zeufidis tabulas? Ve-
rum ubi didiceris recte dicendi præce-
pta; ubi deinde peritus quispiam arti-
fex indicarit tibi in aliquot Ciceronis
orationibus, in quibus plurimum ar-
tis expressit, colorem & statum, tum
propositiones feliciter inventas; mox
harum ordinem, partitionem, tracta-

F. 6 tionem,

tionem, totius orationis in proœmio semina, tum coagmentationem singularum partium; ad hæc, consilium iudiciumque; quod animadverti potest, arte præcipi non potest; item prudentiam oratoris, quid quo loco posuerit, quid quare omiserit, quid in quem locum distulerit; præterea quibus rationibus tractet affectus utriusque generis; postremo lucem, copiam, ornatum sermonis: tum demum mira perspicies in Cicerone, quæ non perspicit sedulus ille contemplator. Non enim imitatur artem, qui non intelligit: nec intelligit, nisi artifex. Arte confectum opus interdum nonnulla voluptate delinit & eos qui artis sunt imperiti; sed quantulum est, quod ille videt? Nos. Et artem unde petes rectius, quam à Cicerone? Bul. Fateor. Nemo tradidit felicius, nemo usus est absolutius: sed tamen accuratius præcepit *Quintilianus*, atque etiam copiosius; qui non præcepta modo proponit, verum etiam elementa, progressum, rationem, usum, exercitationem ponit ob oculos, non pauca
adii-

adiiciens, quæ M. Tullius vel prætermisit, vel obiter attigit. Quod genus sunt de ratione cōcitandorum affectuum, De generibus & usu sententiarum, De modis amplificandi, De inventione propositionum, De partiendis iisdem ac dīgerendis, De transmigratione & concurso statuum, De modo legendi, imitandi, scribendi. Verum præceptiones, ut ignorari non oportet; ita non conducit in his consenescere: quorum anxia observatio facit, ut peius dicamus; quem in hoc reperta sit artis ratio, ut bene dicamus. Commonstrator ille peritus multo plus contulerit, quā præceptiones. Id conati sunt nonnullitum apud Græcos, tum apud Latinos, sed mea sententia, non admodum feliciter. Cavendum est igitur, ô Nosopone, ne, quod isti faciunt, vix degustatis præceptionibus, tantum assiduitate legendi Ciceronem confidamus nos fore Ciceronianos. Nam hi si quid assequuntur Ciceronis, præter summam cutem, umbram, & auram modo quandam, nihil assequuntur. Nos. Tales esse permultos haud inficior, Bulephore,

phore, nec mihi placuit unquam illorum ratio. *BUL.* Nec tua causa hæc moneo, mihi & Hypologo canitur *hac cantio*. Nunc & illud æquis iudiciis expendamus, vir amicissime. *Primum*, an deceat nos, deinde num operæ prætium sit tantis vigiliis emere Ciceroniani cognominis honorem? Nos. Nil honestius. *Quod autem honestum*, idem non potest non esse decorum. *BUL.* Ut de decoro disquiramus. Fateris, opinor, M. Tulli dictionem non placitaram fuisse seculo Catonis Censorii, quippe comptiore magisque lascivientem, quam illius ætatis moribus conveniebat. Frugalis erat oratio. *Quin & ea ætate*, qua vivebat Cicero, non deerant viri, priscam illam severitatem adhuc spirantes, veluti *Cato Uticensis*, & *Brutus*, & *Afinius Pollio*, qui severius quiddam, minus theatum, magisque masculum requirerent in Ciceronis eloquentia: & tamen illis temporibus eloquentia florebat, ut quum maxime, tum in populari conventu, tum in confessu Patrum, tum in iudiciis, adeo ut ornamenta iucunditatem-

ilitatemque dictionis & expectarent &
exigerent à patronis iudices. Quod igitur parum virile ducebatur in Cicero-
ne, num putas decorum videri Chri-
stianis: quorum omnis vita magis spe-
rat ad bene vivendum, quam ad orna-
te competeque dicendum: à quorum
moribus oportet plurimum abesse,
quicquid ad fucos & scenicam dele-
ctionem accedit. Sed fac esse deco-
rum; quos fructus speras tantis pares
sudoribus? Finis totius huius studii est
persuadere. At quanto hic erat poten-
tior Phocion, quam Demosthenes, Ari-
stides quam Themistocles, quanto effi-
caciōr Cato quam Cicero: qui reos non
nunquam gravabat suo patrocinio, ac-
cusatione sublevabat. Nihil hic moror
illa magnifice sane dicta, Pulchrius est,
esse Phidiam, quam scriniarium aut co-
quum, quum horum opera magis ne-
cessaria sint reipublice quam signa Phi-
diæ. Pictorum ac statuariorum ars de-
lectandis oculis reperta est, id ubi pre-
sttit, absolvit munus suum. Eloquen-
tia quæ nihil aliud quam delectat, non
est eloquentia, nimis in aliud reperta,
quod

quod nisi præstat , nec decora videri
debet bono viro. Verum, ut olim fue-
rit utilis eloquentia Ciceronis , hodie
quis est illius usus ? An in iudiciis ? Ibi
res agitur articulis ac formis , per *Pro-
curatores & Advocatos*, quidvis po-
tius quam Ciceronianos, apud judices,
apud quos barbarus esset Cicero. Ne-
que multo major usus in conciliis, ubi
singuli paucis aperiunt quod videtur,
idque Gallice , aut Germanice. Maxi-
mæ vero res hodie per *consilium*, quod
arcانum vocant , conficiuntur : ad id
vix tres homines adhibentur , illetera-
ti fere : reliquis licet consultare. Iam
etiam si res ageretur hodie Latine, quis
ferret Cicerone n ea perorantem quæ
dixit in *Verrem* , in *Catilinam* , in *Clod-
ium* , in *Vatinium* testem ? Quis sena-
tus tam ociosus , tam patiens , ut per-
peffurus sit orationes , quas dixit in
Antonium , quum in his tamen senilior
sit, minus redundans , minus exultans
eloquentia? Itaque cui tandem usui pa-
ramus hanc operosam Ciceronis elo-
quentiam? Num concionibus ? Vul-
gus Ciceronis linguam non intelligit:

& a-

& apud populum nihil agitur de Republica : sacris vero concionibus minime congruit hoc dicendi genus. Quis enim superest usus, nisi forte in legationibus, quæ Romæ præsertim Latine peraguntur, ex more magis, quam ex animo, & magnificentiæ causa potius, quam utilitatis gratia ? In his enim fere nihil agitur rei seriæ : in laudibus eius ad quem mitteris, in testificatione benevolentiæ illius à quo mitteris, & in locis quibusdam vulgaribus, consumitur omnis oratio. Quid multis ? Totum hoc eius generis est, ut rem magnam præstiteris, si speciem adulacionis vitaris, quam ipsam adulacionem non liceat. Frigidius etiam est, quod huic ex more respondetur, interdum non sine gravi tædio prolixæ dictiōnis, nonnunquam & pudore illius qui laudatur immodece ; saepe dicentis non pudore tantum, sed & periculo, dum sudat recitans quæ edidicit, dum hæret, dum sibi aliquoties excidit, vel oblivione, vel animi perturbatione. Quid autem admirationis habebant tales orationes, quum fere qui recitat

recitat, ab rhetore quopiam elaboratam
edidicerit? ut ad oratorem nostrum ni-
hil redeat laudis, præter recitandi for-
titudinem. Hic itaque præter saluta-
tionis officium, nihil agitur, sed quod
est serium, privatim literis & Gallicis
colloquiis peragitur. Quod igitur thea-
trum petet noster Ciceronianus? Scriber
epistolas Ciceronianas. Ad quos? Ad e-
ruditos. Paucissimi sunt: & hi nihil
morantur Ciceronianam phrasin, mo-
do sit *sana, prudens, munda, docta que*
oratio. Ad quos igitur? Ad quatuor Ita-
los, qui se nuper iactare cœperunt Ci-
ceronianos, quum, ut ostensum est, ni-
hil sit Ciceroni dissimilius, vixque te-
nuem umbram habeant Ciceronis.
Quod ipsum quicquid est, si minimo
constaret, si præsto esset ultro, si non
officeret maioribus commodis; fortas-
se non esset reiiciendum. Nunc fac, ra-
tionem tecum ineas, num hoc laudis, sit
tot vigiliis, tot sudoribus redimendum,
non sine periculo valetudinis; ut à
quatuor ineptis Italis adolescentibus
recipiaris in catalogum Ciceroniano-
rum. Nos. Non probas bene dicendi
studium?

studium? Bul. M. Tullius non requiri-
rità Philosopho eloquentiā. An quen-
quam existimas inter ethnicos philoso-
phos tam severum, ut putas cuius Chri-
stiano preferendum? HyP. Imo tota
Græcorum philosophia præ philoso-
phia Christi somnium est ac nugamen-
tum. Bul. Qua igitur fronte nos exi-
gimus à Christiano Ciceronianam e-
loquentiam, hoc est, & inimitabilem,
& quam ethnici viro gravi vix deco-
ram existimarunt. Nec statim male di-
cit, qui secus dicit, quam Cicero dixit.
Nec omnino, quod crebro repetendum
est, benedicit, qui non dicit apte. Ad
hæc, inutilis est armatura, qua quum
tantum ad ostentationem valeat, nec ad
manum est, ubi res virum postulat. In-
terdum res urget, ut eodem die virgin-
ti scribam usque epistolas. Quid hic faciet
meus Ciceronianus? Ad hæc, quotus-
quisq; nunc est qui Ciceroniana phra-
si capiatur? Quid quod Cicero varius
est in dicendo? Alius est, quum sermone
remisso placidoque docet Philosophiam;
alius in actionibus causarum; aliis in
epistolis; in quibus fere neglectus est &
illabora-

illaboratus sermo: atque hoc ipsum dicit epistolam, quæ in familiaris colloquii vicem successit. Annon igitur prepostere fecerit, qui ea cura conscribat epistolam de re familiari, qua Cicero meditatus est orationem pro Milone? Et nos epistolæ non longæ de rebus non ita magni momenti dabimus operam menstruam? Ne M. quidem Tullius tanti redempturus erat eloquentiam, quam præstat in causis; si tot vigiliis constitisset, quanti nobis constat epistola: quuni illis temporibus tantus esset in republica usus eloquètiæ, quum hoc studium publice privatimque floreret, quum longe parabiliior esset ea facultas. Iure derisus est quidam, qui multis diebus se torserat, nec adhuc potuerat orationis exordium invenire, quod affectaret melius dicere quam posset. Est in Cicerone felix quædam facilitas, naturæ donum: est nativa perspicuitas. Hoc si nobis natura negavit, quur nos ipsos frustra discruciamus? Quanto vero longius absunt à sana mente, qui temporibus alienis, qui rerum humanarum tota inversa scena, quum

quum vix usquam sit Ciceronianæ dictionis usus, hoc uno studio sese macerant, ut videantur Ciceroniani, nec quicquid aliud quā Ciceroniani? Nos. Belle tu quidē rhetoricas: verū hunc affectum non possum excutere, adeo penitus insedit animo meo. BUL. A mediocre emulandi studio te non revoco, modo qua est optimus, hac æmuleris, modo æmuleris potius quam sequaris, modo studeas æqualis esse verius, quā similis, modo ne pugnes adversus genium tuum, modo ne sic affectes congruere Ciceroni tuam orationem, ut rei, de qua loqueris, non congruat. Super hæc omnia, absit anxietas, quæ nusquam non est infelix; sed haud alibi, quam in dicendo infelior. Postremo ne sic affectus sis, ut si quod sequeris, non assequaris, vitam acerbam putas, nec vivere libeat non Ciceroniano, quum tot sint hominum eruditorum millia, qui sine hoc titulo & vivi laudem egregiam & mortui nominis immortalitatem sunt assequuti. Nos. Hunc in modum nuncquidem affectus sum. BUL. Idem affectus & me quondam

142 ERAS. ROTEROD.
dam habuit, sed ab eo morbo revalui.
Nos. Quo tandem pacto? BUL. Adhi-
bui Medicum. Nos. Quem? obsecro.
BUL. Facundum & efficacem. Nos.
Quem? inquam. BUL. Ad quem nihil
Aesculapius aut Hippocrates. Nos. E-
necas. BUL. Quo nemo paratior, nec
amicior, nec fidelior. nec curat hepar
aut stomachum: hominis intima sa-
nat. Nos. Si nomen edere gravaris,
saltem indica pharmacum. BUL. Et no-
men & pharmacū scies: Οὐ λόγος τῷ λόγῳ
mihi medicatus est. HYR. Verissima
prædicas, Ψυχῆς ροστὸς ἔγινατος λόγος.
BUL. Sic ab eo morbo revixi, Nosopo-
ne. Quod si voles hic aliquantis per
eius quam prius gessi, personam sus-
cipere, ego τῷ λόγῳ vices obiero. Nos.
Suscipio, quando ita videtur. BUL.
Quum me vehemens teneret morbi
paroxysmus, sic adortus est medicus,
quemadmodum nunc loquor tibi. Pu-
dor, inquit, te malus urget, infelix, qui
ferre non possis convicium cum tot homi-
num millibus commune. Nos. Quod
nam? BUL. Quia negaris esse Ciceronia-
nus. Nos. Isthuc me discruciat, fateor.
BUL.

ul. At responde mihi per Musas, quem
ihi dabis Ciceronianum, prater unum
ciceronem? A veteribus ordiamur. In
ratorum catalogo, quem per longum
n Bruto contexit M. Tullius, vix
uo sunt, quos dignetur oratorum ti-
ulo: tantum abest, ut Ciceroniani vi-
eri queant. Iam C. Cæsar Ciceronia-
us dici non potest, vel quia vixit iis-
em temporibus, vel quia longe aliud
licendi genus sibi proposuerat, con-
tentus eleganter proprieque dicere. At
hæc quantula est Ciceronis portio?
Neque enim tam præclarum est, orato-
rem Latine dicere, quam turpe, nescire
Latine. Ad hæc, nihil extat Cæsaris
oræter epistolas aliquot, & commen-
tarios rerum ab ipso gestarum, quan-
quam eruditi de horum autore vehe-
menter ambigunt. Nulla certe extat
oratio, quum hic demum excelluerit
Cicero. Idem mihi dicere licet de M.
Cælio Plancio, Decio Bruto, quorum sa-
tis multas habemus Epistolas, Tiro-
nis studio servatas, pauciores Cn. Pom-
peii, L. Cornelii Balbi, Lentuli, Cassii,
Dolabellæ, Trebonii, P. Vatinii, Servii
Sulpitii,

Sulpitii, Auli Cecinnae, Bithynii, M. Bruti, Asinii Pollionis, C. Caesaris, & si qui forte sunt alii, quos constat eadem aetate fuisse cum Cicerone, ut non magis conveniat, M. Cetium dici Ciceronianum, quam Ciceronem Cetianum. Nec in his epistolis quicquam cogruit praeter sermonis Romani dilucidam & inaffectionatam elegantiam. At in hoc non est totus Cicero, quem tibi proponis amulandum. Quid enim nunc commemo-
rē de Crispo Salustio, qui cum eiusdem fuerit aetatis, dictione dissimilimus est Ciceroni? Nos. Nec commemora mihi priscos illos horridos & impexos, cum nondum una cum moribus entuisset eloquentia, nec eos, qui pariter cum Cicerone decurrerunt: eos refer, qui Ciceronem secuti sunt. Bul.
Age, num tibi Seneca videtur Ciceronianus. Nos. Nihil minus, praesertim in oratione soluta. Nam tragœdiæ, quæ probantur a doctis, vix videntur a Seneca scribi potuisse. Bul. Num Vale-
rius Maximus? Nos. Tam similis est Ciceroni, quam mulus homini, adeo ut vix credas vel Italum fuisse qui scripsit,

scripsit, vel hoc ætatis quod præ se fert,
vixisse, tam diversum est totum dictio-
nis genus: Afrum quempiam esse di-
cas, nec ullum carmen elaboratius.
BUL. Quid Suetonius? Nos. Non pau-
lo longius abest à Cicerone, quam Se-
neca, nec verbis, nec structura, nec
perspicuitate, nec figura dictionis, nec
urbanitate referens M. Tullium. BUL.
T. Livium hochonore dignatis? Nos.
Primum historicus est; Deinde incom-
positus; nonnullis etiam *Patavinita-
tem* quandam resipere dictus est, hoc
est, minus Romane dicere. BUL. Iam
Cornelium Tacitum conferre non au-
dio. Nos. Nec opus. BUL. Fortasse
Quintilianum recipies in hoc album.
Nos. Is affectavit etiam Ciceroni dis-
similis esse. Cuius utinam extarent de-
clamationes; Nam quas habemus, mi-
nimum habent Ciceronis. BUL. Sed
habeo, quem non contemnas, *Quin-
tum Curtium*. Nos. Historicus est. BUL.
Est; sed in Historiis extant aliquot or-
ationes. Nos. Cæteris candidior est;
sed nihil, aiunt, ad *Parmenonis suem*.
Habet multas Sermonis formulas à

G

Cicero-

Ciceronianis diversas. Bul. Si hunc reiicis, non recipies, opinor, *Aelium Spartianum, Iulium Capitolinum, Aelium Lampridium, Vulcatium Gallicanum, Trebellium Pollionem, Flavium Vopiscum, Aurelium Victorem*. Nos. In his vix est quod probes, præter historiæ fidem; tantum abest, ut eos Ciceroniani cognominis honore digner. Nam ægre tacentur sermonis Latinæ castimoniam. Bul. En adest *Probus Æmilius*. Nos. Candidus est laudator omnium, quorum vitam describit, ut encomiasten dicas verius, quam historiographum. Bul. An *Amianum Marcellinum* fortasse recipies. Nos. Difficilis est in eloquendo, ac subinde compositio carmen moliri videtur, quum dicit, *ut captivos redderet nostros. Velleum Paterculū* citius agnoverim, quamquam nec illum dignabor hoc honore. Bul. Minus, opinor, agnosces epitomographos, *Florum, Eutropium & Solinum*. Nos. Agnoscam, si quisquam eruditus illos agnoscit, hoc sene nomine. referunt enim quos imitantur. Bul. Verum retro mihi cursus flecten-

flectendus est, duos *Plinios* prætermisimus. Maiorem scio non feres hic nominari, Iuniorem fortassis admittes. Nos. Imo qui sunt huius causæ censores, cum primis vetant contingi ab adolescentibus huius epistolas, ne pro Ciceronianis evadant Pliniani. *Bul.* At felicius scripsit orationem, qua Traianum laudat. N o s. Felicissime, sed Ciceronem non exprimit. *Bul.* Poëtas sciens prætereo, facile divinans quid sis responsurus, etiamsi clarissimos ac felicissimos omniū proposero, *Virgiliū*, *Horatiū*, *Ovidium*, *Lucanum & Martialem*. N o s. In *Horatio* nullum Ciceronis vestigium. In *Virgilio* nonnullum, licet obscurum. *Ovidius* inter poetas Cicero videri posset. *Lucanus* dictus est *Oratori*, quam Poetæ similior, sed alienissimus ab imagine Ciceronis. *Martialis* ad Nasonis facilitatem plurimum accedit, & aliquid Ciceronianæ laudis illi poterat tribui, ni in libros aliquot epistolis prefatus esset, Deum immortalē, quam non Ciceronianis! *Bul.* Quid si proferam *Lucretium*? N o s. Eadem

G 2 opera

opera profer & *Ennium* & *Lucilium*.
BUL. *A. Gellii* candidissimam phrasim
mirantur eruditi. Nos. Nec argumen-
tum convenit, nec phrasis primum af-
fectata, & verborum copia pene super-
fluens, rerū supellectile frugalis. BUL. En-
tibi *Macrobius*. N o s. *Æsopicam corni-
culam* mihi nominas, ex aliorum pan-
nis suos contexuit *centones*. Itaque sua
lingua non loquitur, et si quando lo-
quitur, Græculum Latine balbutire
credas. Quod genus est illud ex com-
mentario in somnium Scipionis secun-
do. Et hoc esse volunt quod Homerus
divinarum omnium invētionum fons
& origo, sub Poetici nube figmenti,
verum sapientibus intelligi dedit. BUL.
At *Symmacbum* in epistolis argutum
admirantur quidam. N o s. Admiren-
tur quibus studio est moleste potius,
quam bene dicere. BUL. Sed heus, *A-
puleius* nobis præteritus est. Nos. Hunc
Ciceroni conferam, quum libebit
graculum comparare lusciniæ. BUL. Sit
sane, in *Afino* & *Floridis*, at in Apo-
logiis accedit. N o s. Minus quidem
abest, sed immēso sequitur intervallo.

Cæte-

CICERONIANUS. 149

Cæterum & Martianum Capellam ob-
litus es, si tales libet proferre. BUL.
Quid si veniamus ad semichristianos?
Quis tibi videtur Boëtius? Nos. Egre-
gius Philosophus, poeta non pessimus,
à Ciceronis dictione longe semotus.
BUL. Quis Ausonius? Nos. Ingenium
ac doctrinam tribuo; stylus aulæ deli-
cias licentiamque resipit, quemadmo-
dum & vita: Ciceronianus adeo non
est, ut studio habuisse videatur aliter
dicere quam dixit Cicero. Proinde
qui Ciceronianum nomen illi velit ascri-
bere, pro honore contumeliam irro-
garit homini, non aliter quam si quis
Germanum appellaret, qui studeret
haberi Gallus, etiam si Germanus es-
set. BUL. Nete longis ambagibus cir-
cumagam, veniamus si videtur ad Chri-
stianos, si quem forte reperiamus, qui
Ciceronianus dici mereatur. Inter
hos, opinor, probabis Lactantium,
qui Ciceronianæ eloquentiæ lacteo
flumine manare dictus est. NOS. Di-
ctus, sed ab eo, qui Ciceronianus non
erat. BUL. Verum illud inficiari non
potes, Lactantium Ciceronis eloquen-

G. 3. tiam

150 ERAS. ROTEROD.

tiam affectasse. Id declarat in tertium
Institutionum librum præfatio, in qua
defensurus Christianæ Philosophiæ
veritatem, optat eloquentiam, si non
Tullianam, certe Tullianæ proximā.
Nos. Nec proorsus infeliciter affectavit,
quanquam assequutus non est. B u L.
Qui sic? Nos. Quoniam in prima sta-
tim operis præfatione sic loquutus est.
Alioqui nihil inter Deum hominemque
distaret, si consilia & dispositiones illius
maiestatis aeterna cogitatio assequeretur
humana. Ubi Cicero dixit, dispositio-
nies, pro decretis? B u L. Imo dum Ci-
ceronianus esse studet, factus est Cice-
roni dissimilis. Est enim hoc Cicero-
nis, rem eandem duabus vocibus idem
aut propemodum idem significanti-
bis inculcare. Hinc est illud, consilia
& dispositiones. Qui scias an & voca-
lium hiatum captarit, ut Ciceronianus
esset, in consilia &, & rursus in cogita-
tio assequeretur. Fortassis & composi-
tionem affectavit, Scazonis clausula,
commāfiniens, velut in balneatore &
archipirata. Cuiusmodi clausulis fre-
quenter utitur in eadem præfatione, ut
in pri-

n prima statim periodo inhærere : &
ursus instruere possumus: ac mox, apud
Gr̄cos: atque iterum, luce orationis or-
nata: & aūdis aū, honesta susceptu, mox,
honorasti: nec multo post, nominis
radas: iterum, ut sequerentur horta-
rer: item aliquanto post, reliquerunt.
Hoc certe Tullianū habet, quod sub-
inde ditrochæo finit, ut contulerunt,
convocamus, sopiamus, inchoamus: se-
mel ponit in clausula, quæsiſſe videa-
tur. Hæc indicant, illum magno stu-
dio Ciceronis imaginem affectasse. Ve-
rum hoc nomine iustius reiiceres La-
etantium à titulo Tullianorum, quod
nec eruditionem, nec vim, nec pe-
ctus attulerit ad defensionem Philo-
sophiæ Christianæ, quæ Marcus Tul-
lius attulit ad actionem causarum ci-
vilium. E reliquorum numero, quem
primum aut ultimum proferam? Cy-
prianum? Nos. Christiane scripsit
verius, quam Ciceroniane. Bul. Hi-
larium? Ohe, nihil simile. Difficilis
est & obscurus in eloquendo: & Gallico,
ut inquit ille, cothurno attollitur, ver-
ba quoque multa secum trahens, quæ

G 4 non

non sunt Tullianæ puritatis. Bu. *Sulpitius*, opinor, videbitur hoc honore dignus. Nos. Est ille quidem & mollior & iucundior, & dilucidior, & illaboratior Hilario, sed phrasis Gallum fuisse declarat. Non deest pietas, sed abest vis & gravitas, & est floridum dicendi genus magis, quam nervosum. Bu. *Tertullianum* igitur admittes. No. Irrides: is prudens ac sciens obscuravit malis verbis bonas sententias: vel ipso durior Apuleio. Bu. Certe facundissimum illum simul & doctissimum *Hieronymum* non repelles. Nos. Agnosco virum doctrina facundiaque præcellentem: Tullianum non agnosco, qui flagris ab imitatione Ciceronis depulsus est. Bu. *Augustinum* igitur? No. Is hoc habet Ciceronis, quod prælongo ambitu circumducit periodum; ut frequenter ægre revocet à diverticulo in viam. Verum non æque ac Cicero, prolixum Orationis ductum, membris & incisis distinguit, nec facilitatem in dicendo, nec felicitatem in tractando reddit. Bu. *Paulinum?* Nos. Vix umbram haber Ciceronis, nec sententiis,
nec

nec verbis admodum felix. Bu. *Ambro-*
sium igitur. Nos. Romanum Oratorem
agnoscas, non Ciceronianum. Gau-
det argutis allusionibus, acclamatio-
nibus, nec præter sententias quicquam
poquitur: membris, incisis, compari-
bus numerosus, ac modulatus, suum
quoddam dicendi genus habet aliis
inimitabile; sed à Tulliano genere di-
versissimum. Bu. Saltem agnosce Ro-
manum *Gregorium*, eius nominis in-
ter Pontifices primum. Nos. Agnosco
virum pium; ea loquentem quæ sentit.
Et hic proprius accedit ad M. Tullium
quam Ambrosius; sed fluit lutulentus,
& Isocraticæ structuræ quasi servit ora-
tio, quod est à Cicerone alienum. Sic
enim puer in scholis assueverat. Bu.
At Tusci *Leonis*, qui fuit eius nominis
primus Romanæ urbis Pontifex, elo-
quentiam mirantur omnes. Nos. Est
fateor huius bene numerosa, satisque
perspicua dictio, nec ineptis sensibus,
sed nihil ad Ciceronem. Bu. Quid si ti-
bi *Bernardum* è Burgundionibus ad-
ducam? Nos. Agnosco virum bonum,
quæ pars est Oratoris, natura compo-

G 5 fitum

situm ad urbanitatem & ad dictionis
leporem: sed adeo non Ciceronianum;
ut ex scriptis vix suboleat, unquā illi
lectum Ciceronem. Bu. Posteaquam
hunc reiicis, non ausim tibi propone-
re *Bedam*, *Remigium*, *Claudium*, *Hesychium*,
Anselmum, *Isidorum*. Nos.
Desine mihi *κολοσσας* istos commemo-
rare, quum aliena lingua loquantur.
Deteriora faciunt quæ referunt: dum
sua promunt, vix loquuntur. In his
ægrotabat eloquentia. Bu. At vereor
ne mortuam dicas, si posteriores com-
movero. Prætermittam igitur *Alexan-*
drum Halensem, *Petrum Gandavensem*,
& huius farinæ scriptores inumeros:
duos κορυφαις proferam, *Bonaventu-*
ram & *Thomam*. Nos. *Bonaventura*
satis affuit verbis, sed qualibuscun-
que. *Thomas Aristotelicus* prorsus est,
ἀπαθής in dicendo, tantum hoc agens,
ut doceat lectorem. Bu. Verum in
quæstionibus. Ceterum ubi Rhetorem
aut Poëtam agit, satis spirat Cicero-
nem. Nos. Quæ mihi narras poëmata?
mihi vero nūquam videtur infantior,
quam quum affectat oratoriæ dictio-
nis

is fluxum, id quod facit in tractanda
materia de eucharistia. Sed age missos
ac *Theologos* istos *scholasticos*, à qui-
bus frustra requiras ullam eloquen-
tiam, nedum Ciceronianam: alios
profer, si quos habes. Bu. Age redibi-
mus ad aliud scriptorum genus nostro
seculo vicinus. Nam aliquot ætatibus
videtur fuisse sepulta prorsus eloquen-
tia, quæ non ita pridē reviviscere cœpit
apud Italos, apud nos multo etiam
rursum. Itaque resurgentis eloquen-
tiae princeps apud Italos videtur fuisse
Franciscus Petrarcha, sua ètate celebris
magister magnus, nunc vix est in manibus:
ingenium ardens, magna rerum co-
gnitio, nec mediocris eloquendi vis.
Nos. Fateor. Atqui est ubi desideres
in ea lingua Latine peritiam, & tota
dictio resipit seculi prioris horrorem.
Quis autem illum dicat Ciceronianū,
qui ne affectat quidem. Bu. Quid
attinet igitur referre *Blondum* ac *Boc-*
catium, hoc inferiores tum in dicendi
viribus, tum in Romani sermonis pro-
prietate? Ne *Ioannem* quidem *Tortel-*
lium audies. Nos. Non audiam in his

156 ERAS. ROTEROD.

quidem comitiis. Bu. Hunc sequutus
est ingens proventus eruditorum, cer-
tatum fese ad Ciceronis imitationem
componentium. Ecquem ex hoc nu-
mero dignaberis istius cognominis
honore? Num *Franciscum Philephum?*
Nos. Plane dignarer, si tam placeret
eruditis omnibus quam placuit sibi. Et
affectavit quidem illo seculo Cicero-
nis effigiem, sed parum feliciter. Nec
usquam illi dissimilior est, quam ubi
maxime oportuit esse similem, nimi-
rum in orationibus. Nam in epistolis
satis adumbrat M. Tullium. Neque hec
dixerim in cuiuspiam contumeliam.
Agnosco viros æterna posteritatis me-
moria dignos, ac de studiis optime me-
ritos; sed divinum quiddam est esse
Ciceronianum. Bu. *Leonardus Areti-*
nus mihi videtur alter Cicero. Nos. Fa-
cilitate dictionis ac perspicuitate satis
accedit ad Ciceronem: sed nervis a-
liisque virtutibus aliquot destituitur:
alicubi vix tuetur Romani sermonis
castimoniam: alioqui vir doctus iuxta
ac probus. Bu. *Guarinum* sat scio non
recipiēs, nec *Lapum*, nec *Accioialum*,
nec

nec Antonium Becarium, nec Franciscum Barbatum, nec Antonium Tudertinum, nec Leonardum Iustinianum, nec Achillem Bochium, & si qui sunt, qui mihi nunc non succurrunt, maxime quod horum pleriq; non alio monumento nobis innotuerunt, quam vertendis Græcis, ubi nulla laus inventionis, quæ præcipua pars est eloquentiæ. Nos. Istorum neminē contemno; neminem tamen dignabor Tulliani cognominis honore. B. L. Proferam itaque Pogium Florentinum, vividæ cuiusdam eloquentiæ virum. N o s. Naturæ satis erat, artis & eruditionis non ita multum: interim impuro sermonis fluxu, si Laurentio Vallæ credimus. B. Vallam igitur in illius locum substituimus. Nos. Is proprius accedit ad curram ac subtilitatem Quintiliani, quam ad illaboratam Ciceronis facilitatem, quanquam cæteris elimatiōr puriorque. Bu. Multos prætero sciens, quorum nomina, sat scio, non ferent aures tuæ: eximios tantum refero. Si quem alium, certe magnum illum Hermolaum Barbarum in huius cognomini

158 ERAS. ROTEROD.

nis honorem admittes. Nos. Vere magnum ac divinum hominem protulisti; sed in dicendo Ciceroni dissimilimum, & ipso pene Fabio Plinioque elaboratiorem, cuius eloquentiae non-nihil effecit Philosophiae studium. Bu. Quid Ioannem Picum Mirandulæ comitem? Nos. Indolem plane divinam narras, ingenium ad omnia factum; sed huius quoque dictionem nonnihil vitiavit linguarum ac Philosophiae atque etiam Theologiæ cura. Bu. No-sti gentilem huius Franciscum Mirandalum. N o s. & s' i s' aiunt. nimirum Philosophus ac Theologus est: alioqui vir magnus. Cæterum qui convenit, ut eum recenseas inter Ciceronianos, qui cum Petro Bembo disputans, damnat additos exprimendo Ciceroni? Bu. Næ tu summa in laudem illi tribuisti, si quis tamen omnino nimium Theologus esse potest. N o s. Potest ad huius palmæ conditionem. Bu. Bene habet: unum, ni fallor, reperi, quem non reiicies, Angelum Politianum. Nam Marsilium Ficinum proferre non audeo. Nos. Fateor, Angelum

elum prorsus angelica fuisse mente,
arum naturæ miraculū, ad quodcun-
que scripti genus applicaret animum:
sed nihil ad phrasim Ciceronis; diver-
sis virtutibus suspiciendus est. Bu. Si
ducam in hunc ordinē Codrum Vraeum,
Georgium Trapezontium, si Theodorum
Gazam, Ianum Lascarem, Georgium
Mœrulam, M. Musurum, Marullum,
prope divino, quid dicturus sis. Sub-
movebis ab hoc certamine totum Grē-
corum genus, quibus invisus est tuus
amasius Cicero. Verum nolim in his
comitiis habere suffragium iram, o-
dium, aut amorem. Nos. Nec habe-
bunt. De Iano, quoniam adhuc super-
est, dicendum est parcus: Morum co-
mitate generis nobilitatem p̄ se fert,
acri iudicio vir, multæ in epigamma-
tibus argutiæ: poterat inter Cicero-
niani cognominis candidatos nume-
rari, ni crebræ legationes ac regum
negotia revocassent hominem à Musis.
Codro nec Latinæ linguæ facultas dee-
rat, nec urbanitas, verum homo non
dissentiens ab Epicuro, neglexit hanc
laudem, ut non vulgarem, ita nec par-
vo pa-

vo parabilem. Georgium Trapezontium
fateor virum egregie doctum , deque
re literaria pulchre meritum , & hoc
absolutiorem *Theodorum Gazam*, quo
rum ille se ad Ciceronis dictionem ef
fingendam studio composuisse vide
tur , hic Aristotelem exprimere ma
luit, quo non aliis felicior, sive vertit
Græca Latine, sive *Latina Græce*: quum
sua loquitur, duo quædam obstrepunt
delicato lectori, Philosophiæ studium,
in quo totus erat, & illud *γράπτον* Græci
sermonis , quod Latine loquentes se
qui solet , ac vix unquam dediscitur.
Bu. Quid vetat quo minus Græcus ab
solvat Romanam linguam , si Britan
nis ac Phrysonibus hoc contigit? præ
sertim quum sermo Græcus tum in
verbis , tum in tropis plurimam ha
beat affinitatem cum Latino. N o s .
Quid Britannis ac Phrysonibus conti
gerit, aliis æstimandum relinquo ; mi
hi videtur affinitas sermonis obstarre
puritati. Citius enim pure Romane
loquetur Hybernus, quam Gallus aut
Hispanus. Quemadmodū citius Gal
lus discet Germanice loqui pure, quam
Italice

Italice. 28
Georgium
ficio, an
reddent
ut cœles
Manu
nus hanc
rum prop
raduum
re, in ca
tum, or
teramve
reliqua
canno. So
remittit à D
Romani so
pus. Sic, fat
prosigni
eleganti
tas, m
nancy
erat, b
latus,
nonni
nem; fe
gnomē
calculi;

talice aut Hispanice. Sed pergam.
Georgium Marulam Alexandrinum esse
ocio, an Græcus fuerit nescio, vir in
leddendis Græcis splendidus & elegās,
ut cū veteribus multis conferri queat.
Marulli pauca legi, tolerabilia, si mi-
nus haberent paganitatis. M. Musu-
rum propius novi, virum insigniter e-
ruditum in omni disciplinarum gene-
re, in carmine subobscurum & affecta-
rum, oratione prosa, præter unam al-
teramve præfationē, nihil quod sciam
preliquit: mirabar hominem Græcum
tantum scire Latine. Et hunc fortuna
etraxit à Musis, dum Leonis favore
Romam accitus, incipit Archiepisco-
pus esse, fato præreptus est. Bu. Reci-
ties igitur Pomponium Letum. Nos. Is
elegantia Romani sermonis conten-
tus, nihil affectavit ultra. Bu. Plati-
nam igitur? Nos. In historia valitus
erat, si nactus fuisset argumentum fe-
dilicius. In optimo civi & Panegyrico
non nihil accedit ad Ciceronis imagi-
nem; sed tanto intervallo, ut hoc co-
gnomē non promereatur eruditorum
calculis; alioqui vir doctus, facundus,
& ni-

& ni fallor, bonus. *Bul.* *Quid Philip-*
pum Beroaldum maiorem? *Video, ab-*
nuis; id sc̄iebam fore. *Nos.* *Imo an-*
nuo, si mihi commendas hominem de
literarum studiis pr̄eclare meritum:
si postulas eum in Ciceronianorum
asscribi catalogum, abnuo. *Philippum*
Beroaldum iuniorem citius recepero,
quanquam is per pauca misit in literas.
Bu. Iam frustra tibi recenseam *Geor-*
gium Valam, Christophorum Landinū,
Mancinellum, Petrum Marsum, Bapti-
stam Pium, Cornelium Vitellium, Nico-
laos Leonicenum & Leonicum, Bartho-
lomaum Scalam, Paulum Cortesum,
Petrum Crinitum, Iacobum Antiqua-
rium. *Nos.* Ut tu farrigine quadam
confundis diversos! *Mancinellos, Vi-*
tellios, Marsos file, quum agitur de e-
loquētia. *Baptista Pius* sao more loqui
conatus est. *Scala* sibi videbatur *Tul-*
lianus, Politiano ne Latinus quidem
videtur, adeo ut ne sensum quidem
communem illi tribuerit. *De Paulo*
Cortesio post dicetur. *Petrus Crinitus*
multum abest à charactere Ciceronia-
no, quanquam hominis eruditionem
ample-

mplector. *Leonicenus* Medicus erat,
non Rhetor. *Leonicus* in adytis Philo-
ophiaæ, præsertim Platonicæ, semper
eligiose versatus, ad Platonis ac Cicce-
ronis Dialogos effingendos sese com-
osuit, & præstat eloquentiæ tantum,
quantū fas est hodie à tali Philosopho
equirere; Ciceronianus appellari nec
pse cupiat, ni fallor; adhuc enim su-
bereſt, vir non minus integris mori-
bus, quam eruditione recondita. Bu.
Quid de Domitio Calderino? Nos. Bo-
nia ſpes erat, ni Romanæ deliciæ, mox
præpropera mors intercepifſent iuve-
nis bene cœptum in studiis curſum.
Bu. Porro *Scipionem Carteromachum.*
Nos. Agnosco virum citra ostentatio-
nem in utraque literatura doctum; cæ-
terum ex his, quæ ſcripsit, non appa-
ret illum affectasse Tullianam eloquē-
tiā. Bu. Non reiicies, opinor, *Hie-
ronymum Donatum, Patritium Vene-*
tum. Nos. Epistolæ, quod pene ſolum
illius habemus, declarant, illum quid-
vis præſtare potuisse, ſi voluiffet huc
animum intendere; ſed reipub. nego-
tia distraxerunt hominem ab otio li-
tera-

terario. Bu. *Antonium Sabellicum?* N
Agnosco, natura facundum, nec arti
expertem. Nec infeliciter rhetorici-
atum. In historia sat splendide ver-
satus; sed in hac tantum, quæ suum di-
cendi genus desiderat. Bu. Haec tenuis
de mortuis plerisque, nunc vivorum
ut aiunt, meminisse oportet, de qui-
bus fortasse vereberis, quid sentias,
proloqui. Nos. Minime: quandoqui-
dem fateor, hoc laudis vix ulli morta-
lium adhuc contigisse. Bu. Nostri *Pau-*
lum Æmylium? Hominis & recondi-
tam eruditionem, & diligentiam, &
vitæ sanctitatem, & summam in histo-
ria fidem exoscular: Tullianam dictio-
nem nec affectavit, nec habet. Bu. Pro-
fero *Baptistam Egnatium*. Nos. Virum
non minus probum & integrum quam
eruditum & eloquentem nominasti:
sed cui Tulliani cognominis honorem
negant doctorum suffragia. Docte lo-
qui maluit, quam Ciceroniane, &
quod voluit, assequutus est. Bu. En-
tibi *Paulum Bombasium*. Nos. Evidem
exoscular *Paulum Bombasium*, prorsus
aurei pectoris hominem, quo vix alias
uolum

inquam vixit amico amicior; sed vale-
dinis parcens, non admodum in-
sultit stylo. Mox, ut erat animi abiecti,
ordidorum competitorum improbis
contentionibus offensus (nam Bono-
iax publico salario Græce profiteba-
tur) ad reipub. negotia sese contulit;
tandem accitus Romam, augere rem
haluit, quam literis insenescere. Bu-
ortassis æquior eris iunioribus. Quid
enses de *Andrea Alciato*? Nos. Refe-
ram, quid eruditis sentiant, qui proprius
omnem noverunt, quam ego. Quam
audem. M. Tullius partitur inter Q.
cævolam & M. Crassum, quorum hic
dictus est eloquentium iuriſperitissimus,
ille iuriſperitorum eloquentissimus, to-
tam in hunc unum competere iudicat.
Quid possit eloquentia, declaravit in
præfatione, quam Cornelio Tacito
præfixam legimus. Nam in annotatio-
nibus docere proposuit, non rhetori-
cari. Bu. Ex Italis, opinor, non ita mul-
tos prætermisimus memorabiles. Sed
heus, occurrit Hieronymus Alexander,
nuper favore Clementis VII. Archie-
piscopus Brundusinus; quem fortasse
præte-

266 ERAS. ROTEROD.

præteritum non oportuit in hac recensione. Nos. Quid is possit in hoc genere, non satis liquet ex his quæ scripsit. Nam & admodum pauca venerunt in Iucem, in quibus ipsis non videtur hanc laudem ambisse: & iam pridem civilia bellicaque negotia alio rapuerunt hominem, peritia linguarum eleganter instructum, ac prorsus indignū, qui prophanis negotiis serviat. **BUL.** Evidē arbitror, *Albertum Corporum principem*, propius ad Tullianam phrasim accedere quam Aleandrum. Nihil hic edidit hactenus, quod equidem sciam: unicum duntaxat librum, aut si mavis prolixam epistolā ab illo scriptam vidi, qua respondet Erasmo; tametsi sunt, qui ceu compertum asseverant, eius operis alterum esse Fabrum. Nos. Accedit ille quidem, quisquis est, quatenus licuit homini in theologicis ac philosophicis literis ab adolescentia versato. **BUL.** Vides, quam multos celeberrimi nominis scriptores commemorarim, Nosopone, quorum nemini fateris Tulliani cognominis decus obtigisse. Fortasse nonnulli fal-

lunt

nunt meam memoriam; tu suggere, si
quos nosti, Hypologe. Hyp. Duos Cœ-
duos, Rhodiginum & Calcagninum, ne-
cchio an volens prætermiseris. Bu. Pla-
ne imprudens. Nos. Rhodiginus vir e-
rat pius & variæ lectionis, in eloquen-
tia certamen haud quaquam ascisen-
sus: alter tum eruditione, tum eloquē-
ria superior: stylus elegans & ornatus;
sed non nihil resipiens philosophiam
scholasticam; quæ res hactenus officit,
non ut non possit inter facundos nu-
merari, sed ne inter Ciceronianos. Bu.
Pauculos prætereosciens, ad quorum
commemorationē ipsa se nos reduceret
tempestivius. Interim, si placet,
in Galliam, & olim & hodie studiis
florentissimam, aliquantis per migra-
mus, ex ea dūtaxat præcipuos relaturi,
qui nuper scriptis in lucē editis eloquē-
tię laudē emeruerūt. Robertus Gaginus
non ita pridē habitus est magni nomi-
nis, dictione tamen quam scriptis ven-
dibilior. Nos. Verum suo seculo; nunc
vix inter Latine loquētes reciperetur.
Bu. Quid commemorem duos fratres
Ferdinandos? Nos. Non feram. Bu. L.

Quid

Quid si *Guidonē Iuvenalē*? Nos. Multo minus. Bu. Quid si *Iodocum Badiū*? Nos. Istū citius admiserim in hoc laudis certamen, quā Apuleiū, nec infelicit̄ omniuo cessit conatus Radio; adeſt illi facilitas non indocta: felicius tamē cessurus, niſi curæ domesticæ reiq; parandæ studiū interrupiſſent ociū illud Musis amicum, huius laudis candidato necessarium. Bu. Fortaffis huius honorem tituli tribues Galliarum decori *Guilhelmo Budao*. Nos. Qui tribuam, quod ille nec ambit, nec agnosceret, si tribuero? Quanquam is alioqui eximiis variisq; dotibus suspiciendus est. Bu. *Iacobus Faber* habetur celebratissimus. Nos. Vir pius & doctus, sed qui Theologice dicere maluerit, quā Tulliane. Bu L. *Ioannem Pinum* fortaffis agnosces. Nos. Posset inter huius laudis competitores numerari, niſi & hunc negotiorum tumultus & Ecclesiastica dignitas à studiis avulsifſent. Olim certe præclarum sui specimē dedit, quum Bononiæ Musarum sacra coleret. Nunc Episcopum audio factum. Quid accesſerit eloquentię, nescio. Fieri potest, ut plus

plus accesserit eruditionis, quam dignitatis. Bu. Agnoscis Nicolaum Beroal-
dum? Nos. Agnosco dictioonis illabora-
to fluxu Pino non dissimilem; verum
is in hoc genus nunquam nervos intē-
dit suos, dicendo quam scripto feli-
cior. Quid possit, satis divino, sed est
magni laboris fugitantior. Bu. Franci-
scum Deloinum non vererer obiicere, si
se talem præstare potuisset in oratione
librove, qualem se præstitit in episto-
lis ex tēpore scriptis ad amicos. Quod
sane prodigii simile videri possit in ho-
mīne, qui seculo non admodum feli-
ci, totam pene ætatem in Accutis,
Bartholis ac Baldis contrivisset. In li-
teris politioribus, & senex & feliciter
repubuerat. Hūc nuper mors terris eri-
puit, ipsi quidem matura, senex enim
mortuus est, studiis vero quibus eve-
hendis ornandisque vir optimus natu
videbatur, præpropera. Superest Lazarus Bayfius, qui unico libello de vesti-
bus eoque non magno magnam lau-
dem meruit, summamque spem de se
præbuit, si quo cœpit cursu, perget in
literarum stadio. Quanquam ad do-

H cen-

cendum appositus , argutus esse ma-
vult, ut videtur, & Atticus, quam Ci-
ceronianus. Bu. Succurrit etiamnum
par unum, nequaquam, ut arbitror, fa-
stidiendum. Nosti *Claudium Cantiun-*
culam Metensem; & *Cornelium Sceppe-*
rum. Nos. Uterque mihi & è convictu
notus est. *Cantiuncula*, ut est ingenio
festivo, in quovis argumento tractan-
do suavissima canit , præsertim oratio-
ne prosa: quantum valeat carmine ne-
scio, nec infeliciter properat ad exem-
plar Ciceronis. Fluxum , perspicuita-
tem, copiam ac iucunditatem M. Tul-
lii propemodum assequutus est. Sed
iam pridem in principum legationi-
bus *fabulam* agit *motoriam* , quum
hoc negotium altissimam quietem de-
sideret: & tamen ita quotidie se ipsum
vincit, quasi per terras mariaque vo-
litans , Musas omnes secum ducat co-
mites. Habet hoc eximum, quod iu-
risprudentiam , ac philosophiæ cogni-
tionem, eloquentiæ conciliavit. *Scep-*
perus, præterquam quod in omni disci-
plinarum genere versatus est , pari fa-
cilitate & solutam orationem texit &
carmen:

carmen: quamquam & hic iam diu fa-
culam agit motoriam. Bu. De Ruello
quid sentis? Nos. Quod peritissimo
ei Medicæ dignum est; in vertendis
Græcis religiosæ fidei. Hoc laudis ma-
uit, quam haberi Tullianus. Bu. Sed
ibi mihi ponendus est Petrus Mosella-
nus Trevir, inter Germanos, an inter
Gallos? Nos. Nihil refert, ad id sane,
quod nunc agitur. Bu. Agnoscis Cice-
ronianum? Nos. Admiror parem u-
riusque linguæ peritiam, ingenium
candidum, minimeque sordidum, in-
dustriam indefatigabilem, dictionem
vividam, floridam, ac dilucidam. Ni-
hil ab eo non erat expectandum, nisi
uuenem non ita pridem huius laudis
agonem ingressum præpropera mors,
gravi doctorum omnium mœrore, nec
evi studiorum dispendio, sustulisset è
medio. Bu. E Galliis igitur, si videtur,
iter flectamus in Angliam, non infeli-
cem ingeniorum altricem. Sed Germa-
num Brixium pene præterieram. Non
ignoras virum pari dexteritate in utra-
que lingua, sive carmen pangere velit,
sive prosam orationem condere: nec

H 2 minus

minus felicem Græcis in linguam Latinam transferendis. An ne hunc quidem recipies inter Tullianos? Nos Ille quidem adhuc in cursu est, copiam & lucem assequutus est, in nonnulli tamen M. Tullio dissimilis, sed ita ubonam de se spem præbeat, si ut facit totum se huic studio dederit. Interim lubet gnaviter currenti applaudere. B Nunc igitur in Britanniam. quæ quam multos habeat Tullianæ dictionis candidatos; tantum eos nominabo, quæ scriptis innotescere voluerunt. Si *Guil helnum Grocinum* proferam, respondebis, nihil illius extare præter unicam Epistolam, elaboratam sane & argumentac bene Latinam. Maluit enim nihil scribere, quam nihil videre, hominæ natura lusciosus. Ad Epistolarem argumentiam appositus, Laconismum amabat, & sermonis proprietatem; dices Atticum in hoc sane genere: nec aliud affectavit. Ciceronis copiam ferre non potuit, si quando legeret illius libros. Nec scripto solum, sed & dicendo Laconisabat. De hoc igitur non contendam. Sed *Thomam Linacrum* non

non verebor proponere. Nos. Novi
irum undique doctissimum ; sed
sc affectum erga Ciceronem, ut etiam
i potuisset utrumlibet , prius habuif-
et esse Quintiliano *similis* quam Cice-
oni; non ita multo in hunc æquior,
quam est Græcorum vulgus. Urbani-
atem nusquam affectat , ab affectibus
abstinet religiosius quam ullus Atti-
cus , breviloquentiam & elegantiam
amat , ad docendum intentus. Aristo-
telem & Quintilianum studuit expri-
mtere. Huic igitur vitio per me quan-
cum voles laudum tribuas licebit, Tullianus
dici non potest; qui studuerit
Tullio esse dissimilis. Bu. Restat Ri-
chardus Pacanus. Nos. Is quidem in-
ter Tullianæ facundiæ candidatos cen-
seri poterat , nisi nimium illi placuisset
extemporalis illa scribendi celeritas, &
nisi mox iuvenem è medio studiorum
cursu, Pontificum ac Regum negotia,
prophanis curis propemodum obruiſ-
ſent. Bu. Ab Anglia migrabo , si tibi
Thomam Morum produxero. Nos. Fa-
teor ingenium felicissime natum , &
quod nihil non potuisset efficere, si to-

tum his studiis vacare licuisset. Cæterum isto puero vix tenuis odor literaturæ melioris demigrarat in Angliam. Deinde parentum autoritas, ad leges eius gentis discendas, quibus nihil illiteratius, adegit: mox in causis agendis exercitatus, hinc ad reip. munia vocatus: vix succisivis horis respicere potuit ad eloquentiæ studia. Tandem in regiam pertractus, & regni regorumque negotiorum undis immersus, magis amare potest studia quam cole-re. Et tamen dicendi genus, quod asse-
sequutus est, magis vergit ad Isocrati-
cam structuram ac Dialecticam subti-
lитет, quam ad fusum illud Cicero-
nianæ dictionis flumen, quamquam
urbanitate nihilo M. Tullio inferior
est. Quoniam autem adolescens di-
versatus est in poëmatibus scribendis,
poetam agnoscas & in oratione prosa.
Bu. Angliam igitur relinquamus. Ne-
que enim nominabo Guilhelmū Lata-
merum, aut Reginaldum Polum. Quo-
rum prior vir pius Theologiam abfol-
vere maluit, quam Ciceronianam e-
loquentiam. Alter Ciceronis admirator

or summus & æmulator non infælix,
nihil adhuc suo nomine voluit in lu-
mem prodire. Quanquam in epistolis
familiaribus satis declarat quid va-
beat ; sed non traducam ea , quibus
ipse lucem nondum tribuit. Alio-
qui habet innumeros ea insula, sum-
mæ spei iuvenes ; sed interim censore
agimus non divinum. Quid au-
xem mirum, illic efflorescere iuventu-
rem ; ubi Rex ipse non solum præmiis
excitat bene nata ingenia ; verum et-
iam exemplo suo quamlibet pigris
subdit calcaria, duobus iam libellis te-
tatus, quantum & faveat pietati, &
ingenio facundiaque polleat. Nos. E-
go sane libellos istos maiorem in mo-
ndum admiratus sum, non abhorrentes
dictione Tulliana , nisi quod argu-
mentum & regia dignitas suum quod-
dam eloquendi genus desiderare vide-
tur. BuL. Quid supereft igitur : nisi ut
hinc navigemus in Hollandiam ? Nos.
Prius in Scotiam censeo. Bu. Non gra-
varer, si quem illic nossem quem te la-
turum existimem. In Daniam malo,
quæ nobis dedit *Saxonem Gramma-*

H 4 ticum,

ticum, qui suæ gentis historiam splen-
dide magnificeque contexit. Nos.
Probo vividum & ardens ingenium, o-
rationem nusquam remissam aut dor-
mitantem, tum miram verborum co-
piam, sententias crebras, & figurarum
admirabilem varietatem; ut satis admi-
rari non queam, unde illa ætate ho-
mini Dano tanta vis loquendi suppe-
tierit, sed vix ulla in illo Ciceronis li-
neamenta reperias. Bu. Igitur in Hol-
landiam. Nos. Imo prius in Zelan-
diam, ne quem præterreas. Bu. Alit &
illa regio, quædam dextra ingenia, sed
pleraque luxu obruuntur. Hinc sane
tibi profeto *Adrianum Barlandum*, in
cuius scriptis agnoscas candorem ac
facilitatem Tullianæ dictionis. Nos.
Accedit hac sane parte, sed totum Ci-
ceronem non exprimit. Bu. E Zelan-
dia facilis cursus est in *Hollandiæ*, haud
infœcundam bonorum ingeniorum
parentem, sed illic nec honos habe-
tur eloquentiæ; & voluptates non te-
mere sinunt indolem maturescere.
Hinc tibi proferam *Erasmus Rotero-
damum*, si pateris. Nos. Professus es
te de

re de scriptoribus dicturum. Istum vero ne inter scriptores quidem pono, tantum abest ut Ciceronianis annumerem. Bul. Quid ego audio? Atqui videbatur & inter πολυγάρφους cēseri posse. Nos. Potest, si πολυγάρφος est, qui qui multum chartarum oblinuit atramēto. Alia res est, scribere, quo de nos agimus, & aliud, scriptorum genus. Alioqui qui manu describendis libris quæstum faciunt, scriptores dicentur, quum hos erudit malint librarios dicere. At hoc est nobis scribere, quod agro fructum producere: hoc nobis lectio, quod agro stercoratio: hoc nobis concoctio & emendatio, quod in agris occatio, pastinatio, putatio, zianiorum evulsio, ac reliquæ operæ, fine quibus aut non emergit sementis, aut non adolescit exorta. Bu. Quid igitur ille? Nos. Abiicit ac præcipitat omnia, nec parit, sed abortit, interdum iustum volumen scribit stans pede in uno, nec unquam potest imperare animo suo, ut vel semel relegat quod scripsit, nec aliud quam scribit, quum post diutinam lectionem demum ad cala-

mum sit veniendum, idque raro. Quid
quod ne affectat quidem Tulliano
more dicere, non abstinentia vocibus
Theologicis, interim ne à sordidis
quidem? Bu. Tertius erat *Guilhelmus*
Gandavus. Nos. Atticus erat in episto-
lis, in carmine bonus. sed ô scelerate
luxus, quantum felicium ingeniorum,
vel corrumpis, vel abrumpis! Bu. No-
sti *Ægidium Delphum?* Nos. Virum e-
ruditionis variæ, versificatorem non
malum, si facilitati nervos addidisset.
Bu. Nuper decepsit *Martinus Dorpius*.
Nos. Ingenium felix, & ad quidvis
versatile, nec infestivum: sed alienis
iudiciis, quam suo, duci maluit. Tan-
dem Theologiæ studium retraxit ho-
minem à Musis. Bu. Quis tibi videtur
Jacobus Ceratinus? Nos. Præclaram de-
fēspem dedit; à Ciceroniano multum
abest. Bu. Hinc igitur si videtur in *Phry-*
siam commigremus. Alit enim ea re-
gio prorsus *alba*, quod dici solet, *in-*
genia: sed male convenit *Comocum Ma-*
fis. *Langios* igitur & *Canterios* omittam.
Rodolphus Agricola sufficit unus pro
multis. Nos. Agnosco virum divini
pecto-

Cectoris, eruditionis reconditæ, stylo
minime vulgari, solidum, nervosum,
elaboratum, compositum, sed qui non
nihil resipiat & Quintilianum in elo-
quendo, & Isocratem in orationis
structura, utroque tamen sublimior,
Quintiliano etiam fusior ac dilucidior.
Quod voluit, præsttit; nec dubito,
quin Ciceronis figuram potuisset ef-
figiere, si huc vertisset animi studiū.
Et huic tamen ad summam laudem
quum alia quædam obstitere, tum pre-
cipue regionis ac temporum infelici-
tas, quibus vix quicquam honoris ha-
bebatur literis politioribus, & natio-
nis parum frugalis vita. In Italia sum-
mus esse poterat, nisi Germaniam pre-
tulisset. BUL. Superest *Hayo Herman-*
nus, gentis eiusdem. Nos. Agnosco iu-
venem divinæ cuiusdam indolis, cuius
tamen nullum extat in literis specimē,
præterquam in epistolis aliquot, qui-
bus nihil purius, sanius, aut suavius.
Is fortasse palmam hanc tulerit, si na-
turæ felicissimæ, par accesserit indu-
stria. BUL. Haud transeundam censeo
Vestphaliæ, quæ nobis dedit *Alexan-*
H 6 *drium*

drium Hegium. Nos. Virum eruditum, sanctum ac facundum nominas; sed qui gloriae cōtemptu nihil magni molitus sit. BUL. Dedit & Hermannum Buscium, N o s. In carmine pangendo felicem, in oratione soluta magna vis adest ingenii, lectio varia, iudicium acre, nervorum satis, sed compositio Quintiliano propior, quam Ciceroni. BUL. Conradum Goclenium, opinor, non nosti. Num illum dicis, qui apud Brabantos iam pridem ornat non modo Collegium Busleidianum, quod quidam trilingue vocant: sed totam etiam illam Academiam, licet alioqui florentissimam? BUL. Istum ipsum. Nos. Mihi quidem $\chi\delta\pi\eta\theta\tau\gamma$ notus est. BUL. Nunquid in illo desideras, quo minus habeatur inter Ciceronianos? N o s. Opinor illud ingenium posse, quicquid serio voluerit: verum mavult obesulus esse, quam πολυγάρος. HYP. Unum in illo novi, quo Ciceroni multum est dissimilis. bu. Quidnam? HYP. Ciceronem accipimus praelogo & exili fuisse collo: Goclenius & brevi, & obeso, & adeo non longo, ut mentum pectori

peſtori pene contiguum ſit. Nos.
Non hic de collo: ſed de ſtylo diſpu-
tamus. Cæterum ut à Westphalia re-
cedamus: habet *Saxonia* iuuenes ſum-
mæ ſpei, nihil mediocre de ſe polli-
centes: quorum eſt & *Christophorus*
Carlebitzius, imaginibus maiorum or-
natissimus, ſed literis ac moribus cō-
poſitissimis ornatiōr: verum horum
commemoratione te non fatigabo,
quorum indoles adhuc ſuboleſcit, &
ut ita loquar, in herba eſt. Pergam ad
reliquos Germanos. Quorum prin-
ceps fuit *Capnion*. Nos. Vir magnus,
ſed oratio redolebat ſaum ſeculū ad-
huc horridius impolitiusque. *Qualis*
& *Iacobus VVimphelingus*, & ſi qui ſunt
huius ſimiles, quorum opera tamen
parum utilitatis accessit Germanię stu-
diis. Quamquam hic in nepote ſuo
quodam modo repubuit *Iacobo Spie-*
gellio. Nos. Capnionis ergo diſciplu-
lum agnoscis *Philippum Melanchtho-*
nem. Nos. Nihil hoc ingenio felicius,
ſi totum vacasset Muſis. Nunc hanc
laudem leviter affectavit, ac naturae fe-
licitate contentus, nec artis, nec curae,

per-

permultum ad scribendum adhibuit,
& haud scio, an affectantem nervi fue-
rint defecturi. Extemporali dictioni
natus videtur: nunc aliis intentus, elo-
quentiæ studium magna ex parte vide-
tur abiecisse. Bu. En igitur tibi *Ulricum*
Huttenum. Nos. Sat splendoris & co-
piæ præstat in oratione soluta, in car-
mine felicior erat, cæterum à Cicero-
nis imagine procul aberat. Bu. *Bilibal-*
dum prius commemorasse oportuit,
quo duce primum efflorescere cœpit
apud Germanos eloquentia, quam &
morum pietate & fortunæ splendore
illustravit. Nos. An ille sequatur, ne-
scio, certe non assequitur, nec tam ob-
stat ingenium quam reip. negotia, pa-
rumque prospera valetudo, quum non
alius sit prosperrima dignior. Tamen
ex tempore scribens adeo feliciter, ab-
unde declarar, quantum præstare va-
leret, si nervos intenderet suos. Bu L.
Ulrico Zasio plurimum laudis tribuit
universa Germania. Nos. Minus tamē,
quam vir ille promeritus est. præter
exactam iuris, quod profitetur, scien-
tiam, felicissima quædam adest vel ex
tem-

tempore scribendi dicendique facul-
tas. dices orationem bonis electis
que verbis simul ac sententiis, ex u-
errimo quodam manare fonte, adeo
nec resistit usquam, nec hæret, nec
intersilescit. tum etiam adest in scriptis
malacritas iuvenilis, &, ut ita dicā, vita:
negaris senis esse quod legis. attamen
Politianum proprius exprimit, quam
Ciceronem. Bu. Age, sed ex proximo,
tibi profero Brunonem Amerbachium
Rauracum, quo viro nihil unquam
natura finxit candidius. N o s. Quate-
nus licet ex gusto cognoscere, magnus
erat futurus, ni festinata mors iuve-
nem studiis eripuisse. B u. Henricum
Glarianum agnoscis Elvetium? N o s.
Is maluit in Philosophia ac Mathema-
ticis disciplinis consenescere, quam
æmulari phrasim Ciceronianam, cui
vix convenit cum subtilitatibus Ma-
thematicorū. Bu. Unus superest, quem
si non recipis, migrabimus in Panno-
niā. Nos. Quis? Bu. Vrsinus Velius.
Nos. In carmine felix, nec infelix in
oratione soluta, spirituum & urbani-
tatis habet affatim. ubi prodierit hi-
storia,

storia, quam de rebus à Pannoniæ,
Boemiæque Rege Ferdinando gestis
texere dicitur, certius pronunciabi-
mus. Bu. Mihi certa spes est, illum &
Principis sui claritati, & rerum ma-
gnitudini, facundiæ viribus responsu-
rum. Huius cōmemoratio nos dedu-
xit in Pannoniam; nam illic nunc agit
ubi neminem novi præter *Iacobum Pi-
sonem*, Studiosum, eloquentiæ Tul-
lianæ candidatum, sed primum aula,
deinde calamitas, nuper etiam mors
hominem nobis abripuit. Nos. Audi-
vi, & dolui. Bu. Habet & Sarmatia, quos
non possit contemnere; sed non con-
memorabo, nisi quod libellis in lucem
datis, sui specimen dederunt. Horum
Princeps est Andreas Critius, Episco-
pus Plocensis, qui prorsus *ingenium
habet*; ut ait ille, *in numerato*, carmi-
na pangit feliciter, felicior etiam in o-
ratione soluta, præsto est ex tempore
scribenti docta felicitas, sermo perpe-
tua quadā orationis festivitate iucun-
dus. Nos. Paucula quædam illius de-
gustavi, quæ mihi sane spem egregiam
præbent, nisi legationibus, tum regni
simul

imul & Ecclesiæ negotiis, cogatur à
Musarum ocio recedere. Bu. Iam *Hi-
spania*, quæ non ita iam pridem cœpit
ad pristinam ingeniorum gloriam re-
dorescere, doctos & eloquentes viros
permultos, qui scriptis innotuerunt,
non ita multos habet. in his *Antonium
Nebrissensem*, virum eruditionis varie,
sed cuius mentionem latus non sis
in Catalogo Tullianorum. Nos. Rem
divinasti. Bu. Ne *Lopidem* quidem, opi-
nor, aut *Sanctium*. Nos. Hic Theolo-
gus est, nec affectavit hanc laudem: il-
le multo infelicior est in laudando,
quam in reprehendendo: nec hic, nec
ille Ciceronianus. Bu. Demirabor, si
Ioannem Ludovicum Vivem ab hocho-
nore submovebis. N o s. Evidem nec
ingenium, nec eruditionem, nec me-
moriā in illo desidero; adest illi pa-
cata sententiarum ac verborum copia,
quumque fuerit initio duriusculus, in-
dies magis ac magis in illo maturescit
eloquentia, quem si nec vita, nec stu-
dium destituerit, bona spes est fore, ut
inter Ciceronianos numeretur. Sunt
enim quibus scribendi conatus iuxta
Man-

Mandrabuli morem, ut habet proverbium, succedat. Hic quotidie vincit se ipsum & habet ingenium ad quidvis versatile, eoque ad declamandi facultatem unice compositus. Aliquot tamen M. Tullii virtutes nondum absolvit, præcipue iucunditatem dictionis ac mollitudinem. Bu. Et Lusitanos aliquot eruditos novi, qui vulgarint ingenii sui specimen. neminem novi, præter *Hermicum* quendam, in epigrammatibus felicem, in oratione soluta promptum ac facilem, ad argutandum dexterimæ dicacitatis: & *Genesium*, qui nuper edito Romæ libello, præclaram de se spem præbuit. Vide quot regiones peragraverimus, Nosopone, dum unum quærimus Ciceronianum, nec quisquam adhuc repertus est, quem digneris huius cognominis honore, cuius amor te macerat. Quot priscos cōmemoravimus, quot seculorum posteriorum, quot nostræ ætatis recensuimus? in quibus, ut sint nonnulli, quos fastidiosus censor possit contemnere, quam multi sunt, qui suum quisque seculum, suam patriam,

patriam, qui Ecclesiam, qui rem literariam doctrina facundiaque sua ornarunt, illustrarunt, nobilitarunt? nec ullum tamen adhuc invenimus Ciceronianum. Quid reliquum est, nisi ut proficiscamur in insulas fortunatorum, inde petituti, quem donemus hoc nomine? Moderatius perpetimur mala nobis cum plerisque communia. Non mæret *Hispanus*, si non habet flavam cæsariem, non *Indus*, quod colore sit lurido, non *Æthiops*, quod atro, quod simis naribus; & tu discrucias animum tuum, nec concoquere potes convicium, quod non es Ciceronianus? Hoc an malum sit, nescio: sed si esset malum, non tu æquo animo ferres incommodum tibi cum tot talibus que viris commune? Nos. Atqui hoc laudis assequutus est *Christophorus Lögolius*, homo Brabantus, tum apud Gallos educatus. Huic uni Cisalpinorum palmam hanc tribuunt Itali; cæteros omnes, ut barbaros, submovent. Bu. Plurimum sane laudis tulit Longolius, sed nimio emptam. Diu tortus est, tandem & immortuus est certamini

ni nondum peracto , non levi profecto studiorum iactura; qui magno usui futurus erat, nisi totum animum omnesque ingenii vires in vani tituli studium contulisset. Quamquam ille non uni Tullio assidebat, sed per omne autorum genus sese volverat, disciplinas liberales omnes diligenter edidicerat, ultra iuris peritiam , nec erat contentus exprimere lineamenta Ciceronis, sed in inventione rerum peracutus fuisse videtur & copiosus, in tractandis argumentis dexter ac felix , nusquam non præbens admirandæ cuiusdam indolis specimen. Nihil est igitur quod isti Ciceronis simii nobis Longolium obiificant: aliis dotibus ille magnus erat, etiamsi Ciceronianus non fuisset: & hæc ipsa vanissimi tituli ambitio fructum propemodum studiorum illius corruptit, vitam abruptit. Quamquam multum etiam absuit à Cicero ne , cui materia defuit exercendæ mirabilis illius eloquentiæ quam in seriis gravibusque causis Cicero præsttit. Longolius edidit epistolas, sane quam elegantes ac feliciter elaboratas, fa-

teor,

teor, sed multas argumento perquam
humili, plures affectato: quod genus
videtur aliquot epistolæ Plinii iunio-
ris. Atqui tales non arbitror in episto-
larum numero ponendas. Quid enim
habent epistolæ Senecæ quod episto-
læ congruat, præter titulum? At in Ci-
ceronis epistolis nihil est accersitum.
Aut de gravibus seriisque negotiis scri-
bit ea, quæ coram exponeret, si li-
cuisset; aut cum amicis absentibus de
familiaribus colloquitur rebus; aut de
studiis confabulatur, quemadmodum
solent amici præsentes inter se miscere
sermonem. Quid quod Cicero non e-
dedit epistolas suas, & quasdam vide-
tur scripsisse neglegtius, quam loqui
solitus erat. Una bona pars earum quas
Tiro Ciceronis libertus collegerat, in-
tercidit, haud opinor peritura, si do-
cti eas iudicassent immortalitate di-
gnas. Primum igitur illa simplicitas &
gratia sermonis in affectati; deinde ve-
ritas abest in Epistolis Longolii pleris-
que. Adhæc quoniam non eadem fuit
fortuna Longolii quæ Ciceronis, nec
eadem negotia, sit ut interdum inepta
sit ac

fit ac frigeat imitatio. Quod genus
fit : M. Tullius senator & vir con-
sularis , scribit ad suæ dignitatis ho-
mines , quid moliantur duces in
provinciis , quam instructæ sint le-
giones : ostendit periculum , divi-
nat rerum exitum. Quum ad imita-
tionem Ciceronis similia scribit ad e-
ruditos amicos & in ocio viventes,
Longolius , veluti solicitus de summa
rerum, nonne friget affectatio ? Quid?
quod ipse in Musæum abditus inter-
dum literis mandat vanissimos rumo-
res , quales vulgo circumvolitant, in-
digni qui vel sermone cordati homi-
nis commemorentur. Sed in orationi-
bus , inquies , quas duas reliquit , ve-
lut in Capitolio habitas , Ciceronem
præsttit. Eas ego sane magna cum a-
nimatum admiratione, tum voluptate
legi , fateor. Effecerunt enim , ut de
illius ingenio longe quā ante magni-
ficentius sentirem. Adeo, quum de il-
lo præclaram concepssem expectatio-
nem , vicit multis partibus expecta-
tionem meam. Videtur enim in has
deprompsisse , quicquid vel suo potuit
inge-

ingenio, vel è Ciceronis orationibus
chauserat. Eæ tamen tot annis elabora-
tæ, toties sub incudem revocatæ, to-
ties Criticorum censuram perpeſſæ,
quantulum habent Ciceronis? Non
quidem Longolii culpa, sed temporū.
Aptissime dicebat Cicero: vix apte
Longolius: quandoquidem Romæ
nec patres conscripti sunt hodie, nec
senatus, nec populi autoritas, nec tri-
buum suffragia, nec magistratus qui
solent esse; nec leges, nec comitia, nec
actionum forma, nec provinciæ, nec
municipia, socii, cives: postremo Ro-
ma Roma non est, nihil habens præ-
ter ruinas ruderaque, priscæ calamita-
tis cicatricis ac vestigia. Tolle Ponti-
ficem, Cardinales, Episcopos, Cu-
riam, & huius officiarios, deinde le-
gatos principum, Ecclesiarum, colle-
giorum, & Abbatiarum, tum collu-
viem hominum, partim qui vivunt ex
hisco nundinis, partim qui vel liber-
tatis amore fortunam aucupantes eo
confluunt; quid erit Roma? Dicet a-
liquis, Pontificum regnum à Christo
traditum augustius esse, quam fuerat
olim

olim senatus, populique Romani, aut etiam, si libet, Octavii Cesaris: Mea nihil refert, modo fatearis, diversum regnigenus esse. Quo fit, ut nec oratio congruat eadem: si putamus Ciceronianum esse, sermonem ad rem praesentem aecommodare. At ille præclarus iuvenis orationem attemperavit ad hominum affectus, qui veterem Romam, rerum dominam gentemque togatam adhuc somniant, quemadmodum Iudei nondum desinunt suum Mosen, ac templum Hierosolymitanum somniare. Iam Christophorus iuvenis nec magistratu, nec rebus gestis, nec ullo alio nomine magnus erat, quam ingenio, quod ego sane pulcruis esse duco, quam si regno polluisset. Sed haec persona nihil ad Ciceronem. Nunc argumentum accipe. Inciderat illi contentio cum Italo quodam adolescenti, in hoc opinor subornato, ut Ciceronianam eloquentiam à barbaris vindicaret. Et est, ut audio, nunc Romæ sodalitas quædam eorum, qui plus habent literaturæ, quam pietatis: docti vocantur, & apud multos

cos habentur in precio. Per hos o-
ciosos hoc certamen , studiis hinc
atque hinc effervescentibus , accen-
sum est , ut ea civitas undiquaque
captat voluptatis materiam. Interim
Longolii causam gravabat *Lutheri*
causa , cuius gratia apud Romanos
male audiebat quicquid erat affi-
ne Germaniae , ne dicam Cisalpini
omnes. Itaque Christophoro , tametsi
natione barbaro , (nam huiusmodi
vocabulis adhuc utuntur illi , quasi
facies rerum non tota sit immutata)
amen ob admirandam sermonis e-
gantiam , visum est candidiori-
bus aliquot , honoris gratia decer-
nere civis Romani titulum. Fiebat
nocolim , & erat munus non mi-
nus utile , quam honorificum. Nunc
autem quid est esse civem Roma-
num ? prefecto minus aliquanto
quam esse civem Basiliensem , si
contemptis verborum fumis , rem
aestimare libeat. Atque hinc in bar-
barum Longolium competitoris ipsi-
que faventium invidia. Tandem quæ-
sita est illa voluptas ociosis , ut in

Capitolio (sic enim vocant curiam quandam non admodum magnificam, in qua solent agi per pueros exercitandi ingenii gratia fabulæ) causam diceret Longolius. Subornatus adolescens audaculus, qui accusacionem, quam alio compositam edidicerat, recitaret. Accusationis hæc erant capita: Primum, quod Christophorus Longolius olim puer, dum ingenii periclitandi gratia laudat Galliam, in qua tum vivebat, in nonnullis ausus sit eam &quare Italia: deinde, quod in ea laudasset tribus verbis Erasmum & Budæum, barbarus barbaros: præterea, quod diceretur ab his subornatus ac delegatus in Italiam, ut optimos quoque libros deportaret ad barbaros, quo possent cum Italîs de principatu eruditioñis contendere. Postremo quod homo barbarus & obscura familiæ, minime dignus videretur honore tanti cognominis, ut civis Romanus appellaretur. Habet præclarum argumentum, in quo nervos intendas eloquentiæ Tullianæ. Atqui hoc plane ludicum ille plusquam serio agit,

git, mitifice sane verborum appa-
ntu, magna ingenii significatione,
mma vehementia, multa interdum
abanitate; non aliter alludens ad æ-
atem Ciceronis, quam is, qui scripsit
atrachomyomachiam, allusit ad
Comericam Iliadem, ranis ac mu-
ibus, rebusque ridiculis ac frivolis,
eorum, Dearum, heroum splendi-
a verba factaque accommodans. Ita
ongolius exaggerat capitis descri-
men, armatas cohortes, gladiatorum
manum; quorum violentia autoritas
nplissimi ordinis, ac secundum
ges agendi libertas, fuerit impe-
ta. Fingit priscam illam Roma-
nn orbis reginam, & huius præsi-
tem ac tutorem Romulum cum suis
uiritibus: somniat P. C. & augu-
tissimum ordinem regnorum domi-
num, populum in suos ordines ac
cibus distinctum, prætorum ius,
cibunorum intercessionem: somniat
covincias, colonias, municipia & so-
os urbis septicollis: recitatur senatus
onsultum, citantur leges: miror
on meminisse clepsydrarum, quæ reo

I 2 solent

solent infundi; novem, opinor. Hic
excitantur illa $\omega\alpha\beta\eta$, appellantur ve-
teres illi Romanæ civitatis principes
eaque monumentis excitantur. quic
non? per quam faceta res est. Equi-
dem fateor, hunc ludum videri pos-
se non inelegantem, si ad eum modum
exerceretur iuventus in scholis decla-
matoriis; etiam si non frustra præcepi.
Quintilianus, ut declamationis simu-
lacrum quam proxime accedat ad ve-
ras actiones; nimirum quod quidam ex his
declamandi themata petere soleantur
et Poetarum fabulis, nec veris, nec
veresimilibus. Nam habent in ado-
lescentibus & illa progymnasmata
fructum haudquaquam pœnitentia-
dum, quum argumento ex historia
sumpto, verba sententiæque ad il-
lorum temporum conditionem ac-
commodantur. Sed tamen instruc-
tio erit ad veras causas agendas, qui
quæstionem tractat præsentis tem-
poris involutam circumstantiis. velut
si quis tractet: *num expediatur Reip., ut
principes filias aut sorores suas in procu-
semotas regiones elocent: an sit in rem
Christia-*

Christiana pietatis , proceres Ecclesia-
ticos onerari ditione prophana: utrum
consultius sit , iuvenem evolvendis au-
toribus , an peragendis longinquis re-
gionibus , periclitandisque rebus , mul-
tarum rerum cognitionem colligere:
expeditat, puerum imperio desti-
natum , aut natum , multum tem-
pore oris in literis ac liberalibus discipli-
nis consumere. Cæterum argumentum
quod tractat Longolius , quum nec sit
ex historia petitum , ut saltem per
fictionem suo tempori congruere
possit , nec eiusmodi tamen , ut vere
suo tempori suisq; personis conveniat;
qui fieri potuit, ut hic totum expime-
te Ciceronem , qui depulsis armis An-
tonii , sublatoque mortis metu , li-
bere dixit apud Senatum populum-
que Romanum? In hac tamen ma-
teria tanto studio , tantaque inge-
nii dexteritate , rem gessit egregius
iuvenis ; ut hodie neminem norim ,
vel apud Italos , cum pace omnium
dixerim , quem existimem , idem præ-
stare posse ; tantum abest , ut Lon-
golii laudibus aliquid studeam de-

I 3 trahere.

trahere. Talibus enim ingeniis non queam non favere ; etiamsi mihi male vellent. Hæc eo tantum dicuntur ; ut adolescentiæ studiis prospiciam, ne se superstitiose discrucient, affectatione Ciceronianæ similitudinis ; sic ut hac intentione ab utilioribus , magisque necessariis studiis avellantur. Rem habes, Nosopone. orationes supersunt, quæ me coarguant , si quid mentior. Nunc mihi rationem inreas velim , sit ne operæ premium, ingenia felicissime natæ in has ~~tempore~~ tantum ætatis & operæ consumere, ne dicam immoritalibus curis. Quantum utilitatis vel religioni Christianæ , vel studiis , vel patriæ latus erat, si vigilias , quas actionibus illis ludicris impendit, in res serias collocasset? Nos. Profecto misereret me Longolii , & vix habeo quod respondeam. Bul. Ad hæc testatur, se scripsisse orationes quinque in laudem urbis Romæ. O pulcre collocatam operam ! Quanto rectius eam collocasset, si civitatem illam, atque eos præcipue, qui bonas literas ibi profitentur,

tentur, orationibus aliquot elaboratis ad Christi cultum ac pietatis amorrem inflammare studuisse. Intelligis, Nosopone, quid dicam, imo potius quid non dicam. At quibus tandem vigiliarum tantum datum est? Senatui? Senatus, si quis omnino Romæ est, Latine nescit. Populo? Barbare loquitur. tantum abest, ut dictione Tulliana capiatur. Sed valent hæc ~~omnib[us] i[n]st[itu]tutis~~. Adversus Martinum Lutherum rem agit & seriam & gravem. Ubi qui potuit esse Tullianus, de rebus differens, quas M. Tullius prorsus ignoravit? At oratio non potest esse Tulliana, id est, optima, quæ nec tempori, nec personis, nec rebus congruit. Satis quidem Tulliane conviciatur. Ubi tandem ventum ad errorum capita recensenda, subobscurus est, & vix ab illis intelligitur, qui Lutheri dogmata tenent. Atqui hic res summam orationis perspicuitatem desiderabat, si voluisset esse Ciceronianus. Iam ex ipsa rerum propositione non difficile fuerit coniectare, qualis futurus fuerit in refellendis do-

I 4 gmati-

200 ERAS. ROTEROD.

gmatibus adversarii , suisque confirmandis. Sedulo quidem vitat voces nostræ religionis, nunquam usurpans *fidei* vocabulum , sed in eius locum substituens persuasionem, aliaque permulta quæ prius attigimus ; semel tamen atque iterum utitur nomine Christiani, per imprudentiam, opinor. Nam ea dictio nusquam extat in libris Marci Tullii. Quanquam & hic multa felicissime dixit , nec alia re magis peccavit, quam quod nimis anxie studuit esse Ciceronianus , cui maluit orationem congruere , quam causæ. Nos o p. Attamen istis dictu mirum quam nunc applaudant Itali quidam. BULE. Confiteor , laudant illa , sed ista legunt. *Batavi oratoris nænias*, quæ Colloquia vocantur, quanto plures terunt manibus quam Longolii scripta , quamlibet elaborata, quamlibet expolita , quamlibet Tulliana, & ut Græce dicam melius *καρποτηλία?* Quid in causa ? quid ? nisi quod illic res ipsa capit moraturque lectorem qualicunque sermone tractata. Ad hęc, quoniam theatrica sunt , & vita carent,

ment, dormitat lector, stertitque. Utitas commendat etiam mediocrem eloquentiam. Quæ tantum adferunt voluptatem, eadem diu placere non possunt, præsertim iis, qui literas in hoc discunt, non solum ut politius dicant, verum etiam ut rectius vivant. In summa, qui iuvenem illum ad huius laudis ambitum inflamarunt, non optime meriti sunt, vel de ipso, vel de re literaria. Sed de Longolio fortasse nimis multa. Nos. Prætercurristi *Iacobum Sadoleum ac Petrum Bembum*, prudens, opinor. *Bul.* Næ prudens; viros eximios, raraque horum temporum exempla, nolui misere turbæ. Petri Bembi nihil exstat, quod sciam, præter aliquot epistolas: in quibus exoscular, non modo dilucidum quoddam, sanum, & ut ita dicam, Atticum dicendi genus; sed probitatem, humanitatem, ac singularem ingenii candorem in oratione, velut in speculo, reluentem: nec alia re vel fortunatiorem, vel ornatiorem iudico Longolium, quam talium virorum amicitia. At *Iacobus*

15 Sadole-

Sadoletus, cætera fere æqualis Bembo, in commentario, quem elegantissimum edidit in Psalmum L, non adeo affectat haberi Ciceronianus, ut non personæ decorum tueatur, (est enim Episcopus Carpentoractensis,) ut non materiæ serviat, ne in epistolis quidem abhorrens à vocibus quibusdam Ecclesiasticis. Quid igitur? Non dixit Tulliano more? Non dixit: imo dixit potius, qui eo modo dixit, quo probabile est iisdem de rebus, si viveret, dicturum esse Ciceronem, hoc est, de Christianis Christiane. Huiusmodi Ciceronianos ferre possum, qui summo præditi ingenio, disciplinis omnibus absoluti, tum iudicio prudentiaque singulari, sive unum Tullium in dicendo sibi proposuerunt, sive paucos eximios, sive doctos omnes, non possunt non optimè dicere. Nos. Multum suffragiis eruditorum tributum est *Baptista Cas-
selio.* Bul. Oratio de lege Agraria, quam paulo ante mortem edidit, declarat illum summo nisu Tullianæ distinctionis affectasse lineamenta: & hac-
tenus.

tenus propemodum assequutus est
quod voluit: lucis habet plurimum,
verba nitida, compositionem sua-
vem. Cæterum immane quantum est
quod desideratur, si ad Ciceronem
conferas. **N**os o. Certe Pontanum
uno ore prædicant omnes; huic Ci-
ceronianæ dictionis palmam tribuunt
eruditorum centuriæ. **B**U L E. Non
sum vel tam hebes, vel tam invidus,
ut non fatear, Pontanum multis egre-
giis ingenii dotibus virum fuisse
summum. Ac me quoque rapit pla-
cido quodam orationis lapsu: verbo-
rum dulce quiddam resonantium a-
mæno tinnitu demulcet aures; demum
splendore quodam perstringit digni-
tas ac maiestas orationis. **N**os o P.
Quid igitur obstat, quo minus il-
lum fateare Ciceronianum? **B**U L E.
Ex meo iudicio nihil illius laudi vel
accesserit, vel decesserit. Quædam mil-
lius degustavi. Tractat materias pro-
phanas, quasique locos communes,
de fortitudine, de obedientia, de splen-
dore, quæ tractata facillime niteſcunt,
atque ex se facile suppeditant senten-
tiarum.

tiarum copiam: easque sic tractat, ut ægre possis agnoscere, Christianus fuerit nec ne. Similiter temperat stylum in libello *de Principe*. Præterea non memini me quicquam illius legisse, præter aliquot dialogos ad Lucianum effictos. At ego non agnoscam Tullianum, nisi qui res nostras Ciceronianas tractet felicitate. In epigrammatibus plus tulisset laudis, si vitasset obscenitatem; quod nec in dialogis satis cavet. In *Meteoris & Vrania*, quæsivit materiam quæ facile splendescit, & rem sane felicem feliciter tractavit; nec illic requiro Christianam dictionem. In cæteris interdum desidero decorum & aptum, & aculeos quos M. Tullius in animo relinquit etiam posito codice. Certe ad istam legem, quam tu nobis præscriperas, Ciceronianus non erit, in cuius scriptis sexcentas voces possem ostendere, quæ nusquam sunt apud Ciceronem. Postremo vides, quam infrequens sit in manibus Pontanus, vir extra controversiam, in literis interpræcipuos numerandus. Nos op. Ponta-

Pontano successit *Accius Sincerus*, qui partum virginis matris mire felici carmine descriptis, cui supra modum applausum est à Romano theatro. Bu. Testantur hoc abunde *Leonis & Clementis Brevia*, (sicenim hodie vocant) tum *Ægidii Cardinal.* addita præfatio, ne cæteros commemorem: nec sine causa tantopere placuit. Mihi certe magna cum animi voluptate perlectum est opus utrumque. Nam & Eclogas scripsit piscatorias. *Quis autem* talem indolem in iuvene Patricio non exsculetur. Hoc nomine præferendus est Pontano; quod rem sacram tractare non piguit, quod nec dormitanter eam, nec in amœne trahavit. sed meo quidem suffragio plus laudis erat latus, si materiam sacram tractasset aliquanto sacratius: qua quidem in re levius peccavit *Baptista Mantuanus*, quanquam alias in huiusmodi argumentis uberior. Nunc quorū attinebat hic toties invocare Musas & Phœbum? *Quid* quod Virginem fingit intentam præcipue Sibyllinis versibus; quod non apte Pro-

Proteum inducit de Christo vaticinantem ; quod Nympharum, Hamadryadum , ac Nereidum plena facit omnia? Quam dure respondet Christianis auribus versus ille , qui , ni fallor , Virgini matri dicitur : *Tuque adeo spes fida hominum , spes fida Deorum?* Scio Deorum metri gratia possum loco divisorum. Me quidem leviter offendit in tot virtutibus , quod Synalœphæ frequentes hiulcam reddunt compositionem. Ne multis : si carmen hoc proferas, ut specimen adolescentis poeticen meditantis , exoscularob : si ut carmen à viro serio scriptum ad pietatem , longe præferam unicum hymnum Prudentianum de natali Iesu tribus libellis Accii Synceritatum abest , ut hoc carmen sufficiat & ad prosternendum funda Goliam Ecclesiæ minitantem , & ad placandum cithara Saulem furentem , quam laudem illi tribuunt præfationes. Atque haud scio , utrum sit magis reprehendendum ; si Christianus prophana tractet prophane , Christianum se esse dissimulans ; an si materias Christianas .

uas tractet paganice. Si quidem Christi mysteria non solum erudite, verum etiam religiose tractanda sunt. Nec satis est, temporaria delectatione delinire lectoris animum; excitandi sunt affectus Deo digni. Quod fieri non potest, ni penitus cognitum habeas argumentum quod versas: nec enim hic inflammabis, si frigeas ipse: nec ad amorem rerum cœlestium accendes lectorem, si tibi talium vel levius admodum, vel nulla cura est. Hic si præsto sunt, vel ultro, nec accersita, vel non magno constantia, dictionis ornamenta, figurarum illecebræ, quibus fastidiosum lectorem allicimus, allectumque remoramus: non arbitror reiicienda, modo primas teneant ea quæ præcipua sunt. Quale porro sit, materiam piam ob hoc ipsum putere nobis, quod pie tractata sit? At pie tractari qui potest, si nunquam dimoveas oculos à Virgiliis, Horatiis ac Nasonibus? Nisi forte quorundam studium approbas; qui fragmentis Homericorum aut Virgilianorum versuum undique decerptis, & in cento-

centonem consarcinatis, Christi vitam descripsérunt. Operosum sane scribendi genus; sed cui unquam ista lacrymulam extuderunt? quem ad pietatem commoverunt? quem ab impura vita revocarunt? Atqui non ita multum dissimilis est istorum conatus, qui verbis, sententiolis, figuris ac numeris ex Cicerone congestis, conveстиunt argumentum Christianum. Quid enim laudis fert ille rhapsodus? Nempe quod accurate versatus est in Homero sive Virgilio. Quid fructus adfert hic Ciceronianus? Applauditur diligenter in M. Tullii scriptis versato; sed tantum ab iis, qui & ipsi in iisdem versati, quid unde decerptum sit agnoscunt. Habet ea res voluptatem plane quandam, fateor, sed quum apud perpaucos, tum eius generis, ut facile vertatur in satietatem: postremo quæ nihil aliud sit quam voluptas. Cæterum illud sine quo Fabius negat esse mirabilem eloquentiam, quod in concitandis affectibus situm est, prorsus abest. Et tamen nobis interim videmur Marones

ones ac Cicerones. Dic mihi Noso-
rone , si quis argumentum rapti Ga-
nymedis , eleganter constructum o-
btere Musaico , dissolvat , & iisdem
tessellis aliter concinnatis exprimere
conetur Gabrielem cœleste nuntium
adferentem Virgini Nazarenæ , non
ne durum parumque felix opus na-
scetur , ex optimis quidem tessellis ,
bed minus arguento congruentibus?
No s. Poetas excusat à priscis conce-
rà licentia. BULBPH. Audies hic
illud Horatianum : *At non ut placidis
coeant immitia , non ut Serpentes avi-
bus geminentur , tigribus agni.* Mi-
nus , opinor , convenit Musis , Apol-
lini , reliquisque Diis poeticis , cum
Christianæ pietatis mysteriis ; quam
serpentibus cum avibus , aut tigribus
cum agnis , præsertim in arguento
serio. Alioqui si quid obiter per io-
cum aspergatur ex veterum fabulis ;
ferendum arbitror magis , quam pro-
bandum. Oportebat enim *omnium
Christianorum orationem respere Chri-
stum* , sine quo nec suave , nec splen-
didum est quicquam , nec utile , nec
hone-

honestum, nec elegans, nec facundum, nec eruditum. Liceat sane præludere ad seria pueris. In veris, in seriis, quodque gravius est, in piis materiis, quis feret ista paganica progymnasmata? Nos o p. Quod igitur tuum est consilium, ut Ciceronem abiiciam è manibus? BULEPH. Imo ut semper in sinu sit potius adolescenti, eloquentiæ candidato: sed quorundam morositas, fastidiumque, prorsus abiiciendum est, qui scriptum alioqui doctum & elegans reiicere solent, & indignum lectu iudicare, non ob aliud, nisi quod ad Ciceronis imitationem non sit elaboratum. Primum enim non quibuslibet ingeniis congruit Tulliana phrasis; ut male cessura sit affectatio. Deinde si desunt naturæ vires, ut imitabilem dicendi felicitatem assequaris, quid stultius, quam in eo discruciar, quod non potest contingere? Ad hæc nec materiæ cuvis, nec personis omnibus congruit Tulliana phrasis; & si congrueret, quædam negligere præstat, quam nimio parare. Si M. Tullio

cio tanti constitisset sua facundia,
quanti nobis, aliqua ni fallor ex parte
neglexisset orationis ornamēta. Nimio
vero paratur, quod tanto & tatis, va-
letudinis ac vita etiam dispensio emi-
tur. Nimio paratur, cuius gratia dis-
ciplinas cognita magis necessarias negli-
gimus. Denique nimio paratur, quod
pietatis iactura emitur. Si ideo disci-
pulorum eloquentia, ut delectemus ocio-
sos, quid attinet rem scenicam tot
vigliiis perdiscere? Sin ut persuadea-
mus quæ sunt honesta; efficacius di-
xit Phocion Atheniensis, quam Demo-
sthenes; saepius persuasit Cato Uticen-
sis, quam Marcus Tullius. Iam si in
hoc paratur eloquentia, ut scripta no-
stra terantur manibus hominum, &
si citra studium contingere Cicero-
nianæ dictionis similitudo; tamen ar-
te varietas esset affectanda, quæ le-
ctoris nauseanti stomacho medere-
tur. Tantam vim habet in rebus hu-
manis varietas, ut nec optimis sem-
per expedit uti. Nec usquam non
verum est illud Græcorum prover-
bio iactatum, μεταβολὴ πάντων γλυκύ.

Nec

Nec alio nomine magis commendatur Homerus & Horatius ; quam quod rerum ac figurarum admirabili varietate non sinunt oboriri tedium lectionis. Ad hanc nos natura quodammodo finxit , suum cuique tribuens ingenium , ut vix duos reperias , qui eadem vel possint , vel ament . Iam quum nihil sit humano stomacho delicatus aut fastidiosus ; tum ad eruditionem parandam tantum voluminum nobis sit devorandum : quis posset in perpetua lectione perdurare , si cunctorum esset idem stylus , ac similis dictio ? Præstat igitur , ut in epulis , ita & in scriptis , esse quædam deterriora , quam per omnia similima . Qualis autem esset ille convivator , qui quum plurimos acciperet , inter quos vix duo palati iudicio consentiunt , cibos apponeret omnes eodem more conditos , etiamsi *delicias Apitanas* apponeret ? Nunc dum alias alio dicendi genere capitur ; fit , ut nihil non legatur . Ut ne repetam , quod ipsa quoque natura , repugnat isti affectioni , quæ voluit orationem esse

esse speculum animi. Porro quum
tanta sit ingeniorum dissimilitudo,
quanta vix est formarum aut vocum,
mendax erit speculum, nisi nativam
mentis imaginem referat. Et hoc
ipsum est, quod in primis delectat le-
ctorem, ex oratione, scriptoris affe-
ctus, indolem, sensum, ingenium-
que cognoscere, nihilominus, quam
si complures annos cum illo consue-
tudinem egeris. Et hinc diversorum
tam diversa erga librorum scriptores
studia, prout quenque genius co-
gnatus aut alienus, vel conciliat vel
abducit: haud aliter quam in for-
mis corporum, alia species alium
delectat offenditve. Dicam quid mi-
hi contigerit. Adolescens adamabam
poetas omnes. Verum simul atque
sum Horatio factus familiarior, præ
hoc omnes cæteri putere cœperunt,
alioqui per se mirabiles. Quid exi-
stimas in causa fuisse, nisi geniorum
arcana quandam affinitatem, quæ
in mutis illis literis agnoscitur? Hoc
genuinum ac nativum non spirat in
oratione nihil nisi Ciceronem ex-
primen-

201010

primentium. Quid? quod probi vi-
ri, quanquam parum felici forma
nati sunt, nolint tamen apposita per-
sona formosissimi cuiuspiam mentiri
speciem, ac ne pingi quidem alia
forma sustineant, quam dedit natu-
ra: quod turpe sit, mentita facie im-
ponere cuiquam; & ridicula res sit
mendax speculum, aut assentatrix
imago; aut turpis mendacium sit,
si quum sim Bulephorus, velim ha-
beri Nosoponus, aut aliis quilibet.
An non igitur ab eruditis me-
rito ridentur improbi quidam; qui
viros alioqui doctos & eloquentes
ac nominis immortalitate dignos,
non alio nomine reiiciunt, ac velut
è bibliothecis submovent; nisi quod
se ipsos stylo maluerint exprimere,
quam Ciceronem? quum impostu-
ræ genus sit, te ipsum non exprime-
re, sed alienæ formæ *præstigium o-*
culis hominum obiicere. Et haud
scio, an, si liceat, ita permittente
Deo, multos inventuri simus, qui
totam corporis sui speciem velint
cum aliena commutare: multo pau-
ciores

niiores arbitror fore, qui mentem & ingenium totum cum alterius inge-
nio sint permutaturi. *Primum* quod
nemo velit alius esse quam est na-
turæ ptovidentia: ut etiam si quid ad-
sit vitii , virtutibus adiunctis paria
faciat. Habet animus faciem quan-
dam suam in oratione velut in spe-
culo reluentem; quam à nativa spe-
cie in diversum refingere , quid a-
liud est , quam in publicum venire
personatum? *Nos* *opo.* Vide , ne ,
quod aiunt , *septa* tua *transfiliat* ora-
tio: quæ mihi videtur eo proiecta ,
aut damnet omnem imitationem ;
quum *Rhetorica* tribus potissimum
conset , *præceptis* , *imitatione* , & *usu*.
inisi forte qui M. Tullium imitantur ,
faciem alienam assumunt: qui cæte-
ros , suam habent. *BULLEPH.* Am-
plector *imitationem* , sed *qua adiuvet*
naturam , non violet: quæ corrigat
illius dotes , non obruat : probo
imitationem , sed ad exemplum in-
genio tuo congruens , aut certe non
repugnans ; ne videare cum Giganti-
bus Στοργάχην. Rursus *imitationem* pro-
bo ,

bo, non uni addictam præscripto, à cuius lineis non ausit discedere; sed ex omnibus autoribus, aut certe præstantissimis, quod in quoque præcellit maxime, tuoque congruit ingenio, decerpentem: nec statim attexentem orationi, quicquid occurrit bellum, sed in ipsum animum, velut in stomachum traiicientem, ut transfusum in venas, ex ingenio tuo natum, non aliunde emendicatum esse videatur, ac mentis naturæque tuæ, vigorem & indolem spiret, ut qui legit, non agnoscat emblema Ciceroni detractum, sed fœtum è tuo natum cerebro, quem admodum Palladem aiunt è *cerebro Iovis*, vivam parentis imaginem referentem: nec oratio tua cento quispiam videatur, aut *opus Musaicum*; sed spirans imago tui pectoris, aut amnis è fronte cordis tui promanans. Sit autem prima præcipuaque cura penitus cognoscenda rei, quam tractandam suscips. Ea tibi suppeditabit orationis copiam; suppeditabit affetus veros ac nativos. Ita demum fiet, ut tua vivat, spiret, agat, moveat

veat & rapiat oratio, teque totum
exprimat. Nec statim adulterinum
est, quod accedit ex imitatione. Est
aliquis cultus qui nec virum dedecet,
& nativam formam commendat; vel-
uti lotio, vultus moderatio: sed in
primis cura bonæ valetudinis. Iam
si tuam faciem velis ad eius speciem
componere, qui tibi dissimilimus est,
nihil agas. Cæterum si videris in quo-
dam tui non admodum dissimili, ef-
fusiore risu immodicaque rictus didu-
ctione de honestari formam, aut ad-
ductione superciliorum, corrugatio-
ne frontis, subductione nasi, reduc-
tione labiorum, aut improba oculo-
rum sublatione, aliisque similibus,
minus decentem reddi faciem: potes
his vitatis tuam formam reddere me-
tiorem, nec tamen vultum sumes a-
cienum, sed tuum compones. Item
vides, alterum parum decere cæsariem
impexam, aut æquo promissiorem:
tuam licebit corrigere. Rursum si
conspexeris in alio quantum addat
gratiæ, frontis hilaritas modesta, o-
culorum verecundia, totusque vultus

K habitus

habitus ad probitatem compositus, ut nec torvum quicquam aut insolens, nec leve aut incompositum præ se ferat, non erit præstigium si tuum vultum ad huius imitationem formaris. Siquidem in te situm est, ut & animus vultui respondeat. Quoniam autem varia est formarum gratia; ne statim existimes deterius, quod dissimile est illi, cuius formam miraris. Nam quemadmodum diximus, fieri potest, ut qui inter se dissimillimi sunt, æquales tamen sint. Nec quicquam vetat, quin Ciceroni dissimillimus, potior sit eo, qui Ciceronis lineamenta proprius exprimit. Age ponamus aliquantisper nostros amores; ex iudicio rationis, non ex affectu feramus sententiam: si tibi tua *Pitho* det optionem, utrum pro Nosopono Quintilianus esse malis, an is qui de Rheticis scripsit ad Herennium, utrum eliges? Nosop. Evidem esse malum Quintilianus. BUL. EPH. Et tamen alter quanto Ciceroni similior est? Utrum malles esse Salustius, an Q. Curtius? Nosop. Malum esse Salu-

Salustius. BULEPH. At Q Curtius
propius accedit ad Ciceronem. Utrum
malis esse Leonardus Aretinus , an
Laurentius Valla? Nos op. Malim
Valla. BULEPH. Leonardus tamen
Ciceroni vicinior est. Utrum malles
esse Hermolaus Barbarus , an Christo-
phorus Landinus? Nos op. Barba-
rus. BULEPH. At alter ille propin-
quior est M. Tullio. Utrum malles
esse Politianus , an Paulus Cortesius?
Nos op. Politianus. BULEPH. At
alter videri postulat Ciceronianus.
Iam utrum malles esse Tertullianus,
haeresim excipio, an Beda? Nos op.
Tertullianus. BULEPH. At Beda
plus habet phraseos Ciceronianæ.
Utrum malles esse Hieronymus , an
Lactantius? Nos op. Hierony-
mus. BULEPH. At alter quantus
est Ciceronis simius? Vides igitur,
non continuo melius dicere eum, qui
propius accedit ad Ciceronem , nec
peius qui dissimilior est. Denique
quemadmodum plures esse possunt
Attici, qui tamen inter se dissimillimi
sunt: ita nihil vetat, quo minus plu-

res dicantur Ciceroniani , qui dicendi virtutibus pares sunt , quum inter se similes non sint. At quis ferat sciolos quosdam , miro supercilie reiicientes , quicquid non referat lineamenta Tullianæ phraseos , quam verbulis duntaxat , figuris & numeris , expendunt ? Frigide sectatur Tullianam phrasim , qui non multorum auctorum lectio- ne , multarum disciplinarum scientia , multarum cognitione rerum instructus accedit . ne repetam quod dictum est de vi naturæ & prudentia . Feram tamen hanc ineptam gloriolam in adolecente : feram in doctis , qui hunc nævum multis egregiis dotibus pen- sant : quis ferat senes , qui nihil aliud captant , quam ut sint Ciceroniani , qui viros ipsis & eruditiores & eloquentiores eradunt ex albo scriptorum , quod ausint à Ciceronis lineamentis alicubi recedere ; quum ipsi fere adeo Ciceroniani non sint , ut subinde de- stituantur Grammaticæ præsidiis ? Non exprimam quorundam nomina , qui- bus fortasse in votis sit vel sic inno- scere . De Bartholomao Scyla dicam ,

cui

cui Hermolaus & Politianus vīsi sunt
parum Ciceronianī, ipse sibi Tullia-
nus est visus, utcunque dissimulat.
At ego malim somnia Politiani, quam
quæ Scala sobrius summoque studio
elaboravit. *Paulus Cortesius* non dis-
simulat huius affectionis studium,
sed Deum immortalem, quanto lon-
gius illius epistola discrepat ab imagi-
ne Ciceronis, quam Politianica cui
respondet! Sed non alia re mihi vi-
detur Ciceroni dissimilior *Cortesius*,
quam quod toto fere sermone aber-
rat à scopo. Sic enim agit causam,
quasi Politianus deterreat ab imita-
tione Ciceronis, tum quasi nolit eum
quiscribit, ullum scriptorem sibi imi-
tandum proponere, quum eos taxet,
qui nulla lectione bonorum autorum,
nulla eruditione, nullo usu instructi,
tantum hoc moliuntur, ut Ciceronis
exprimant lineamenta: quos ob id *ſe-
mios* appellat *Ciceronis*. Taxat eos,
qui ex Cicerone verba frustillatim
mendicant; quum nihil ex se gignant.
qui nihil aliud quam imitantur, &
verbula duntaxat imitantur. Hos

negat se ferre posse, qui quum nihil minus sint quam Ciceroniani, tamen Ciceronis titulo sese venditantes, non verentur de summis viris pronunciare. Proinde monet amicum, ut posteaquam Ciceronem primum, at non solum, sed cum aliis multis eximiis scriptoribus diutina lectione contrivisset, edidicisset, concoxisset, tum demum, si quando pararet aliquid scribere, poneret morosam illam & anxiam solitudinem imitandi tantum Ciceronem, nunquam à lineamentis illius oculos deflectens: quod hæc anxietas efficiat, ut minus hoc ipsum assequaris, quod sequeris. An hoc est deterre re ab imitatione Ciceronis? Num hoc est docere, neminem omnino imitandum esse? An is, qui varia lectione instructus, atque, ut ita dicam, saginatus, dum scripturienti, quum in quoque legit optimum, ve nit in mentem, non imitatur aliquem, etiamsi non illis servit, nec assidet, sed suos affectus ac rem, de qua parat dicere, adhibet in consilium? At Cortesius negat sibi placere

cere simios Ciceronis: Similem, inquiens, volo, mi Politiane, non ut simiam hominis, sed ut filium parentis, eadem loquens, quæ dixerat Politianus. Id multis verbis prosequutus, tandem velut immemor sui, fatetur, se malle esse simium Ciceronis, quam alterum filium. Si vox hæc, aliorum, complectitur Salustum, Livium, Quintilianum, Senecam; quis non malit se esse similem illis, quemadmodum filius similis est patri, quam sic esse similis M. Tullio, quemadmodum simia similis est homini? Post hæc multa congerit in eos, qui sese ingurgitant varia lectione, nec ea quæ legunt concoquunt. Horum orationem existere scabram, inconditam & asperam. Sed quid hæc ad epistolam Politiani? Si sentit cum illo, cur ita respondet quasi dissentiat? Si dissentit, quæ Politianus probat, erant refellenda. Nam illud vel maxime Ciceronianum est, dispicere quid sit in controversia, quid conveniat cum adversario, & in quo sit causæ status, neque quic-

quam extra causam dicere. Proinde prolixam epistolam elaboravit Cortsius, magis quam Ciceronianam, cui velut aliena loquenti, nihil respondit Politianus. At Politianus, qui audiebat non Ciceronianus, quanto melius Ciceronem exprimit: breviore licet epistola, non tantum sententiarum argutia, verum etiam verbis aptis, elegantibus, ac significantibus? etiam si me non fugit, huius viri meritis famam apud eruditos Italiæ, malignius respondisse: quam ob rem, nescio. Neque vero mihi dicuntur hæc in suggillationem Cortesii: nec enim contumeliosum est, postponi vix cuiquam imitabili Politianno: sed ut adolescentibus exemplo commonstretur, quid sit, vere Cicernem exprimere. HYPO. Tot ambagibus nos circumagis, Bulephore, ut parum absit, quin ex Hypologo siam *Hyponoſus*. Quin tu simpliciter ex plana, quid de Cicerone, quidque de hoc imitando sentias. NOSOP. Hoc ipsum & ego pervelim: nam eo propemodum tua me perduxit oratio, ut statu-

atuerim tuis obtemperare consiliis.
BULEPO. Nihil arbitror restare , nisi
ut quæ sparsim differta sunt hactenus,
in compendium contrahamus. No-
COP. Quis tibi videtur M. Tullius?
BULEPH. Dicendi artifex optimus,
potque etiam, ut inter ethnicos, vir bo-
nus ; quem arbitror , si Christianam
philosophiam didicisset, in eorum nu-
mero censendum fuisse, qui nunc ob-
vitam innocenter pieque transactam
ab obo divis honorantur. Artem & u-
nūm in illo plurimum valuisse fateor:
sed multo maximam eloquentiæ suæ
partem debuit naturæ , quam nemo
ibi dare potest. Nec alium è Latinis
scriptoribus arbitror magis haben-
dum in sinu pueris , & adolescentibus,
qui in eloquentiæ laudem educantur.
Poetarum tamen lectionem Latino-
rum duntaxat volo priorem esse, quod
hoc Musæ genus magis convenit æta-
ti teneræ. Nec quemquam ad Cice-
ronis accuratam imitationem vocari
volo, nisi prius cognitis artis Rheto-
ricæ præceptis. Post hæc adesse volo
commonstratorem artis , veluti solent

K 5 picto-

pictores discipulis in tabula quapiam insigni demonstrare, quid ex arte factum sit, quid contra. Rursus M. Tullium, in parte studiorum, præcipuum ac primum esse volo, non solum; nec sequendum tamen puto; sed imitandum potius, atque æmulandum etiam. Etenim qui sequitur, alienis ingreditur vestigiis, & servit præscripto. Porro vere dictum est, *cum non posse bene ambulare, qui pedem semper ponit in alieno vestigio: nec unquam bene natare, qui non audet abiicere suber.* Imitator autem non tam eadem dicere studet quam similia, imo ne similia quidem interdum, sed paria magis. Æmulator vero contendit etiam melius dicere, si possit. Nullus autem fuit unquam tam absolutus artifex, in cuius opere non aliquid deprehendas, quod melius reddi possit. Ad hęc nolim hanc imitationem nimis anxiam ac superstitionem esse. Nam hoc ipsum obstat quo minus efficiamus quod volumus. Nec ita censeo M. Tullium adamandum, ut à cæteris omnibus abhorreas, sed optimos quos-

quosque primum legendos, & ex optimis, quid in quoque est optimum, excerptendum: neque enim est necesse, ut quenquam totum imiteris. Nec illos aspernandos censeo, qui dictionem quidem non multum iuvant; sed tamen rerum copiam suppeditant, velut *Aristoteles, Theophrastus, & Plinius.* Ad hæc nolim quenquam sic addictū esse Ciceroni imitādo, ut à suo recedat genio, & valetudinis vitæque dispendio consecetur, quod repugnante Minerva non possit assequi, vel nimio constatum sit, si tandem assequatur. Præterea nolim hoc solum agi, nec ita laudē Ciceronianæ dictionis ambiendam arbitror, ut liberales disciplinas, cum primis necessariis, negligas. Ab istis vero, velut à peste cavendum, qui clamitant, esse nefas uti voce quæ non reperiatur in libris Tullianis. Posteaquam enim ius Latini sermonis desit esse penes vulgarem consuetudinem; quicquid vocabulorum deprehenditur apud idoneos scriptores, usurpemus nostro iure, quum opus est. Et, si durius obsoletumque videtur, quod à paucis

paucis sit usitatum, nos in lucem proferamus, crebraque ac tempestiva usurpatione molliamus. Quæ tandem invidia sit, quum veteres Græcorum voces mutuo sumpserint, quoties Latinæ vel deerant, vel minus significantes habebantur; nos, ubi res postulat, à dictonibus, quas apud probatos autores comprenderimus, temperare? Nec minore studio fugiendi videntur & illi, qui reiiciendum & omnino lectu indignum vociferari solent, quicquid verbis, formulis & numeris non effetum sit ad Ciceronis imitationem, quum liceat diversis virtutibus, si non similes, certe pares esse Ciceroni. Absit à nobis hæc fastidiosa morositas, quin potius quod Naso ludens narrat sibi accidisse in puellarum amoribus, id nos serio præstemus in autorum lectione. Ille proceram commendabat puellam, quod heroina videretur, brevis placebat ob commoditatem, primam etatem flos ipse commendabat, grandiorē rerum usus, in illiterata delectabat simplicitas, in eruditā ingenium, in candida coloris gratiam

ratiam amabat, in fusca nescio quid
latentis gratiæ sibi fingebat. Eodem
candore, si nos ex singulis scriptori-
bus excerpemus quod habent proban-
dum, nullum fastidiemus, sed ex omni-
bus aliquid delibabimus, quod no-
stram condiat orationem. Cæterum
illud ante omnia providendum, ne sim-
plex ac rudis aras Ciceroniani cognomi-
nis præstigio decepta, pro Ciceroniana
fiat pagana. Videmus enim, huiusmo-
di pestes, nondum prorsus extinctas,
subinde meditari repullulascentiam,
sub hoc fuco veteres hæreses, sub alio
Iudaismum, sub alio paganitatem.
Sic ante complures annos factiones o-
riri cœperant apud Italos *Platonico-*
rum & Peripateticorum. Faceant hæc
dissidiorum cognomina, ea potius in-
culcemus, quæ & in studiis & in reli-
gione, & in omni vita concilient a-
lantque mutuam benevolentiam. Pro-
inde de rebus sacris primum ea com-
bibenda est persuasio, quæ vere Chri-
stiano digna sit. Id si fiat, nihil vide-
bitur ornatius cœlesti Philosophia,
nihil suavius Iesu Christi nomine,
nihil

nihil venustius vocabulis, quibus Ecclesiae lumina res arcanae tractarunt. Nec videbitur illius sermo venustus, qui non congruit personae, nec rebus est accommodatus: monstruosus etiam qui res pietatis tractat verbis impiorum, quique materiam Christianam paganicis nugis contaminat. Quod si quid hic veniae datur adolescentiae, ne sibi sumat idem juris actas provectior. Qui sic est Ciceronianus, ut parum sit Christianus, is ne Ciceronianus quidem est, quod non dicit apte, non penitus intelligit ea de quibus loquitur, non afficitur his ex animo de quibus verba facit. Postremo, non eodem ornatu tractat res suae professionis, quibus Cicero tractavit argumenta suorum temporum. Huc discuntur Disciplinæ, huc Philosophia, huc eloquentia; ut Christum intelligamus; ut Christi gloriam celebremus. Hic est totius eruditionis, & eloquentiae scopus. Admonendi sumus & illud; ut *quod in Cicerone præcipuum est*, imitemur. Id non in verbis, aut orationis superficie; sed in rebus ac sententiis, in ingenio confi-

consilioque situm est. Quid enim refert, si filius parentem oris lineamentis referat, quum ingenio moribusque sit dissimilis? Postremo, si non continget nobis, ut istorum suffragiis Ciceronianiani dicamur, moderate ferendum est, quod nobis cum tot egregiis viris, quos ante recensuimus, commune est.

Stultum est sequi, quod assequi non possunt: Delicatum est, ob id misere discruciariri, quod tot eximii scriptores & quo tulerunt animo: Indecorum est affectare, quae nobis non congruunt: Ineptum est aliter velle dicere quam res postulat: Insanum est, tatus vigiliis emere, quod vix usquam sit usui futurū. Huiusmodi ferme pharmacis Medicus ille meo me morbo liberavit. Quæ si non gravabimini devolare, spero futurum, ut & te Nosopone, & te Hypologe febris ista relinquat.

Hyp. Ego sane iamdudum morbo levatus sum. Nos. Et ipse propemodum; nisi quod mali diu familiaris etiamnū reliquias aliquas sentio. Bul. Istæ pa-

latim elabentur: & si quid opus erit, denuo τὸν λόγον medicum accersemus.

F I N I S.

